

บทที่ 4

ผลของการวิจัย

การรายงานผลการวิจัย เรื่อง ผู้นำท้องถิ่นกับการจัดการความขัดแย้งในชุมชนชนบท ผู้วิจัยนำเสนอรายละเอียดใน 3 ประเด็น คือ

1. บริบทของชุมชน
2. ปัญหาความขัดแย้งในชุมชน
3. กลไกและวิธีการที่ผู้นำท้องถิ่นใช้จัดการกับความขัดแย้ง

บริบทของชุมชน

ประวัติหมู่บ้าน

ชื่อของหมู่บ้านเหล่านี้ตั้งชื่อตามสภาพพื้นที่ภูมิประเทศที่มีพันธุ์ไม้นานาชนิด ประกอบด้วยไม้เต็ง ไม้รัง ไม้สัก ไม้เป่า ไม้แงะ ไม้เหียง ไม้ตึง ซึ่งชาวบ้านทางภาคเหนือเรียกป่าประเภทนี้ว่า “เหล่า” ซึ่งหมายถึงความอุดมสมบูรณ์ของพันธุ์ไม้ ทรัพยากรของป่า หน่อไม้ เห็ด และสัตว์ป่า แต่เดิมเรียกชื่อบ้านเหล่าฝักเหือด ซึ่งมีต้นฝักเหือดขนาดใหญ่อยู่ 2-3 ต้น บริเวณริมลำน้ำแม่แรกใกล้หมู่บ้าน การปกครองขึ้นกับบ้านเหล่านาเรื่อน หมู่ 3 ตำบลท่าผา แรกเริ่มก่อตั้งหมู่บ้านประมาณปี พ.ศ.2480 มีนายป่วน ณะดิกา ได้อพยพครอบครัวจากบ้านนาเรื่อนเข้ามาตั้งบ้านเรื่อน

ต่อมามีนายดี บุญเทียม และครอบครัวพร้อมราษฎรอื่นๆ เข้ามาอยู่อาศัยเพิ่มมากขึ้น ราษฎรส่วนใหญ่จะเป็นเครือญาติกัน มีนามสกุลหลักๆ คือ บุญเทียม, กาพย์คุ้ม และสาครรินทร์ ชาวบ้านบ้านเหล่าให้ความเคารพนับถือยกย่องให้นายป่วน ณะดิกา เป็นผู้นำเป็นหัวหน้าของชุมชนมาตั้งแต่ พ.ศ.2480 ทำให้มองเห็นว่าความเป็นผู้นำและภาวะของผู้นำเป็นผู้ปกครองในชุมชนชนบทเริ่มมีและเกิดขึ้นตั้งแต่การเริ่มก่อตั้งชุมชน การมีภูมิปัญญาพิจารณาคัดเลือกพื้นที่ที่มีสภาพภูมิประเทศภูมิอากาศที่เหมาะสมในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรของป่า มีพื้นที่ทำกิน มีน้ำเพียงพอเหมาะสมกับการดำรงชีวิต ทำให้เครือญาติและสมาชิกในชุมชนเกิดความเคารพนับถือ เชื่อฟังคำแนะนำสั่งสอนยกย่องให้เป็นผู้นำปกครองมาตั้งแต่อดีต ในอดีตชุมชนเรียกผู้นำชุมชนว่าตั้งข้าวของหมู่บ้าน มีการสืบทอดอำนาจและตำแหน่งทางสายเครือญาติที่เป็นชาย ปัจจุบันมีนายปิ่นแก้ว บุญเทียม ทำหน้าที่เป็นผู้นำในพิธีกรรมบูชาผีเจ้าบ้านถือเป็นหมอมือของหมู่บ้าน ต่อมาทางการได้แต่งตั้ง

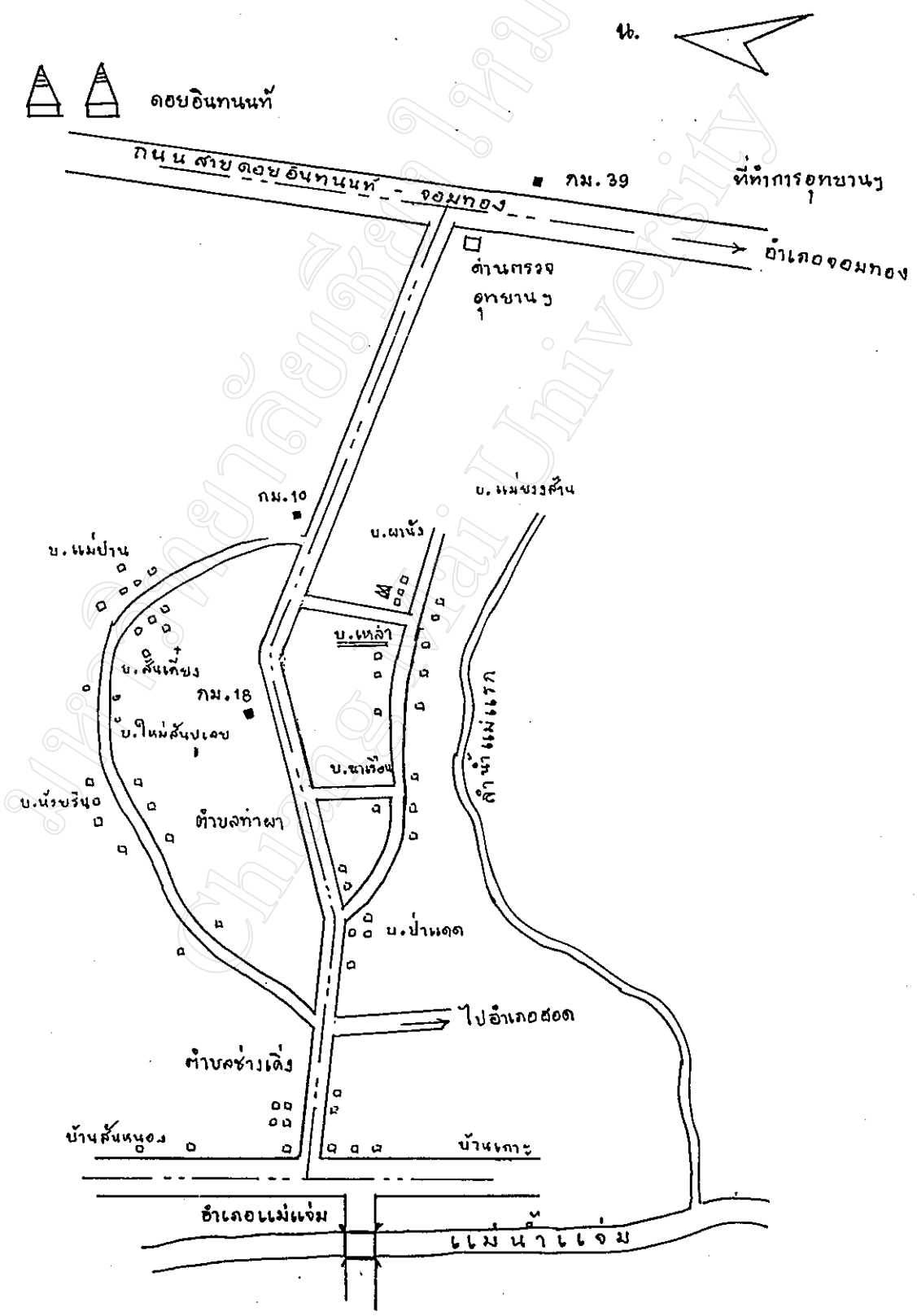
ผู้ใหญ่บ้านเป็นหัวหน้าผู้ปกครองหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านคนแรกคือนายอินทร์ทอง เจริญโรจน์ ในปี พ.ศ.2538 เมื่อประชากรเพิ่มจำนวนมากขึ้นจึงได้แยกการปกครองออกเป็น 2 หมู่บ้านคือ บ้านเหล่า หมู่ 3 ตำบลท่าผา มีครัวเรือน 84 ครัวเรือน มีนายวิเชียร ณะขว้าง ดำรงตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน และบ้านนาเรื่อน หมู่ 9 ตำบลท่าผา มีครัวเรือน 65 ครัวเรือน โดยมีนายสุมินต์ อินตะศรี ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน

สภาพทางภูมิศาสตร์

บ้านเหล่า ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลท่าผา อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่เป็นพื้นที่ราบเชิงเขาตั้งอยู่ที่สูง อยู่ติดกับอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ ระดับความสูง 520 ถึง 648 ม. จากระดับน้ำทะเล มีภูเขาสูงล้อมรอบ ลักษณะดินเป็นดินเหนียวเหมาะสำหรับการเพาะปลูกพืชไร่ สลับกับการทำนาปลูกข้าวเหนียว มีลำน้ำแม่แรกที่ดินน้ำเกิดจากดอยอินทนนท์ไหลผ่านหมู่บ้านราษฎรได้ร่วมมือกันสร้างหลักกอบ คลองส่งน้ำ แบ่งน้ำใช้ประโยชน์ในการเกษตร และทางการสนับสนุนงบประมาณสร้างฝายกั้นน้ำ จำนวน 2 ฝาย พร้อมคลองส่งน้ำลาดคอนกรีต สำหรับการเพาะปลูกพืชไร่ได้ตลอดทั้งปี อาณาเขตทิศเหนือติดต่อกับดอยอินทนนท์ ทิศใต้ติดกับบ้านนาเรื่อน และบ้านป่าหนาด ตำบลท่าผา ทิศตะวันออกติดต่อกับบ้านผานัง ตำบลท่าผา และบ้านห้วยริน ตำบลช่างเคิ่ง ทิศตะวันตกติดกับ บ้านป่าแดด

สภาพอากาศในฤดูหนาวค่อนข้างจะหนาวเย็น ส่วนในฤดูร้อนอากาศค่อนข้างร้อนจัด เพราะเป็นทุ่งกว้างอยู่ในหุบเขา มีฝนตกถูกต้องตามฤดูกาลแต่ในบางปีก็เกิดฝนทิ้งช่วงทำให้เกิดความแห้งแล้งขาดน้ำสำหรับการเกษตร ในเวลากลางคืนและช่วงเช้าอากาศค่อนข้างหนาวเย็นมีหมอกหนา ตอนเช้าน้ำค้างจะจับตัวเป็นหยดน้ำตามยอดหญ้าพื้นดิน หลังจากนั้นอุณหภูมิเริ่มสูงขึ้นในตอนกลางวันอากาศค่อนข้างร้อนการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศเกิดจากสาเหตุที่ชาวบ้านใช้ทรัพยากรป่าไม้อย่างสิ้นเปลืองมีการขยายพื้นที่การเกษตรเพื่อเพิ่มผลผลิต และมีการตัดไม้เลื่อยไม้จำนวนมาก

แผนที่แสดงเส้นทางคมนาคมของหมู่บ้าน

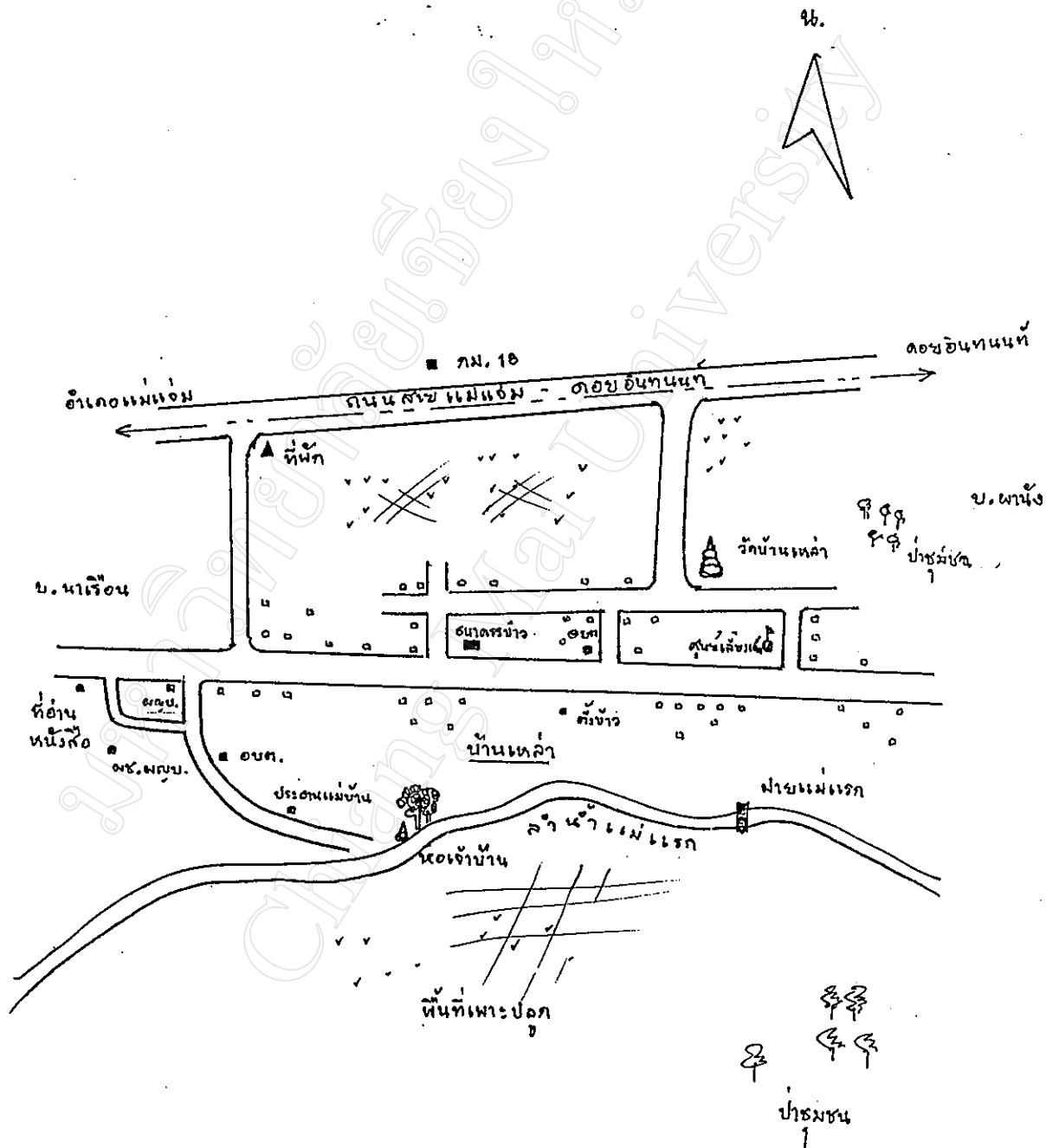

เส้นทางคมนาคม

ก่อนปี พ.ศ.2500 อำเภอแม่แจ่มมีฐานะเป็นกิ่งอำเภอแม่แจ่ม การปกครองขึ้นอยู่กับอำเภอจอมทอง ราษฎร เจ้าหน้าที่ ครู อาจารย์ พระสงฆ์ เด็กนักเรียน นักศึกษา ที่ติดต่อราชการ ต้องเดินทางไปอำเภอจอมทอง เป็นการเดินทางด้วยเท้าผ่านบ้านป่าแดด บ้านเหล่านาเรือน บ้านเหล่าฝักเหือด บ้านผานัง บ้านสามสบ ผ่านคอยอินทนนท์ น้ำตกแม่ยะ ถึงบ้านปอน บ้านหลวง ตำบลช่วงเปาอำเภอจอมทอง ใช้เวลาเดินเท้า 1 คืน 2 วันต้องพักค้างหมู่บ้านกลางป่า ราษฎรบ้านเหล่าจะมีอริยาศัยน้ำใจไมตรีที่ดีเอื้อเฟื้อแก่คนเดินทางมีหมอน้ำหน้าบ้านสำหรับผู้เดินทางได้หยุดดื่มกิน ต้อนรับขับสู้เวลามีคนมาขอพักค้างแรมจนกระทั่งทางการได้ตัดถนนผ่านอุทยานแห่งชาติคอยอินทนนท์ พ.ศ.2528 มีการสร้างถนนลาดยางขนาดใหญ่จากแยกอำเภอจอมทองถึงกม.38 คอยอินทนนท์ เลี้ยวซ้ายลงมาระยะทาง 19 กิโลเมตร ถึงทางแยกเข้าบ้านเหล่า ปากทางวัดบ้านเหล่า ระยะทาง 500 เมตร ก็เดินทางถึงหมู่บ้านเหล่า แต่เดิมถนนผ่านหมู่บ้านเป็นถนนดิน มีการเอาดินลูกรังมาปูพื้นถนนแต่ในช่วงฤดูฝนถนนจะเป็นหลุมบ่อมีน้ำขัง เป็นโคลนและ ชาวบ้านส่วนใหญ่ใช้รถจักรยานและ รถจักรยานยนต์การสัญจรยากลำบาก ผู้ผ่านไปมาเวลากลางคืนหน้าบ้านผู้ใหญ่บ้านก็จะมีกรรโชกไฟว่าดำเนินว่าไม่พัฒนาไม่หาทางแก้ไขปัญหาคือปัญหาการคมนาคมของชาวบ้านผู้ใช้ประโยชน์ ในการแก้ไขปัญหาผู้ใหญ่บ้านกรรมการหมู่บ้านชักชวนให้ราษฎรช่วยกันพัฒนาปรับแก้ฝัวจจรจรหาดินมาถมบางครั้งผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้เสียสละเงินส่วนตัวหาซื้อทรายมาถมแก้ไขปัญหาก็กับชาวบ้านเป็นประจำ

ถ้าเริ่มต้นจากตัวอำเภอเริ่มจากที่ว่าการอำเภอแม่แจ่ม ไปทางทิศตะวันออกทางขึ้นคอยอินทนนท์ เลขป้ายหลักกิโลเมตรที่ 2 จะมีป้ายบอกบ้านนาเรือน เดินทางตรงไปปัจจุบันมีการก่อสร้างเป็นถนนคอนกรีตตลอดทั้งสายระยะทาง 5 กิโลเมตรก็จะถึงหมู่บ้านเหล่า หมู่ 3 ตำบลท่าผา อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ เส้นทางคมนาคมของชาวบ้านที่ผ่านอุทยานอินทนนท์ได้กลายเป็นสาเหตุของความขัดแย้งกันอย่างรุนแรงระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่อุทยานเมื่อหัวหน้าอุทยานได้ออกประกาศเก็บค่าผ่านทางรถยนต์และบุคคลที่ใช้เส้นทางนี้ในเดือนพฤษภาคม 2543 แต่ต่อมาชาวบ้านได้รวมตัวเจรจาต่อรองขอให้อุทยานยกเลิกประกาศเก็บค่าธรรมเนียมดังกล่าว ซึ่งหัวหน้าอุทยานก็ได้ดำเนินการตามที่ชาวบ้านร้องขอทำให้ปัญหาความขัดแย้งคลี่คลายไปได้

แผนที่แสดงที่ตั้งโดยสังเขปหมู่บ้านเหล่า

ประเพณีความเชื่อ

ประเพณีความเชื่อในชุมชนที่ชาวบ้านให้ความสำคัญและเข้าร่วมพิธีกรรมร่วมกิจกรรมมีอยู่จำนวนมากมายหลายกิจกรรม เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวเครือญาติและระหว่างสมาชิกในชุมชน สามารถนำเสนอได้ดังนี้

ในช่วงเดือนเมษายนมีประเพณีสงกรานต์ ทางเหนือเรียกกันว่าประเพณีปีใหม่เมือง ในวันที่ 13 เมษายน มีการทำพิธีส่งสังขาร มีการทำสวดวงโดยใช้หยวกกล้วยมาทำเป็นกระทงใหญ่ภายในสวดวงใส่ข้าวตอก ดอกไม้ รูปเทียน ขนม ข้าวเหนียว เมี่ยง หมาก ใบพลู โดยมี มรรคทายก นายอินทร์ทอง นิปุณณะ เป็นผู้ทำพิธีกรรมโดย หัวหน้าครัวเรือนมีหน้าที่ติดต่อ อาจารย์วัดมาทำพิธีที่บ้านของตนเอง และนัดหมายญาติพี่น้องมาร่วมพิธีกรรมจำนวนมาก แล้วนำสวดวงดังกล่าวไปลอยในแม่น้ำ พอถึงตอนกลางคืนก็มีการยิงปืน จุดประทัดให้เกิดเสียงดังเพื่อขับไล่สิ่งที่ไม่ดี สิ่งชั่วร้าย ความทุกข์ความโศก โรคภัยไข้เจ็บที่มาเบียดเบียนให้หมดสิ้นไป ในวันที่ 14 เมษายน ถือกันว่าเป็นวันแต่งดาและวันขนทรายเข้าวัด ชาวบ้านสมาชิกในครอบครัวช่วยกันทำอาหารคาว อาหารหวาน เพื่อนำไปทำบุญอุทิศถวายทานกับญาติผู้ใหญ่และผู้ที่เกี่ยวข้อง ถวายแก่เจ้ากรรมนายเวร ถวายเพื่อเป็นบุญกุศลไว้ภายภาคหน้า และเก็บไว้รับประทานภายในครอบครัวรวมทั้งไว้เพื่อต้อนรับสมาชิกเพื่อบ้าน ญาติพี่น้องที่ไปมาหาสู่กัน ช่วงสงกรานต์ มีการนำเหล้าเถื่อน เหล้าหน้าขาวออกมาสู่มาดื่มกินกัน สำหรับอาหารที่ทำส่วนใหญ่มักจะทำซ้ำกันทุก ปี เช่น ขนมห้อย ข้าวต้มมัด ขนมห่อ ถั่วทอด ข้าวเกรียบทอด แกงฮังเล ห่อหมกไก่ แกงอ่อมเนื้อ ถ้ามีของเหลือมากก็มีการเอามารวมกันทำเป็นแกงโฮ้แบ่งปันกัน ระหว่างบ้านใกล้เรือนเคียง หนุ่มสาวช่วยกันทำบุญโดยการขนทรายเข้าวัดมีการก่อเจดีย์ทรายในวัดเชื่อกันว่าการที่ทุกคนได้เดินผ่านวัดคนละมากมายหลายครั้งได้นำดินทรายในวัดติดออกมาด้วย เพื่อเป็นการไล่ทาดแทนความผิดดังกล่าวก็ต้องนำทรายมาคืนให้กับวัดจึงเกิดประเพณีขนทรายเข้าวัดขึ้นถือเป็นกุศลโลบายในการทำให้สมาชิกของชุมชนมีการทำกิจกรรมร่วมกันมีเป้าหมายร่วมกันเป็นการทำนุบำรุงพุทธศาสนาให้เจริญยั่งยืนต่อไป สำหรับผู้ชาย ก็พากันเข้าไปชุมชนใกล้หมู่บ้านหาดต้นใหญ่ขนาดใหญ่เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 15 - 20 นิ้ว นำมาตกแต่งประดับประดาด้วยกระดาษสีให้สวยงาม พอถึงตอนเย็นก็มีพิธีแห่ไม้ค้ำไปยังวัดบ้านเหล่า นำไม้ค้ำนี้ไปค้ำไว้ที่ต้นสลีหรือต้นโพธิ์ขนาดใหญ่ในบริเวณวัด เชื่อว่าเป็นการค้ำจุน เกื้อหนุนให้ทุกครัวเรือนอยู่ดีมีสุข เจริญรุ่งเรือง ก้าวหน้า

ในวันที่ 15 เมษายน ต่อไปถึงประมาณหนึ่งสัปดาห์ เป็นการรดน้ำดำหัวผู้แก่ ผู้เฒ่า ผู้สูงอายุในครอบครัว แต่ละครอบครัวแต่ละบ้านนำกระสวยเข้าดอกดอกไม้ รูปเทียนไปขอรับศีลรับพรจากผู้สูงอายุโดยเริ่มที่ครอบครัวเครือญาติของตนเองก่อนแล้วจึงพากันไปเคารพ

ผู้อาวุโสอื่นๆ ในชุมชน และไปรดน้ำคำหัวผู้อาวุโสนอกชุมชนของตนเองต่อไปอีก ประเพณีรดน้ำคำหัวผู้สูงอายุนี้ถือกันว่าในรอบปีที่ผ่านมาสมาชิกในครอบครัว ได้ทำอะไรอะไรที่เป็นการล่วงล้ำก้ำกินกับผู้อาวุโส ผู้ที่เคารพนับถือ ทำให้ตนเองเครียดเกิดความไม่สบายใจ เกิดความขัดแย้งในจิตใจของตนเอง ถ้าได้ร่วมทำพิธีกรรมดังกล่าวแล้วทำให้เกิดความสบายใจสามารถผ่อนคลายความขัดแย้ง ตลอดจนถึงเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวเครือญาติ และเพิ่มความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชนและต่างชุมชนได้เป็นอย่างดี

ในวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำ ตรงกับวันพุธ ชาวบ้านเรียกว่าวันเป็งปู้ด มีการทำบุญถวายทานกินข้าวสลากทำบุญทำกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับและเป็นการหาปัจจัยในการบำรุงวัดทุกครัวเรือนมีการทำครัวทานไปถวายวัด มีขั้นตอนในการถวายครัวทาน กรรมการวัดเป็นผู้กำหนดข้อตกลงว่าครัวทานทั้งหมดให้ตกเป็นของวัดจำนวนกี่ตัน ตกเป็นของพระภิกษุสามเณรจำนวนกี่ตันแล้วมีการจับสลาก เมื่อจับสลากได้หมายเลขใดเป็นต้นครัวทานของผู้ใด เจ้าของต้นครัวทานเป็นผู้นำเอาครัวทานมาถวายภิกษุสามเณรกวอดน้ำอุทิศส่วนกุศลรับศีลรับพร ชาวบ้านที่ร่วมพิธีกรรมเกิดความสบายใจ อิ่มเอิบใจถือว่าได้ร่วมทำบุญวันศีลใหญ่ดีหลวง เป็น มหากุศล มีการทำบุญถวายทานพิธีกรรมนี้ปีละครั้งในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา โดยทุกหมู่บ้านร่วมกันกำหนดข้อตกลงมีการทำบุญในวันเดียวกันทุกหมู่บ้าน ทุกตำบลของอำเภอแม่แจ่ม ทำให้เป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายสิ้นเปลืองสุร่ยสุร่ายที่ทุกครัวเรือนต้องร่วมกันจัดทำ เป็นการป้องกันปัญหาทะเลาะวิวาท การพนัน ยาเสพติด ที่เคยเกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี

ค่านิยม

ค่านิยมในชุมชนหมู่บ้านเหล่า ชาวบ้านมีค่านิยมคล้ายคลึงกันของคนเมืองโดยทั่วไป เช่น ค่านิยมในการปลูกสร้างบ้าน จะมีการปลูกสร้างบ้านใหม่เมื่อพอมีฐานะที่ดีขึ้นเศรษฐกิจดีขึ้นเป็นการแสดงออกถึงฐานะความมีหน้ามีตาของครอบครัว บ้านเรือนส่วนใหญ่ใช้ไม้ในการปลูกสร้าง ชาวบ้านตัดไม้ทำไม้ในป่าหลังบ้านต้องขออนุญาตกับทางกรรมการหมู่บ้านกลุ่มอนุรักษ์ป่าทุกครั้ง ถ้าขอต้นไม้จำนวนหลายต้นหมู่บ้านไม่ยินยอมทำให้เกิดความขัดแย้งไม่พอใจกันระหว่างผู้ขอกับกลุ่มอนุรักษ์ บางครั้งเมื่อไม้ไม่เพียงพอจริง ๆ ก็ลักลอบตัดไม้เถื่อนไม้เองและออกไปหาซื้อไม้จากต่างหมู่บ้านมาเพิ่มเติมเคยถูกเจ้าหน้าที่จับกุมถูกปรับไหมหลายรายและพากันมากล่าวโทษ โกรธเคืองผู้ใหญ่บ้านกลุ่มอนุรักษ์ว่าไปฟ้องร้องเจ้าหน้าที่ ทำให้เกิดการขัดแย้งกันอีก

ค่านิยมของความฟุ่มเฟือยในการจัดงานรื่นเริงของครอบครัว เช่น งานบวช งานแต่งงาน งานทำบุญบ้านใหม่ เป็นการแข่งขันของชาวบ้านในการอวดความมีหน้ามีตาความ

ร่ำรวยเป็นการสร้างเอกลักษณ์ของความเชื่อว่าครอบครัวตนเองเป็นผู้ที่มีทรัพย์สินเงินทองและพากันบอกกล่าวเชิญชวนเหล่าญาติสนิทมิตรสหายมาร่วมพิธีจำนวนมาก มีการจัดเตรียมข้าวปลาอาหารเครื่องดื่มของมีนเมาไว้ต้อนรับ แต่เมื่อเสร็จงานแล้วทำให้ครอบครัวต้องมีภาระเรื่องเงินทองของครอบครัวเป็นปัญหาข้อขัดแย้งของหัวหน้าครอบครัวต่อไป

ค่านิยมในการชอบเล่นการพนันแทงหวยใต้ดิน เมื่อถึงวันใกล้หวยออกคนเดินพวยขายหวยซึ่งเป็นสตรีในหมู่บ้านไปแต่ละบ้าน การซื้อหวยเลขท้ายสองตัว สามตัว คนละไม่กี่บาทนอกจากคนที่ชอบจริง ๆ ก็ซื้อเลขจำนวนมาก ถ้าได้เงินหยกก็พากันดื่มเหล้ารื่นเริงสนุกสนาน บางครอบครัวถ้าไม่ถูกหวยสามมีภรรยาในครอบครัวก็พาลทะเลาะกัน ในเรื่องความขัดแย้งที่เกิดขึ้น กรณีนี้เป็นความขัดแย้งระหว่างสามีภรรยาที่มีเป้าหมายของการใช้เงินที่แตกต่างกันเป็นปัญหาของการใช้เงินทองสิ้นเปลืองสุรุ่ยสุร่ายในการพนันทั้งที่ทรัพย์สินเงินทองหา มาด้วยความยากลำบากน่าเก็บไว้ใช้ประโยชน์ทางอื่น

ค่านิยมด้านการศึกษา การที่พ่อแม่ผู้ปกครองเด็กเล็กสนับสนุนให้หมู่บ้านจัดตั้งศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน เห็นว่าเป็นการเปลี่ยนค่านิยมในการศึกษาแต่เดิมพ่อแม่ผู้ปกครองเป็นผู้มีหน้าที่อบรมเลี้ยงดูสั่งสอนเด็กตั้งแต่ตัวเล็กเปลี่ยนไปเป็นการฝากภาระการดูแลเด็กให้กับผู้อื่นคนภายนอกครอบครัวเลี้ยงดูแทน ปัจจุบันทุกครอบครัวสนับสนุนส่งเสริมให้บุตรธิดาได้รับการศึกษา โดยส่วนใหญ่ผู้ศึกษาเล่าเรียนจนจบชั้นมัธยม 3 หรือมัธยม 6 ในตัวอำเภอและส่งไปเรียนต่อในตัวเมืองเชียงใหม่ ทุกครอบครัวคาดหวังให้ลูกหลานได้รับราชการเป็นหน้าตาของครอบครัว สมาชิกของชุมชนมีรับราชการอยู่ 2 คน เป็นตำรวจและครู ประจำอยู่ต่างจังหวัด เมื่อสมาชิกที่ครอบครัวได้ส่งเสียให้เล่าเรียนศึกษาก็ไม่ประสบผลสำเร็จทำให้เกิดปัญหาข้อขัดแย้งระหว่างผู้ปกครองของเด็กและขัดแย้งกันระหว่างสมาชิกของครอบครัวในกรณีดังกล่าวก็มาก

สภาพเศรษฐกิจและสังคมของหมู่บ้าน

ลักษณะชุมชน ประกอบด้วยครัวเรือนทั้งหมด 84 ครัวเรือนชาวบ้านทุกหลังคาเรือนเป็นคนพื้นเมือง ประชากร 352 คน จำแนก เป็นชาย 188 คน เป็นหญิง 164 คน ครัวเรือนปลูกสร้างบ้านพักอาศัยลักษณะเรียงรายไปตามถนน ในหมู่บ้าน มีร้านค้าขายของชำขายสินค้าเบ็ดเตล็ด จำนวน 3 ร้าน ร้านขายน้ำมัน 1 ร้าน ถนนกลางหมู่บ้านเป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็กคกชนถาวรยาวรวม 1,500 เมตร ได้รับการสนับสนุน งบประมาณจากกรมโยธาธิการดำเนินการก่อสร้างแล้วเสร็จในเดือนพฤษภาคม 2543 แต่ถนนซอยในหมู่บ้านเป็นถนนลูกรัง จำนวน 8 ซอย บริเวณรอบๆ หมู่บ้านจะเป็นพื้นที่ทำการเกษตรทำไร่ ทำนา ของ

ราษฎร อาชีพหลักได้แก่การทำเกษตร เช่น ทำนา ปลูกข้าวโพด หอมแดง ถั่วเหลือง มันฝรั่ง และเลี้ยงสัตว์ โดยทุกครัวเรือนมีการเลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ ปลูกคอก ปลูกกล้วย ปลูกข้าวโพด อาชีพรอง ได้แก่ อาชีพรับจ้างปลูกหอมแดง รับจ้างเกี่ยวข้าว เก็บข้าวโพด และหาของป่า เช่น เห็ด ผักหวาน ไข่มดแดง ในเรื่องความเป็นอยู่เศรษฐกิจรายได้ของชาวบ้านนี้ มีชาวบ้านได้เล่าให้ฟังว่า “ เดียวนี้รายได้ของครอบครัวข้าแยะเอามากๆ สิ่งของเครื่องใช้หาซื้อในตลาดราคาแพง ขึ้นสูงขึ้นไปอยู่ตลอด แต่พอเอาพืชผักของกินไปขายราคากลับต่ำลงถูกลง ออกไปทำงานรับจ้างก็หางานยากแถมค่าแรงก็ต่ำ เจ็บป่วยใช้ก็ไม่มีเงินจะรักษา ส่งลูกหลานเรียนสูงๆ ก็ไม่มีเงิน ทำให้มองเห็นว่า สภาพทางเศรษฐกิจและฐานะความเป็นอยู่ของชาวบ้านในชนบทมีคุณภาพชีวิตที่ไม่ดีนัก ยังคงมีปัญหาด้านการครองชีพและการหารายได้เพื่อใช้จ่ายในการดำรงชีพของครัวเรือนในชนบท

พื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัยอยู่นอกเขตอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ หมู่บ้านตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติแม่แจ่ม มีป้ายหลักแสดงแนวเขตป่าเพื่อป้องกันการบุกรุกถือครองเข้าทำประโยชน์ในเขตป่าอย่างชัดเจนที่ดินมีเอกสารแสดงกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่อยู่อาศัยเป็นโฉนดที่ดิน และหนังสือแสดงกรรมสิทธิ์ในที่ดิน (นส.3 ก) ออกโดยกรมที่ดิน สำหรับพื้นที่เพาะปลูกมีใบจอง สด.1 และใบเสียภาษีดอกหญ้า บทก.1 แสดงเขตพื้นที่ทำประโยชน์พื้นที่รวมของหมู่บ้าน ทั้งหมด ประมาณ 5,000 ไร่ แยกเป็นที่อยู่อาศัย จำนวน 400 ไร่ พื้นที่การเกษตร 1,000 ไร่ และพื้นที่ป่าชุมชน 3,600 ไร่ ในเรื่องที่ดินทำกินชาวบ้านมักมีเรื่องทะเลาะเบาะแว้งกันเป็นประจำจากการแผ้วถาง คายหญ้าเตรียมพื้นที่เพาะปลูกมักมีการรุกล้ำเข้าไปยังที่ดินข้างเคียงเสมอเพราะไม่มีหลักแนวเขตที่แน่นอน ที่อยู่อาศัยของราษฎรในชุมชนส่วนใหญ่สภาพบ้านคง ทนถาวร เป็นบ้านไม้ยกใต้ถุนสูงบริเวณบ้านมีขุ้งข้าวของตนเอง มีครัวทำอาหารและห้องน้ำแยกออกจากตัวบ้าน บริเวณบ้านกว้างพอสมควร มีการปลูกต้นไม้ให้ร่มเงาเป็นไม้ผล ไม้ยืนต้น เช่น ลำไย มะม่วง มะพร้าว บ้านเรือนส่วนใหญ่ไม่มีรั้วกันระหว่างบ้าน สามารถเดินติดต่อไปมาหาสู่กันได้อย่างสะดวก แต่บางครั้งทำให้เกิดปัญหาทะเลาะกันระหว่างเพื่อนบ้านกรณีสัตว์เลี้ยง เช่น ไก่ ซึ่งชาวชนบทเลี้ยงไก่แบบปล่อยให้หากินเองมีการหว่านข้าวให้อาหารก็ตอนเช้าหรือตอนเย็นเท่านั้น ที่นอนก็เป็นคันไม้หรือโรงเก็บหอมแดง ทำให้ถูกลักขโมยสูญหายไปก็มาก บางครั้งก็ถูกเพื่อนบ้านยึดเอาไปเลี้ยงเป็นของตนเองก็มี

ความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชนมีความสัมพันธ์ผ่านทางระบบเครือญาติ สถาบันครอบครัว และการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน ซึ่งทุกครัวเรือนร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มอยู่จำนวนมากมาหลายกลุ่ม เริ่มตั้งแต่แรกเกิดมีการ ผูกข้อมือรับขวัญ และเล่าเรียนศึกษาหาความรู้ตั้งแต่ศูนย์เด็กปฐมวัยไปจนถึงเข้าโรงเรียน จนวัยหนุ่มสาวจบการ

ศึกษาหางานหาอาชีพประกอบกิจการงานเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัว จนถึงมีการแต่งงานมีครอบครัวสมาชิกลูกหลาน ไปจนถึงวัยชราแก่เฒ่าเข้าวัดทำบุญศึกษาพระธรรมยึดเหนี่ยวจิตใจ หมุนเวียนเปลี่ยนไปตามกาลเวลา จากปรากฏการณ์ดังกล่าวของชุมชน ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น จะมีบทบาทสำคัญคอยชี้แนะ ชี้แนะ อบรม สั่งสอนให้คำปรึกษาหารือทำการแก้ไขปัญหา ข้อขัดแย้งที่มีและเกิดขึ้นในชุมชน เพื่อให้สมาชิกของชุมชนได้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขภายใต้ระเบียบ กฎเกณฑ์ กติกาทางสังคมที่สมาชิกในชุมชนได้ร่วมกันกำหนดและถือปฏิบัติ สิ่งใดที่มีประโยชน์ที่ร่วมกันยึดถือปฏิบัติสืบเนื่องถ่ายทอดต่อกันมา สิ่งใดที่ก่อให้เกิดปัญหา ชุมชนไม่ได้ประโยชน์ ก็มีการแสวงหาแนวทางเปลี่ยนแปลงแก้ไขกฎเกณฑ์กติกาดังกล่าว เช่น ในสมัยสิบกว่าปีมาแล้วชาวบ้านเลี้ยงสัตว์วัว ควาย เกือบทุกหลังคาเรือนๆละ 1-2 ตัว เพื่อใช้ในการคานาเป็นการเลี้ยงแบบปล่อยหลังจากเก็บเกี่ยวข้าวเพราะชาวบ้านมักปลูกข้าวเพียงอย่างเดียว ต่อมาชาวบ้านมีการทำสวนไม้ผล ไม้ยืนต้นและทำการปลูกพืชหมุนเวียน เมื่อเจ้าของสัตว์เลี้ยงไม่ระมัดระวังดูแลก็ไปเที่ยวหากินเหยียบย่ำทำลายสวนผลไม้และพืชผักของชาวบ้าน เป็นปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นประจำระหว่างเจ้าของสวนที่นาและเจ้าของสัตว์ จนชาวบ้านผู้ใหญ่บ้าน ได้ปรึกษาหารือกันมีข้อตกลงร่วมกันว่า “เจ้าของสวนพ่อสวน เจ้าของสัตว์พ่อสัตว์” หมายถึงผู้เป็นเจ้าของสวนต้องคอยดูแลสวนพืชผักของตนเองโดยการทำรั้วกันไว้ หรือใช้คนเฝ้า เจ้าของสัตว์ต้องผูกมัดสัตว์เลี้ยงไม่ปล่อยให้เดินหากินไปทั่วต้องช่วยกันดูแลรักษาทรัพย์สินของตนเอง

ราษฎรในหมู่บ้าน ชาย หญิง เยาวชนหนุ่มสาว มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ แสดงถึงความเข้มแข็งเป็นการควบคุมทางสังคมมีการคัดเลือกหัวหน้ากลุ่ม กรรมการ สมาชิก และร่วมกันร่างระเบียบ กฎเกณฑ์กติกาคือข้อบังคับของกลุ่มบางกลุ่มเริ่มก่อตั้งด้วยการสนับสนุนจากหน้าทึงของรัฐ บางกลุ่มได้รับการสนับสนุนจากองค์กรเอกชน ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในกลุ่มถูกแก้ไขโดยคณะกรรมการและสมาชิกกลุ่ม เช่น สตรีแม่บ้านเมื่อก่อนต่างคนต่างอยู่เป็นหมู่พวกกันก็เฉพาะเหล่าเครือญาติ เมื่อเสร็จจากงานสวนไร่นาก็พากันจับกลุ่ม ชุบชิบนิทาว่าร้ายกันทั้งเรื่องฐานะความเป็นอยู่ ความประพฤติของคนในครอบครัว การเอา รัศเอาเปรียบกันในการทำงานต่างๆของหมู่บ้าน ฯลฯ เป็นการสร้างปัญหาความแตกแยก ขัดแย้งขึ้นในหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านนายวิเชียร ธนะขว้าง ได้ปรึกษาหารือกรรมการหมู่บ้านหาทางที่ให้สตรีรวมตัวกัน ได้ไปขอให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในตำบลและเจ้าหน้าที่ขององค์กรคร มาอบรมรวมกลุ่มให้มีกิจกรรมร่วมกัน รวมเป็นหมู่พวกเดียวกันเพื่อแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งดังกล่าว ปัญหาข้อขัดแย้งระหว่างชาวบ้านไม่พอใจไม่ยินยอมพร้อมใจให้มีการตัดไม้ทำลายป่าจำนวนมากนายทุนทำการถ่อยไม้ไปใช้ประโยชน์ของตนเองในเขตป่าบริเวณหลังหมู่บ้านที่

ชาวบ้านอาศัยใช้ประโยชน์มานานแล้ว บางครั้งก็มีปัญหาจากความไม่เข้าใจของสมาชิกกับทางการก็มีการขอให้เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องเข้าไปชี้แจงทำความเข้าใจ แก้ไข คลี่คลายปัญหาดังกล่าว เช่น ปัญหาข้อขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับกลุ่มผู้นำหมู่บ้านและทางการในกรณีที่ผู้ใหญ่บ้านเก็บเงินค่าอบรมเป็นค่าอาหารและค่าวัสดุในโครงการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนทำให้ผู้ใหญ่บ้านต้องขอให้เจ้าหน้าที่ทางการมาชี้แจงจึงคลี่คลายไปได้ บางครั้งปัญหาที่หมู่บ้านถูกกระทบราษฎรได้รับความเดือดร้อนเช่นการเก็บค่าผ่านทางของอุทยานคอกยอินทนนท์ ราษฎรก็มีการรวมกันกับหมู่บ้านชุมชนข้างเคียงอื่นขอให้ผู้มีอำนาจเหนือกว่าดำเนินการแก้ไขให้ต่อไป

การรวมกลุ่มองค์กรในหมู่บ้านสามารถจำแนกได้ จำนวน 11 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มสตรีแม่บ้าน สมาชิก 84 คน
2. กลุ่มอนุรักษ์ป่า สมาชิก 84 ครั้วเรือน
3. กลุ่มเยาวชนหนุ่มสาว สมาชิก 32 คน
4. กลุ่มเหมืองฝายหรือกลุ่มผู้ใช้น้ำสมาชิก 84 ครั้วเรือน
5. กลุ่มธนาคารข้าว สมาชิก 75 คน
6. กลุ่มทอผ้าสตรีแม่บ้าน สมาชิก 20 คน
7. กลุ่มปื๊ย สมาชิก 84 คน
8. กลุ่มเลี้ยงหมู สมาชิก 45 คน
9. กลุ่มสมาชิกโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน สมาชิก 84 ครั้วเรือน
10. กลุ่มประปาหมู่บ้าน สมาชิก 84 ครั้วเรือน
11. กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ สมาชิก 84 ครั้วเรือน

สำหรับกลุ่มดำเนินงานของหมู่บ้านในรูปแบบที่ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากทางการเรียกว่าคณะกรรมการหมู่บ้าน โดยมีประธานคือ ผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน เป็นผู้ปกครองควบคุมดูแลและพัฒนาหมู่บ้าน

สถาบันครอบครัว

สภาพครอบครัวส่วนใหญ่ เป็นครอบครัวขนาดใหญ่หรือครอบครัวขยายโดยประกอบไปด้วยปู่ ย่า ตา ยาย ญาติ พี่น้อง ลูกหลาน พักอาศัยอยู่รวมในบ้านเดียวกัน ในครัวเรือนเดียวกันมีบางครอบครัวที่แยกบ้านอยู่แต่ก็ตั้งอยู่ในบริเวณเดียวกัน ครัวเรือนที่มีหัวหน้าครอบครัวเดี่ยวจำนวน 20 ครัวเรือน เป็นชาย 15 ครัวเรือน หญิง 5 ครัวเรือน ส่วนใหญ่คู่สมรสเสียชีวิตจากโรคแก่ชรา มีประภทหย่าร้างจำนวน 4 ครัวเรือน ถ้าเกิดปัญหาความขัดแย้งกันใน

ครอบครัว เช่น ระหว่างสามีภรรยา แม่พัวกับลูกสะกั้ ผู้อาวุโสของครอบครัวเป็นผู้ไกล่เกลี่ย ตักเตือนสั่งสอน ถ้าไม่สามารถระงับข้อขัดแย้งดังกล่าว ได้มักขอให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ดำเนินการ ประนีประนอมแก้ไข กรณีเยาวชนมีเรื่องมีราวทะเลาะกันระหว่างเยาวชนในหมู่บ้านก็ดี หรือ กับเยาวชนต่างหมู่บ้านก็ดี ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่ต้องรีบไปแจ้งให้ผู้ปกครองทราบตักเตือนกำชับ เต็กไม่ให้มีเรื่องกันอีก แต่ถ้าเป็นเยาวชนต่างบ้านก็รีบแจ้งต่อผู้ใหญ่บ้านบ้านนั้น ไปบอกให้ เยาวชนหรือผู้ปกครองของเยาวชนเหมือนกัน ผู้ใหญ่บ้านให้ความสำคัญในเรื่องอย่างนี้มากถ้า ไม่รีบแก้ไขทำให้เกิดการบานปลายมีการทะเลาะเบาะแว้งกันยืดเยื้อยาวนาน ความเสียหาย เสื่อมเสียของหมู่บ้านและเป็นสาเหตุให้เกิดความขัดแย้งอื่นได้ มีเยาวชนในหมู่บ้านบางคนเสพลิงเสพลิดประเทพยาบ้า เมื่อออกไปทำงานรับจ้างต่างหมู่บ้านส่วนมากก็เป็นแรงงานเกษตร กรรมโดยมีเพื่อนฝูงชักชวนให้ทดลองเสพลยาเพื่อให้เกิดความขยันทำงานได้มาก ไม่รู้จักเหน็ด เหนื่อยเมื่อกลับมาอยู่หมู่บ้านก็นำพฤติกรรมเสพลยามาชักชวนเพื่อนลอง

ในระบบความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวสถาบันครอบครัวของชาวชนบท ส่วนใหญ่มีความรักใคร่กลมเกลียวใกล้ชิดสนิทสนมห่วงใยเอื้ออาทรต่อกัน มีการเคารพนับถือ ผู้อาวุโสในครอบครัวถือว่าเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ผ่านโลกผ่านชีวิตมายาวนานมีหน้าที่อบรม สั่งสอนกล่อมเกล้าให้สมาชิกในครัวเรือนประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดี ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อ ครอบครัว เช่น สอนว่า “ บ่หื้อจักตอกเข้าบ้าน” หมายถึงการอบรมสั่งสอนไม่ให้ทำสิ่งที่ไม่ดีไม่ งามเป็นการนำเอาความเดือดร้อนมาสู่ครอบครัว โดยยกตัวอย่างของการจกตอกไม่ให้เอาคมมีด หันเข้าหาตัวอาจพลาดเข้าโดนตัวเองทำให้เกิดอันตรายได้ เป็นผู้ให้คำปรึกษาในเรื่องที่ ต้องการคำปรึกษา คำเหน็ดเตียนและคำว่าสั่งสอนเมื่อกระทำผิดทำไม่ถูกต้อง ช่วยแก้ไขปัญหา อุปสรรคที่มีและเกิดขึ้นถือว่าผู้นำผู้อาวุโสในครอบครัวสามารถช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหา ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี และผู้อาวุโสในบ้านจะได้รับการดูแลเอาใจใส่เคารพนับถือ จากคนในหมู่บ้าน เมื่อมีคนในบ้านเกิดเจ็บป่วยผู้สูงอายุในบ้านจะคอยดูแลและทำพิธีเรียกขวัญ หรือทำพิธีบอกหอเจ้าบ้านถ้าหายจากเจ็บป่วยใช้ก็มิของไปเช่นไหว้ถวายแก่นบนเจ้าบ้าน ผู้ทำ พิธีกรรมตามความเชื่อนี้เรียกว่า “ตั้งข้าว” ซึ่งเป็นผู้นำตามธรรมชาติเกิดขึ้นพร้อมกับการตั้ง หมู่บ้านบางแห่งเรียกว่า “เก๊าผี” มีการสืบทอดตำแหน่งตามลำดับอาวุโสของผู้ก่อตั้งหมู่บ้าน ต้องเป็นผู้ชาย ในการทำพิธีบนหอเจ้าที่หรือหอเจ้าบ้านนี้ราษฎรทั้งหมู่บ้านมีความเชื่อว่าถ้า ผู้เจ็บป่วยใช้ได้ไปทำอะไรที่เป็นการไม่เคารพเจ้าบ้าน หรือเจ้าบ้านอาจตกต้องการของกิน ของ เช่นไหว้จากคนนี่จริง อาการเจ็บป่วยใช้ก็หาย ส่วนใหญ่เมื่อบอกเจ้าที่แล้วถ้าอาการยังไม่ดีขึ้น ไม่หาย ก็พาไปรักษาที่สถานเอนมัยหรือโรงพยาบาลต่อไป

สถาบันการศึกษา

ในหมู่บ้านไม่มีโรงเรียน แต่มีศูนย์อบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนเกณฑ์ของหมู่บ้านขึ้นกับกรมการศาสนา ซึ่งเจ้าคณะอำเภอแม่แจ่มเป็นผู้ให้การสนับสนุนอยู่ในความดูแลของวัดบ้านเหล่า และคณะกรรมการศูนย์เด็กของศูนย์ดูแลเด็กเล็กอายุ 1 - 5 ขวบ จำนวน 22 คน ผู้ปกครองที่นำบุตรหลานเข้ารับการเลี้ยงดูในศูนย์เด็กเล็กส่วนใหญ่ยากจน และเพื่อได้มีเวลาไปประกอบอาชีพรับจ้างหารายได้เลี้ยงดูครอบครัวต่อไป แต่ในส่วนของทางการต้องการให้เด็กเล็กได้รับการพัฒนาทางด้านร่างกาย พัฒนาทางด้านอารมณ์ ทางด้านสังคมและสติปัญญา พร้อมเข้ารับการศึกษาระดับสูงขึ้นไป ส่วนเด็กที่พร้อมเข้าเรียนการศึกษาภาคบังคับ ผู้ปกครองได้ส่งไปเรียนที่โรงเรียนบ้านนาเรื่อนถึงระดับประถม 6 คณะกรรมการหมู่บ้านร่วมเป็นกรรมการศึกษาของโรงเรียนบ้านนาเรื่อน ช่วยเหลือครูอาจารย์ของโรงเรียนในการจัดการศึกษาของเด็ก ส่วนใหญ่หน้าที่ของกรรมการศึกษามีหน้าที่เป็นผู้ช่วยเสาะแสวงหางบประมาณมาช่วยจัดกิจกรรมของเด็กนักเรียนเช่น การแข่งขันกีฬาในโรงเรียน การแข่งขันกีฬากลุ่มและกีฬาระหว่างกลุ่ม รวมถึงการแข่งขันทดสอบทักษะความรู้ ความสามารถของนักเรียนด้านการวาดรูป ด้านคณิตศาสตร์ ด้านภาษาไทย ถ้าโรงเรียนไม่มีกิจกรรมเหล่านี้ ชาวบ้านราษฎรก็พากันต่อว่ากรรมการศึกษา ครูอาจารย์ไม่เอาใจใสอบรมสั่งสอนเด็กทำให้เกิดปัญหาระหว่างชาวบ้านกับครูอาจารย์ขึ้น สำหรับหน้าที่อื่น ๆ ก็คอยดูแลรักษาสถานที่ของทางราชการคอยห้ามไม่ให้ชาวบ้านนำสัตว์เลี้ยงเข้ามาเลี้ยงในบริเวณโรงเรียน อันอาจทำความเสียหายให้กับอาคารสถานที่ แปลงดอก แปลงผักของนักเรียน เมื่อนักเรียนจบการศึกษาชั้นประถม 6 แล้วไปเรียนต่อที่โรงเรียนมัธยมภายในอำเภอ ถ้าผู้ปกครองมีฐานะดีก็ส่งบุตรหลานไปเล่าเรียนศึกษาในตัวเมืองเชียงใหม่พักอาศัยกับญาติพี่น้อง แต่ถ้าผู้ปกครองมีฐานะค่อนข้างยากจนก็ให้บุตรหลานบวชเรียนเป็นสามเณรศึกษาระยะและวิชาสามัญที่วัดป่าแคหรือศึกษาโรงเรียนปริยัติธรรมวัดกู่ อำเภอแม่แจ่ม หรือวัดในตัวเมืองเชียงใหม่ สำหรับผู้ขาดโอกาสทางการศึกษาบางคนหรือผู้ที่ทำงานอาชีพเกษตรกร หรือชาวสตรีในหมู่บ้าน จะสมัครเรียนที่ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอแม่แจ่ม ที่เปิดสอนระดับ ป.6 มัธยมศึกษาปีที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 6 การศึกษาของคนในชุมชน ระดับผู้สูงอายุ โดยมีอายุมากกว่า 50 ปี ขึ้นไปจบการศึกษาชั้นประถม 2 - 4 หรือไม่ได้รับการศึกษาเลย ไม่สามารถอ่านออกเขียนได้คนวัยทำงานอายุ 18 ถึง 49 ปี จบการศึกษาประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคบังคับเป็นส่วนใหญ่ สำหรับเยาวชนอยู่ระหว่างการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาในอำเภอแม่แจ่ม และระดับอาชีวศึกษา ในจังหวัดเชียงใหม่

สถาบันศาสนา

เป็นสถาบันที่มีความสำคัญช่วยขัดเกลาจิตใจของคนเป็นสิ่งแวดล้อมช่วยยัดเยียดของคนในชุมชน ทุกหลังคาเรือนนับถือศาสนาพุทธมีวัดบ้านเหล่าเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา พระสงฆ์ประจำวัด จำนวน 3 รูป ทำหน้าที่ประกอบพิธีกรรมวันสำคัญทางศาสนาเป็นประจำมีมรรคทายกหรืออาจารย์วัด พ่อหนานอินทร์ทอง ฉินุณะ และไวยวัจกร นายลา ตาคะรินทร์ เป็นผู้คอยดูแลความเรียบร้อยของพิธีกรรมต่างๆ วัดบ้านเหล่าได้ขออนุญาตจัดตั้งเป็นอารามที่พัทลุงเมื่อ พ.ศ.2498 เนื่องจากราษฎรบ้านเหล่านาเรือน บ้านเหล่าฝักเหือด บ้านผานัง ตำบลท่าผาต้องไปทำพิธีทางศาสนาที่วัดป่าแคด อยู่ห่างไกลจากหมู่บ้าน 5 - 6 กิโลเมตร ถนนหนทางก็ไม่สะดวกยากลำบากทุกฤดูกาล ราษฎรและผู้นำหมู่บ้านจึงขออนุญาตทางการ และคณะสงฆ์อำเภอจัดตั้งเป็นสำนักสงฆ์ จนกระทั่ง พ.ศ.2536 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ก่อนสร้างพระอุโบสถเป็นวัดบ้านเหล่า เป็นสถานที่สำคัญในการฝึกอบรมให้ความรู้กล่อมเกลาจิตใจประชาชนเผยแพร่อุปถัมภ์ป้องกันยาเสพติดไม่ให้แพร่ระบาดในชุมชน โดยมีมรรคทายกหรืออาจารย์วัดเป็นผู้คอยดูแลความพร้อม ความถูกต้อง ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของพิธีกรรมต่างๆ ทั้งในบริเวณวัดและพิธีกรรมในชุมชน พิธีกรรมในวัดมีมากมาย เช่น เป็นผู้นำอาราธนาศีล อาราธนาธรรมนำกล่าวถวายข้าวพระ ขอสมมาลาโทษพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ จัดเตรียมสถานที่ประกอบพิธี ในวันสำคัญทางศาสนา สำหรับการก่อสร้างกุฏิพระสงฆ์ ศาลาการเปรียญ และอาคารเสนาสนะต่างๆ ต้องได้รับการปรึกษาหารือจากมรรคทายกและแก้ววัดก่อน และมีหน้าที่ร่วมกับคณะกรรมการวัด แก้ววัดคอยดูแลพื้นที่เขตป่าอภัยทานของวัดหรือพื้นที่หน้าหมู่บ้าน ประมาณ 10 ไร่อยู่ติดกับวัดทางด้านทิศเหนือเดิมเป็นป่าโปร่งป่าแพะ ราษฎรจะเข้าบุกรุกจับจองเป็นที่ทำกิน ทางวัดจึงได้ประชุมแจ้งให้ราษฎรทราบขอกันเขตไว้เป็นที่หวงห้ามของวัด เป็นเขตอภัยทาน ถือเป็นพื้นที่ป่าชุมชนเขตพื้นที่หน้าหมู่บ้านของทุกคนสามารถใช้ประโยชน์ในการหาของป่าเช่น เห็ด หน่อไม้ ไม้ล้มหมอนนอนไพรมาทำเป็นฟืนได้แต่ห้ามบุกรุกตัดต้นไม้ ถ้ำสัตว์ ถ้าฝ่าฝืนถูกคณะกรรมการวัดปรับในอัตราคันละ 500 บาทเอาเงินค่าปรับเข้าบัญชีเงินบำรุงวัด เป็นค่าไฟฟ้า น้ำประปา รวมทั้งค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ดอื่นๆ ภายในวัด ได้มีผู้ถูกปรับไปแล้วจำนวนหลายราย ไวยวัจกรและคณะกรรมการวัดเป็นผู้ควบคุมดูแลการใช้จ่ายเงินจำนวนนี้ ปัจจุบันป่าได้คืนสภาพอุดมสมบูรณ์ มีไม้ใหญ่ ไม้เต็ง ไม้รัง ไม้พลวงขึ้นรกรกรึม เป็นป่าชุ่มน้ำของหมู่บ้านและป่าต้นน้ำของลำน้ำแม่แรก ได้เป็นอย่างดี

การประกอบพิธีกรรมในหมู่บ้าน เช่น การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ทำบุญถวายแก่ผู้ล่วงลับทำบุญสะเดาะเคราะห์ สืบชะตาหาโชค เรียกขวัญสู่ขวัญวันแต่งงาน บวชนาค อวยพรรดน้ำให้ลูกหลานก่อนไปเกณฑ์ทหาร ไปศึกษาเล่าเรียนในเมืองอาจารย์วัดเป็นผู้ประกอบพิธี

เรียกขวัญเสริมกำลังใจเป็นสิริมงคลตามความเชื่อของแต่ละคนต่อไป แต่การไปบอกกล่าวให้หอเจ้าบ้านทราบว่ามีกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้สมาชิกในครัวเรือนเป็นผู้ไปขอให้ “ตั้งข้าว” เป็นผู้ไปบอกกับหอเจ้าที่เอง เห็นว่าทั้งสถาบันศาสนา วัด และผู้นำที่เกี่ยวข้องมีส่วนช่วยป้องกันบรรเทาความขัดแย้งอัน อาจเกิดขึ้นในครอบครัวและชุมชนได้เป็นอย่างดี

ผู้นำทางศาสนา ซึ่งวัดมีความสำคัญด้านจิตใจต่อสมาชิกในชุมชน เป็นศูนย์รวมการพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยน อบรมสั่งสอน และปรึกษาหารือในเรื่องต่างๆ ของสมาชิกในชุมชน ชาวบ้านมีจิตศรัทธาช่วยเหลือทำนุบำรุงดูแลรักษาวัด มีการทำบุญต่างๆ ตลอดปี การทำบุญนี้ชาวบ้านมีความรู้สึกว่าเขาได้รับผลตอบแทนทางด้านจิตใจอย่างทันทีจากการทำบุญ และเชื่อว่าเป็นการสั่งสมบุญผลบุญช่วยอำนวยประโยชน์และความสุขต่อไปภายภาคหน้า เป็นการผ่อนคลายบรรเทาความขัดแย้งในจิตใจของบุคคลได้เป็นอย่างดี ผู้นำทางศาสนาซึ่งประกอบด้วยพระสงฆ์และผู้เกี่ยวข้องในวัด เช่น แก้ววัด มรรคทายก ไวยาวังกร มีหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก ดำเนินการและประสานงานให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในกิจการงานบุญต่างๆ

สถาบันกลุ่มองค์กรชุมชน

ผู้นำหมู่บ้านสนับสนุนส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนรวมตัวรวมกลุ่มทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เป็นการสร้างความสามัคคีสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกของชุมชนและสามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชนได้จำนวนหลายกลุ่ม ดังนี้

กลุ่มสตรีแม่บ้าน

สมาชิกสตรีแม่บ้านในชนบทส่วนใหญ่หลังจากแล้วเสร็จจากกิจการงานไร่สวนที่นาแล้วจะมีเวลาว่างมาก แม่บ้านมีการมาจับกลุ่มพูดคุยกันถึงเรื่องต่างๆ ของหมู่บ้านของครอบครัวตนเอง ถือเป็นกระบอกเสียงของครอบครัวและก็มีกรวิพากษ์วิจารณ์ติฉินนินทา กล่าวร้ายหาเรื่องเพื่อนบ้านที่ไม่ใช่หมู่พวกเดียวกัน เห็นใครที่พอมีฐานะดีขึ้นก็ว่าไปทำอะไรที่ไม่ดีไม่งามมา เมื่อเรื่องรู้ไปถึงผู้ถูกกล่าวถึงก็ทำให้เกิดการบาดหมางขัดไม่ลงรอยกัน ในชนบทเมื่อมีกิจการงานที่มีการรวมคนของครอบครัวหรืองานบุญประเพณีหน้าหมู่บ้านของชุมชนงานที่แสดงออกถึงการมีหน้ามีตาของชาวชนบทก็มีงานปอย งานบวชลูกหลาน งานทำบุญบ้านใหม่ หรืองานทำบุญอุปถัมภ์ให้ผู้ล่วงลับ มักมีการบอกกล่าวเชิญชวนญาติพี่น้องผู้เกี่ยวข้องทั้งในชุมชนและนอกชุมชนเข้าร่วมงาน บางครั้งเชิญตัวแทนเจ้าหน้าที่ทางการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อความมีหน้ามีตาแสดงถึงความกว้างขวางมั่งคั่งร่ำรวย และทุกๆ งานมีการต้อนรับขับสู้ดูแลเรื่องอาหารการกินซึ่งถือเป็นเรื่องใหญ่เป็นเรื่องสำคัญของการจัดงาน งานใหญ่เลี้ยงคืออาหารดีมี

หน้ามีตา ถ้าอาหารไม่ดีก็ถูกค้อนแคะตีดึง ค่าใช้จ่ายกับการที่คนมาร่วมทำบุญบริจาคมักไม่สมคูลกัน ทำให้ต้องติดหนี้สินเข้าไปอีก อีกทั้งอุปกรณ์ข้าวของเครื่องใช้ในการจัดงาน เช่น ถ้วยจาน ช้อน แก้วน้ำ โต้ะ เก้าอี้ เต็นท์ เครื่องเสียง ก็เป็นสิ่งที่จำเป็นต้องใช้ รวมถึงการว่างงานหลังเก็บเกี่ยวผลผลิตการเกษตรแล้วแม่บ้านไม่มีรายได้ จึงได้รวมกันปรึกษาหารือจัดตั้งเป็นกลุ่มสตรีแม่บ้านเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นหมู่พวกเดียวกันไม่ทะเลาะเบาะแว้งกันระหว่างเพื่อนสมาชิกกำหนดให้สตรีที่มีครอบครัวทุกหลังคาเรือนเป็นกลุ่มสตรีแม่บ้านทั้งหมด กลุ่มช่วยกันจัดหาอุปกรณ์สิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นเช่น อุปกรณ์เครื่องครัว เป็นของหน้าหมู่บ้านเพื่อใช้ในกิจการงานส่วนรวมของหมู่บ้านและสมาชิกกลุ่ม ระยะเวลาที่เก็บรวบรวมเงินจากสมาชิกแต่ละหลังคาเรือนจัดซื้อ ได้สิ่งของเครื่องใช้มาแต่ไม่เพียงพอ ต่อมาขอรับการสนับสนุนจากผู้มีจิตศรัทธา เช่น สมาชิกสภาจังหวัดสนับสนุนเงิน 2 หลัง องค์การแม่แม่แจ่มสนับสนุนทุนส่งเสริมอาชีพโดยให้เงินทุนจำนวน 10,000 บาท กลุ่มมีระเบียบให้สมาชิกยืมคนละ 500 – 700 บาท เป็นทุนทำอาชีพผลิตดอกผลร้อยละ 2 บาท นำดอกผลมาจัดซื้อสิ่งของเครื่องใช้ของกลุ่ม ปัจจุบันมีนางแสงจันทร์ ณีปุณะ ทำหน้าที่ประธาน และเป็นกรรมการหมู่บ้านฝ่ายกิจการสตรีด้วย ทางกรมมีเจ้าหน้าที่ทำงานเกี่ยวกับสตรีแม่บ้านมาอบรมชี้แจงเรื่องบทบาทหน้าที่ของสตรีแม่บ้านและคณะกรรมการสตรี การทำงานร่วมกับกลุ่มและชุมชน ประธานสตรีแม่บ้านจะมีการติดต่อประสานงานกับสตรีแม่บ้านแต่ละหมู่บ้าน สถานที่พบปะนัดหมายใช้ที่กลุ่มทอผ้าวัดป่าแดงมีกิจกรรมการผลิตและจำหน่ายผ้าทอมือของแม่บ้าน และองค์การบริหารส่วนตำบลทำผาได้สนับสนุนทุนหมุนเวียนเป็นค่าจัดซื้อผ้าจากสมาชิกมารวมจำหน่ายในรูปของกลุ่ม จำนวน 100,000 บาทพร้อมสร้างอาคาร โรงเรือนของกลุ่มใช้ประโยชน์ตลอดมา

กลุ่มเยาวชนหนุ่มสาว

เป็นการรวมตัวกันของเยาวชนหนุ่มสาวในหมู่บ้าน อายุระหว่าง 15 – 25 ปี จำนวน 32 คน ซึ่งจบการศึกษาภาคบังคับ ม.3 หรือ ม.6 แล้วไม่ได้เรียนต่อ รวมทั้งที่กำลังเล่าเรียนศึกษาอยู่ในตัวอำเภอและในจังหวัดเชียงใหม่ คอยดูแลควบคุมช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างเพื่อสมาชิกในเรื่องงานกิจกรรมในหมู่บ้านและงานของครอบครัวสมาชิก เช่น งานทำบุญงานปอยงานลอยกระทง งานสงกรานต์ งานบวช งานแต่งงาน งานศพ งานขึ้นบ้านใหม่ ส่วนใหญ่เป็นงานวัฒนธรรมประเพณีของทางเหนือ เยาวชนเป็นผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าวตลอดทุกครั้ง และรวมตัวกันเป็นชมรมศิษย์แก่นักเรียนประถมโรงเรียนบ้านนาเรื่อน คอยช่วยเหลือกิจกรรมของโรงเรียน ร่วมดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนจัดหาผ้าป่าสมทบกองทุนปรับปรุงพัฒนาโรงเรียน เมื่อหมู่บ้านมีงานพัฒนาต่าง ๆ เช่น การพัฒนาถนนในหมู่บ้าน การก่อสร้างรั้ว

หอประชุมหมู่บ้าน งานดับไฟป่า เป็นต้น ประธานเยาวชนแจ้งสมาชิกช่วยเหลือเป็นแรงงานในการทำงาน เยาวชนคอยดูแลกันในเรื่องการประพุดีออกนอกรูปแบบ การเสพสิ่งเสพติด สารเสพติด รวมถึงการทะเลาะวิวาทกันของเยาวชนกับคนต่างถิ่นต่างหมู่บ้านบางคนก็สามารถว่ากล่าวเตือนกันได้ บางคนก็ไม่สามารถตักเตือนสั่งสอนได้ ต้องเป็นหน้าที่ของผู้ปกครองและผู้นำท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาต่อไป สมาชิกเยาวชนมีเครือข่ายเพื่อนฝูงต่างหมู่บ้าน ต่างตำบล จากที่เคยร่วมเรียนด้วยกัน คบกันเป็นเพื่อนหรือพ่อแม่ผู้แก่เฒ่ามีการผูกไม้มัดมือถือแขนเอาเป็นลูกหลาน เมื่อมีงานกิจกรรมแต่ละชุมชนก็ให้การช่วยเหลือกันและกัน สร้างความสามัคคี ป้องกันบรรเทาความทะเลาะวิวาทของเยาวชนหนุ่มสาวได้

กลุ่มเลี้ยงหมู

องค์กรแคร์แม่แจ่มได้ดำเนินงานโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ได้จัดตั้งเครือข่ายอนุรักษ์กลุ่มน้ำแม่แรก พร้อมสนับสนุนเงินทุนเพื่อใช้ในการพัฒนาและป้องกันไฟป่าและส่งเสริมให้ชาวบ้านจัดตั้งกลุ่มเลี้ยงหมู ลงทุนให้เป็นเงิน 45,000 บาท สมาชิกกลุ่มสตรีขอยืมเงินดังกล่าวเฉลี่ยคนละ 1,400 บาท ซื้อหมูมาเลี้ยงได้ 2 ตัว ใช้ระยะเวลาประมาณ 6 เดือนก็สามารถขายหมูมีรายได้ส่งเงินคืนกลุ่มพร้อมดอกเบี้ยร้อยละ 2 บาทต่อเดือน การซื้อลูกหมู พันธุ์หมู และการขายหมูมีพ่อค้าเข้ามาติดต่อรับซื้อสม่ำเสมอ เคยมีปัญหาหมูของชาวบ้านหลุดไปทำ ความเสียหายกับสวนครัวหลังบ้านของเพื่อนบ้านผู้ใหญ่บ้านต้องเป็นผู้ไกล่เกลี่ยประนีประนอม รอมชอมกันชดใช้ค่าเสียหายซึ่งก็เป็นเงินจำนวนไม่มากนักแต่ถ้าไม่มีการตกลงกันหรือตกลงกันไม่ได้แล้วก็เป็นปัญหาข้อขัดแย้งของหมู่บ้านต่อไป ประธานกลุ่มเป็นผู้ควบคุมดูแลกองทุน จำนวนนี้ ทำหน้าที่คราวละ 2 ปีก็มีการเปลี่ยนแปลงการชุดใหม่ ปัญหาจากการดำเนินงานของกลุ่มเกิดจากการที่ประธานไม่นำเงินคอกผลที่ได้รับจากสมาชิกเข้าเป็นเงินของกลุ่มเอาไปใช้นอกเหนือจากระเบียบที่ได้ตกลงกันไว้ทำให้เกิดความขัดแย้งกันระหว่างประธานคนเก่ากับสมาชิก เป็นปัญหาขัดแย้งในหมู่บ้าน ผู้นำท้องถิ่นโดยกรรมการหมู่บ้านและผู้ใหญ่บ้านต้องเข้า มีบทบาทในการแก้ไขปัญหา คณะกรรมการกลุ่มประกอบด้วย

นางจันทร์แก้ว บุญเทียม	ประธานกลุ่ม
นางบัวเขียว ทานา	รองประธาน
นางฉวีวรรณ ภาพย์คุ้ม	เหรัญญิก
นางแสงจันทร์ นิบุณะ	ฝ่ายปฏิคม
นางสุชา งามช่วง	กรรมการ

กลุ่มเหมืองฝายหรือกลุ่มผู้ใช้น้ำ

ชาวบ้านเหล่าได้ใช้ประโยชน์จากลำน้ำแม่แรก มีการสร้างฝายโดยการตีหลักถักกันน้ำ ส่งน้ำเข้าแปลงเพาะปลูกการเกษตร ปัญหาข้อขัดแย้งเกิดขึ้นเมื่อมีการทำเขียงกันน้ำเข้าแปลงนาทำให้ที่นาตรงปากเหมืองได้รับน้ำก่อน ผู้ที่อยู่ท้ายเหมืองได้รับน้ำช้าลงในช่วงแล้งมีน้ำน้อยทำให้เกิดความไม่พึงพอใจในตอนกลางคืนชาวบ้านท้ายเหมืองมักไปแก้งทำลายเขียงหัวน้ำเพื่อปล่อยให้น้ำไหลไปท้ายเหมืองโดยสะดวก เป็นปัญหาทะเลาะเบาะแว้งขัดแย้งกันของเจ้าของที่ดินดังกล่าวตลอดมา หมู่บ้านหาวิธีในการแก้ไขโดยการปรึกษาหารือหาข้อสรุปตกลงกันได้ร่วมกันออกกฎระเบียบข้อบังคับในการแบ่งสรรทรัพยากรน้ำให้ทุกคนถือปฏิบัติร่วมกันเพื่อป้องกันความขัดแย้งจากการแย่งชิงทรัพยากรน้ำซึ่งเป็นปัจจัยหลักในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมของชุมชนมีนายอินตา ทานาทำหน้าที่แก่เหมืองแก่ฝาย นายแดง บุญเทียม เป็นคนป่าว ต่อมาทางการโดยกรมชลประทานได้สนับสนุนงบประมาณในการสร้างฝายคอนกรีตพร้อมคลองส่งน้ำคาคอนกรีต สามารถใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำได้ตลอดทุกฤดูกาล ในการก่อสร้างฝายของชลประทานมีการจ้างแรงงานชาวบ้านในหมู่บ้านผู้ใหญ่บ้านคนเก่าคัดเลือกหมู่พวกเขาติพี่น้องของตนเองเข้าเป็นแรงงานได้ประโยชน์ ทำให้ชาวบ้านบางส่วนไม่พอใจว่าผู้ใหญ่บ้านไม่ยุติธรรมเกิดปัญหาขัดแย้งกันขึ้น ต่อมาทางโครงการได้แก้ปัญหาโดยให้ทุกหลังคาเรือนส่งตัวแทนเข้าเป็นแรงงานในการก่อสร้างฝายและคาคอนกรีตทำให้ข้อขัดแย้งคลี่คลายไปได้ พื้นที่การเกษตรรับประโยชน์ประมาณ 500 ไร่ สำหรับเพาะปลูกข้าว ข้าวโพด ถั่วเหลือง หอมแดง มันฝรั่ง ราษฎรใช้ประโยชน์จากฝายลูกนี้ จำนวน 73 ครัวเรือน ทุกปีมีการซ่อมบำรุงดูแลรักษาโดยการขุดลอกหน้าฝาย ขุดลอกคาคองส่งน้ำ มีการเอาหญ้ากำจัดวัชพืชเป็นประจำปีละ 2 ครั้ง ใช้เวลาครั้งละ 2 วัน ในช่วงก่อนเริ่มฤดูเพาะปลูกเดือนมิถุนายนและหลังจากเก็บเกี่ยวผลผลิตเดือนมกราคมของทุกปี การแจ้งครัวเรือนร่วมกันพัฒนาใช้คนป่าวเดินบอกกำหนดวันเวลาดำเนินการพร้อมใจร่วมมือกันทำ ถ้ามีผู้ไม่ไปร่วมกิจกรรมดังกล่าวแก่เหมืองแก่ฝายตรวจสอบรายชื่อแล้วแจ้งให้ผู้ใหญ่บ้านประกาศตามเสียงตามสายของหมู่บ้าน สมาชิกก็มาร่วมพัฒนาหรือส่งตัวแทนเข้าร่วมด้วยทุกครั้ง

กลุ่มอนุรักษ์ป่า

ราษฎรบ้านเหล่าได้รวมกลุ่มกันจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ป่าขึ้นมาเพื่อดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ป่าของหมู่บ้านที่ถือกันว่าเป็นป่าชุมชนรวมทั้งเขตอภัยทานของวัดบ้านเหล่า เพื่อให้เป็นป่าของหน้าหมู่บ้านที่ดำรงคงอยู่อย่างยั่งยืนสามารถใช้ประโยชน์ถึงลูกหลานสืบต่อไป ชาวบ้านในชนบทพึ่งพาอาศัยป่าเป็นแหล่งอาหาร รวมทั้งสมุนไพรของป่า และใช้ไม้จาก

ป่าในการปลูกสร้างบ้านเรือนที่พักอาศัย ปัญหาข้อขัดแย้งเกิดจากคนที่พอมีทรัพย์สินเงินทองก็ว่าจ้างชาวบ้านไปตัดไม้เถื่อนไม้มาใช้ประโยชน์ปลูกสร้างบ้านของตนเองทำให้สภาพป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ลดน้อยถอยลงประกอบกับช่วงปี 2541 - 2542 เกิดฝนแล้งฝนทิ้งช่วงทำให้ขาดแคลนน้ำสำหรับการเพาะปลูกชาวบ้านเริ่มตระหนักถึงปัญหาของการทำลายทรัพยากรป่าไม้ มีการออกกฎระเบียบของชุมชนในการอนุรักษ์ป่า ดูแลรักษาลำน้ำแม่แรกและรักษาพันธุ์สัตว์ป่า สมาชิกประกอบด้วยคนทั้งชุมชนมีหน้าที่ดูแลรักษาป่าและสภาพแวดล้อมมีส่วนร่วมในกิจกรรมการดับไฟป่าในแต่ละปีมักเกิดไฟป่าขึ้นประจำถ้ามีการดับไม่ทันแล้วสร้างความเสียหายให้กับพื้นที่เขตป่า บางครั้งลุกลามถึงที่ไร่ที่สวนของชาวบ้านกินอาณาเขตพื้นที่อย่างกว้างขวาง ในช่วงฤดูแล้งชาวบ้านพากันเข้าป่าหาผักหวาน ไข่มดแดง และมีการจุดไฟเพื่อเอาไข่มดจุดไฟเผาป่าเพื่อให้ผักหวาน โปรงออกยอดอ่อนและพากับดับไฟไม่สนิททำให้เกิดไฟลามลุกลไหม้เวลากลางคืนอยู่เสมอ เป็นการสร้างภาวะปัญหาการขัดแย้งกันระหว่างชาวบ้านกับทางการและชุมชนรวมทั้งอุทยานคอยอินทนนท์ว่าไม่มีการดูแลรักษาป้องกันเป็นประจำทุกปี กลุ่มมีการส่งเสริมให้สมาชิกปลูกป่าเพิ่มโดยการปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้นตามบ้านครัวเรือนพักอาศัย หรือตามหัวไร่ปลายนา พันธุ์ไม้ได้รับการสนับสนุนจากโครงการสวนป่าสิริภักดิ์ จากเจ้าหน้าที่ด้านการเกษตรจากอำเภอ และบางส่วนโครงการแคร์แม่แจ่มเป็นผู้ให้การสนับสนุน สตรีแม่บ้านมีส่วนร่วมในกิจกรรมการคอยดูแลถ้ามีการออกไปดับไฟป่า ก็ช่วยกันทำอาหารข้าวห่อน้ำดื่มส่งให้ผู้ทำงาน รวมทั้งมีการประชุมชี้แจงให้ความรู้สมาชิกให้จัดทำแนวกันไฟในเขตพื้นที่สวนของตนเองเพื่อป้องกันไฟป่าหรือให้มีการวางหญ้าคาก่อนการเพาะปลูก กรรมการดูแลในเรื่องนี้ประกอบด้วย

นายวิเชียร ณะขว้าง	ประธานกลุ่ม
นายบุญศรี งามช่วง	รองประธาน
นางดวงจันทร์ สุปีณะ	เลขานุการ
นายมา ใจอ่อน	เหรัญญิก
นายประยูร สาครินทร์	กรรมกา

กลุ่มธนาคารข้าว

เริ่มก่อตั้งในปี พ.ศ.2523 โดยตำรวจตระเวนชายแดนประชุมชาวบ้านริเริ่มก่อตั้งขึ้น ปัญหาของชาวบ้านในตอนนั้นคือเรื่องขาดแคลนข้าวบริโภคและทำพันธุ์เมื่อถึงฤดูกาลทำนาต้องออกไปหาซื้อจากนายทุนนอกหมู่บ้านซึ่งถูกขูดรีดเอาเปรียบอย่างมาก กู้ยืมข้าว 10 ถึงต้องเสียดอกเบี้ยจำนวน 5 ถึง เมื่อตกลงกันแล้วว่าจะร่วมมือช่วยกันแก้ไขปัญหาดังกล่าวก็ให้

สมาชิกทุกคนนำข้าวเปลือกมาสมทบรวมกัน คนละ 5 ถัง พร้อมเงินสดอีกคนละ 200 บาท เพื่อนำไปซื้อข้าวเปลือกให้เพิ่มมากขึ้นและกลุ่มธนาคารข้าว หรือชาวบ้านเรียกว่ากลุ่มหลงข้าว หลวงซึ่งหมายถึงหลงข้าวขนาดใหญ่ ที่ได้รับการส่งเสริมจากในหลวงสามารถช่วยเหลือชาวบ้านผู้ยากจนและขาดแคลนได้ ปัจจุบันสมาชิกกลุ่มธนาคารข้าวจำนวน 75 คน ผู้ไม่เข้าร่วมเป็นสมาชิกเป็นครัวเรือนที่เคยให้ชาวบ้านกู้ยืมข้าวและคิดดอกเบี้ยสูงมาก่อนเป็นกลุ่มคนที่เสียประโยชน์จากการตั้งธนาคารข้าวขึ้นมา อัตราที่ชาวบ้านตกลงกันมีการเก็บดอกเบี้ยในอัตรา ยืม 10 ถึง ใช้นั้น 12 ถึง ภายในระยะเวลา 1 ปี ถ้าไม่ใช้นั้นถูกตัดออกจากสมาชิกหรือส่งใช้นั้นช้ากว่ากำหนดถูกงดไม่ให้ยืมเวลา 3 ปี ระเบียบกติกาของกลุ่มมีการปรับปรุงแก้ไขอยู่ตลอดเวลา ปัจจุบันได้แก้ไขเมื่อ 20 มกราคม 2538 มีคณะกรรมการดูแลอยู่ คือ

นายเลา พุทธคุณ	ประธานกรรมการ
นายคำ นะติกา	เลขานุการ
นายลา สาครินทร์	เหรัญญิก
นายวิเชียร ชนะขว้าง	กรรมการ

กลุ่มกองทุนปุ๋ย

เงินกองทุนปุ๋ยได้ทำจากการระดมทุนลงหุ้นกันของชาวบ้านที่ประกอบอาชีพทำไร่ทำนาแต่เดิมต้องเสียค่าซื้อปุ๋ยจากร้านค้าในตัวอำเภอราคาแพง การขนส่งก็ยากลำบาก ยิ่งถ้าเป็นเงินเชื่อแล้วถูกเอารัดเอาเปรียบจากร้านค้ามาก เมื่อลงหุ้นกันแล้วก็นำไปซื้อปุ๋ยเงินสดราคาถูก โดยส่งผ่านสหกรณ์การเกษตรอำเภอแม่แจ่ม ให้ชาวบ้านรวมทั้งสมาชิกกลุ่มกู้ยืมปุ๋ย พอถึงฤดูเก็บเกี่ยวผลผลิต ขายผลผลิตได้ราคาแล้วคณะกรรมการก็จะเก็บเงินพร้อมดอกเบี้ยที่สมาชิกได้กู้ยืมไป เริ่มแรกสมาชิก 40 -50 คน เสียค่าดอกเบี้ย 2 บาทต่อเดือน ปัจจุบันมีเงินทุนของกลุ่มประมาณ 60,000 บาท คณะกรรมการได้ประชุมสมาชิกลดดอกเบี้ยเหลือร้อยละ 1 บาทต่อเดือน ผู้ที่จะสมัครเข้าเป็นสมาชิกใหม่ต้องเสียค่าสมัคร 10 บาท มีคณะกรรมการควบคุมดูแลอยู่ คือ

นายเฉลิม บุญเทียม	ประธานกลุ่ม
นายจันทร์แก้ว แก้วสุวรรณ	รองประธาน
นายนิกร ยุรนนท์	เลขานุการ
นายทอง ติงคำ	กรรมการ

กลุ่มผู้ใช้น้ำประปาหมู่บ้าน

หมู่บ้านเหล่าตั้งอยู่ที่ราบเชิงเขาเป็นพื้นที่สูง น้ำผิวดินบ่อน้ำตื้นในหมู่บ้านในฤดูแล้ง น้ำแห้ง ในเวลากลางคืนหรือเวลาเช้าตรู่ชาวบ้านที่ไม่มีบ่อน้ำสะอาดของตนเองต้องไปแย่งกัน ตักน้ำในบ่อที่อยู่ติดลำน้ำแม่แรก อยู่ห่างหมู่บ้าน ปริมาณน้ำมีน้อยคนที่ไปก่อนก็ได้ น้ำสะอาด คนไปที่หลังน้ำก็ขุ่น เป็นปัญหาของชาวบ้านตลอดมา การแก้ไขปัญหาดังกล่าวชาวบ้านและผู้ใหญ่บ้านพากันไปสำรวจหาสถานที่เพื่อก่อสร้างระบบประปาภูเขา ใช้การเดินสำรวจและใช้สายยางวัดระดับความสูงของพื้นที่ตามภูมิปัญญาของชาวบ้าน จนสามารถสร้างประปาภูเขา โดยนำน้ำจากห้วยแม่แรกที่อยู่ห่างหมู่บ้านถึง 5,000 เมตร มาใช้ประโยชน์แก้ไขปัญหาราษฎรขาดแคลนน้ำสำหรับดื่มและน้ำใช้ แก้ไขปัญหาการทะเลาะเบาะแว้งของครอบครัวในการต้องไปหาน้ำมาใช้และแก้ปัญหาการแย่งน้ำของสมาชิกในชุมชนไปได้ แต่เดิมนำน้ำมาใช้ประโยชน์ร่วมกันกับบ้านผานัง ต่อมาครัวเรือนเพิ่มมากขึ้น บ้านเหล่าจึงขยายเขตค่อน้ำเข้ามาใช้ในหมู่บ้านเองโดยสร้างถังพักน้ำขนาดใหญ่อยู่บริเวณทิศเหนือของวัดบ้านเหล่า จำนวน 9 ถัง จ่ายน้ำให้กับครัวเรือนทุกหลังคาเรือน มีกรรมการประปาเป็นผู้ดูแล นายประเสริฐ สนธิคุณ เป็นประธาน สมาชิกเสียค่าใช้จ่ายบำรุงรักษาระบบประปา อัตรา 140 บาทต่อหลังคาเรือน หมู่บ้านไม่มีการติดตั้งมิเตอร์ประปา สามารถใช้น้ำได้ตลอดเวลา แต่เริ่มมีปัญหาในช่วงหน้าแล้ง น้ำมีเก็บในถังพักน้ำปริมาณไม่มาก ถ้ามีงานปอยทำให้น้ำไม่พอใช้ กลุ่มได้แก้ไขโดยการจ่ายน้ำให้แต่ละถนน แต่ละซอยไม่พร้อมกัน ชาวบ้านบางครัวเรือนหากภาชนะเก็บน้ำไว้ใช้ก่อนคลายปัญหา ผู้ที่ต้องการต่อใช้น้ำประปาหมู่บ้านต้องแจ้งให้กรรมการประปาเป็นผู้ดำเนินการให้ เคยมีกรณีขัดแย้งระหว่างสมาชิกผู้ใช้น้ำประปากรณีสมาชิกรายหนึ่งที่ต้องการไปรดน้ำสวนทำให้สมาชิกอื่นเกิดความไม่พอใจผู้ใหญ่บ้านต้องเป็นผู้ไกลเกลี่ยจึงสามารถคลี่คลายได้ สำหรับการทำความสะอาดถังเก็บน้ำขนาดใหญ่นั้นชาวบ้านช่วยกันทำความสะอาดเป็นประจำทุกปี

กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์

สมาชิกในชุมชนมีการรวมกลุ่มช่วยเหลือเกื้อกูลกันเมื่อมีงานฌาปนกิจเกิดขึ้น มีการตกลงกันเก็บเงินสงเคราะห์รายละ 30 บาทต่อครัวเรือน และชุมชนหมู่บ้านใกล้เคียงร่วมกันเป็นสมาชิก จำนวน 4 หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านเหล่า บ้านผานัง บ้านป่าแดด และบ้านนาเรือน รวมแล้วครอบครัวได้รับเงินสงเคราะห์รายละประมาณ 12,000 บาท สำหรับบ้านเหล่ามีการสมทบบริจาคข้าวสารเพิ่มครัวเรือนละ 1 ลิตร ค่าใช้จ่ายในการจัดการฌาปนกิจในชนบทค่อนข้างมีค่าใช้จ่ายสูง ส่วนใหญ่หมดไปกับการจัดเตรียมข้าวปลาอาหารสำหรับเลี้ยงดูผู้มาร่วมทำบุญทุกวันตลอด 3 มื้อ และในเวลากลางคืนมีการเล่นการพนันไพ่ ไฮโลว์ เป็นเพื่อนเจ้าภาพงานและมี

การช่วยเหลือบ้านงานเป็นเงินจำนวนหนึ่ง การกระทำดังกล่าวเป็นการสร้างความขัดแย้งในชุมชนส่วนใหญ่ชาวบ้านไม่เห็นด้วยที่ให้มีการเล่นการพนันโดยเฉพาะไฮโลว์เพราะทำให้สมาชิกลูกหลานเยาวชนเข้ามามั่วสุ่ม ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน ผู้อาวุโส ได้ร่วมปรึกษาหารือและมีข้อกำหนดไม่ให้นักงานจัดให้มีการเล่นการพนันดังกล่าว ถ้าฝ่าฝืนให้แจ้งเจ้าหน้าที่ดำเนินการตามกฎหมาย

สถาบันการเมืองการปกครอง

ผู้ใหญ่บ้าน

ผู้ได้รับการแต่งตั้งจากทางราชการให้ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้นำหมู่บ้าน ตั้งแต่ พ.ศ.2491 ถึงปัจจุบัน ดังนี้

1. นายอินทร์ทอง เจริญโรจน์	ดำรงตำแหน่ง พ.ศ.2491-2521
2. นายปิ่น ภาพย์คุ้ม	ดำรงตำแหน่ง พ.ศ.2522-2524
3. นายปิ่น ไชยบุตร	ดำรงตำแหน่ง พ.ศ.2525-2528
4. นายคำปิ่น ปิงกุล	ดำรงตำแหน่ง พ.ศ.2528-2530
5. นายอุไร บุญเทียม	ดำรงตำแหน่ง พ.ศ.2530-2538
6. นายวิเชียร ณะขว้าง	ดำรงตำแหน่ง พ.ศ.2538 –ปัจจุบัน

ผู้นำท้องถิ่นอย่างเป็นทางการดังกล่าว ได้รับความไว้วางใจ ไว้เนื้อเชื่อใจจากราษฎรในหมู่บ้านให้เป็นหัวหน้าหมู่บ้าน ได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการจากทางราชการ ให้ดูแลสุข ดูแลทุกข์ของราษฎร ซึ่งแต่ละคนก็อาศัยประสบการณ์ ความชำนาญ ความเชี่ยวชาญ ที่เกิดจากการเรียนรู้มาเป็นแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่บางคนก็ทำงานได้นานจนครบเกษียณตามวาระ 60 ปี บางคนก็ทำงานเพียงระยะสั้น ไม่ครบวาระก็ต้องลาออกจากตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ที่ติดต่อประสานงานของชาวบ้าน ของหมู่บ้านกับทางการในเกือบทุกเรื่อง บางครั้งผู้ใหญ่บ้านมีการเรียกเก็บทรัพย์สินเงินทองจากชาวบ้านเป็นค่าเสียเวลา ค่าน้ำมัน ค่าบริการ ถ้าเป็นการทำหรือขอเอกสารกรรมสิทธิ์ในที่ดินมักไม่ค่อยมีปัญหาเพราะชาวบ้านได้รับประโยชน์ด้วย แต่ถ้าเป็นเรื่องการทำบัตรสงเคราะห์ รับบัตรประชาชน แจ้งย้ายเข้าย้ายออกทะเบียนบ้านต้องเสียเงินอีก ชาวบ้านไม่พึงพอใจว่ามีการทุจริตเอาเปรียบเป็นกรณีขัดแย้งกับผู้ใหญ่บ้านอยู่เสมอ

ผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน นายวิเชียร ณะขว้าง เริ่มดำรงตำแหน่งเมื่อปี พ.ศ.2538 จนถึงปัจจุบันรวม 2 วาระ ภูมิถ่านาเดิมเป็นคนบ้านเชียงแล ตำบลริม อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน จบ

การศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) จากวิทยาลัยเทคนิคแพร่ ได้มาทำงานอาชีพลูกจ้างในโครงการพัฒนาลุ่มน้ำแฉ่มของสหประชาชาติ (USAID) ระหว่าง พ.ศ.2524-2527 ตำแหน่งเจ้าหน้าที่ประสานสัมพันธ์ ทำหน้าที่ประสานงานระหว่างชาวบ้านในเขตพื้นที่โครงการ กับทางราชการกับหน่วยงานของรัฐและประสานกับทางโครงการ ผลงานที่ภาคภูมิใจมาที่สุดระหว่างปฏิบัติหน้าที่คือ ได้ประสานงานติดต่อกับเจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ขอรับการสนับสนุนงบประมาณในการตัดถนนเชื่อมระหว่างหมู่บ้านผานัง ถึงบ้านยางสำน ตำบลท่าผา ระยะทาง 8 กิโลเมตร ในการทำงานต้องประสานงานกับชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงขอให้เสียสละบริจาคที่ดินทำกินที่ถนนตัดผ่าน บางรายก็เต็มใจบางรายก็ไม่เต็มใจ กล่าวหาว่าทางการสร้างความเดือดร้อนให้ชาวบ้าน เป็นปัญหาขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับโครงการซึ่งต้องใช้ความสัมพัทธ์ที่ดีพูดคุยชี้แจงทำความเข้าใจเป็นรายคนรายครัวเรือน จนชาวบ้านเห็นชอบยินยอมจึงสามารถสร้างถนนได้สำเร็จและใช้ประโยชน์มาจนถึงปัจจุบัน

ได้แต่งงานมีครอบครัวกับหญิงสาวชาวบ้านเหล่า นางสาววิไล ศรีมงคล ในปี 2525 และพักอาศัยอยู่บ้านของภรรยา จนโครงการพัฒนาลุ่มน้ำแฉ่มสิ้นสุดโครงการหยุดดำเนินงานในปี พ.ศ.2527 จึงได้ประกอบอาชีพค้าขายพืชไร่ทั่วไป โดยออกติดต่อรับซื้อผลิตผลการเกษตรจากชาวบ้าน ชาวสวนถึงที่ไร่ ที่นา เป็นพืชผลประเภทถั่วเหลือง กะหล่ำปลี หอมแดง และนำรถยนต์บรรทุกไปส่งที่ตลาดอำเภอจอมทอง หรือตลาดของสหกรณ์บ้านโหลงปง จนพอมีฐานะปานกลาง ในการพักอาศัยอยู่ในหมู่บ้านก็ประพฤติปฏิบัติตัวเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ เช่น การทำบุญ การพัฒนาให้คำแนะนำปรึกษาหารือชาวบ้านในเรื่องการติดต่อกับทางอำเภอ หรือการขายผลิตผลการเกษตรเพราะชาวบ้านถือว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ มีประสบการณ์ในการทำงานมาก่อน

ในปี พ.ศ.2538 ผู้ใหญ่บ้านคนเก่า นายอุไร บุญเทียม ได้ลาออกและอำเภอแม่แจ่มได้ประกาศรับสมัครคัดเลือกผู้ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน มีผู้สมัครจำนวน 3 คน คือ นายวิเชียร ณะขว้าง นายศรีเพชร ทานา และนายดี เจริญบุญ มีการลงคะแนนเลือกตั้งผลการนับคะแนนได้ลำดับที่หนึ่ง คะแนน 118 คะแนน ขณะที่ลำดับที่สองนายศรีเพชร ทานา เพียงหนึ่งคะแนน จนครบวาระใน พ.ศ.2540 มีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านบ้านเหล่าอีก และได้แข่งขันกับนายศรีเพชร ทานา ซึ่งในครั้งนี้ได้รับคะแนนเลือกตั้งอย่างขาดลอย แต่ก็ป็นสาเหตุให้เกิดความขัดแย้งระหว่างเหล่าเครือญาติของผู้แข่งขันกันขึ้นอีก

ได้สอบถามชาวบ้านในชุมชน หมู่บ้านใกล้เคียง เจ้าหน้าที่ทางอำเภอรวมถึงเจ้าหน้าที่องค์กรแม่แจ่ม ซึ่งเป็นองค์กรเอกชน ได้ยกย่องชมเชยการปฏิบัติหน้าที่ของ นายวิเชียร ณะขว้าง ว่าเป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความรับผิดชอบต่องานรู้จักแสวงหา

ทรัพยากรมาพัฒนาหมู่บ้านและจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์ มีความยุติธรรมสามารถช่วยเหลือแก้ไขปัญหาให้กับชาวบ้านได้เวลาที่ชาวบ้านมีปัญหาข้อขัดแย้งต่าง ๆ จึงเป็นที่รักใคร่เคารพนับถือของชาวบ้านทุกคน ชาวบ้านจึงให้ความร่วมมือในการทำงานต่าง ๆ ของหมู่บ้านเป็นอย่างดี กระทั่งปี.ศ.2541 ตำบลท่าผาได้รับการประกาศจัดตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลท่าผา เป็นการปกครองส่วนท้องถิ่นมีการคัดเลือกสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลหมู่บ้านละ 2 คน ทำหน้าที่เป็นตัวแทนชาวบ้านในการดำเนินงานพัฒนาหมู่บ้านเป็นผู้นำเสนอปัญหาอุปสรรคของการพัฒนาหมู่บ้าน ขอร้งงบประมาณสนับสนุนจากทางการมาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านรวมทั้งเป็นผู้ควบคุม กำกับดูแลการบริหารงานของสภาบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลท่าผา ให้เป็นไปด้วยความถูกต้องตามระเบียบปฏิบัติของทางราชการ นายวิเชียร ณะขว้าง ผู้ใหญ่บ้าน ได้สนับสนุนให้นายศรีเพชร ทานา และ นายมา ใจอ่อน สมัคร์เป็นสมาชิกสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และก็ได้ เป็นตัวแทนชาวบ้านเป็นสมาชิก อบต.ท่าผา ช่วยเหลืองานชุมชน ช่วยเหลืองานหมู่บ้าน ช่วยเหลือผู้ใหญ่วัยบ้านตลอดมา

คณะกรรมการหมู่บ้าน

หมู่บ้านเหล่าได้รับประกาศจัดตั้งเป็นหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (หมู่บ้านอพป.) ในปี 2528 โดยมีคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอพป.เป็นผู้บริหารควบคุมดูแลกิจการงานของหมู่บ้าน ปัจจุบันมีนายวิเชียร ณะขว้าง ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน คณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อพป. และเป็นประธานฝ่ายปกครอง ฝ่ายป้องกัน และฝ่ายพัฒนา ส่งเสริมอาชีพ มีนายบุญศรี งามช่วง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองเป็นรองประธานฝ่าย นายประเสริฐ สนิธิคุณ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายป้องกันเป็นรองประธานฝ่าย นายมา ใจอ่อน เป็นรองประธานฝ่ายพัฒนาส่งเสริมอาชีพ นายวรรณ บุญเทียม ประธานฝ่ายการคลัง นายลา พุทธิมูล ประธานฝ่ายสาธารณสุข นายมา เก่งการทำ ประธานฝ่ายศึกษาและวัฒนธรรม นายจ่านงค์ นิปุณะ ประธานฝ่ายสวัสดิการและสังคมและนางแสงจันทร์ นิปุณะ ประธานฝ่ายกิจการสตรี

คณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองมีหน้าที่ในการประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างราษฎรในหมู่บ้านให้เป็นไปโดยถูกต้องและเรียบร้อยโดยทำการประนีประนอมข้อพิพาทได้เมื่อเป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับความแ่งหรือความอาญาที่เป็นความผิดอันยอมความได้ และคู่กรณีทั้งสองฝ่ายตกลงให้ประนีประนอมข้อพิพาทและข้อพิพาทดังกล่าวเกิดขึ้นในหมู่บ้านหรือคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในหมู่บ้าน ในการประนีประนอมข้อพิพาทให้คณะกรรมการหมู่บ้านดำเนินการสอบถามข้อเท็จจริงจากคู่กรณีและบุคคลอื่นที่

เกี่ยวข้องกับข้อพิพาท เจริญผู้ที่เกี่ยวข้องมาสอบถามข้อเท็จจริงในกรณีที่ทำเป็น ตรวจสอบเอกสารหรือวัตถุหรือสถานที่ที่เกี่ยวข้องตามความยินยอมของเจ้าของหรือผู้ครอบครอง การประนีประนอมให้กระทำ ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหรือสถานที่อื่นตามที่คณะกรรมการหมู่บ้านเห็นสมควร เมื่อคณะกรรมการหมู่บ้านได้ข้อเท็จจริงจากคู่กรณีหรือพยานบุคคล หรือเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องแล้ว ให้ประนีประนอมโดยอาศัยหลักกฎหมาย หรือจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่กรณี

สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล

นายศรีเพชร ทานา และนายมา ใจอ่อน เริ่มเข้ารับตำแหน่งจากการคัดเลือกของราษฎรบ้านเหล่าเมื่อปี พ.ศ.2540 ดำรงตำแหน่งสมัยแรกเป็นที่ปรึกษาผู้ใหญ่บ้านในการพัฒนาและเสาะแสวงหางบประมาณเพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาของหมู่บ้าน สามารถแก้ไขปัญหาได้ดังนี้

ปี 2541 ขอรับงบประมาณก่อสร้างถนนจากกลางหมู่บ้านเชื่อมกับเส้นทางสายอำเภอ กับดอนอินทนนท์ ระยะทาง 120 เมตร

ปี 2542 สนับสนุนการติดตั้งท่อประปาภูเขาจากต้นน้ำถึงหมู่บ้านผานังและแยกท่อส่งน้ำเข้าสู่บ้านเหล่าโดยตรงแก้ไขปัญหาไม่พอใช้ในช่วงฤดูแล้งของหมู่บ้าน

ปี 2543 สนับสนุนงบประมาณก่อสร้างถนนบริเวณหน้าวัดบ้านเหล่าซึ่งเป็นที่ลาดชันถนนดินแดง เป็นถนนคอนกรีตยาว 75 เมตร พร้อมสนับสนุนอุปกรณ์การเรียนการสอนสำหรับเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กของวัดบ้านเหล่า

ปี 2544 สนับสนุนงบประมาณทุนหมุนเวียนกลุ่มอาชีพเลี้ยงโคพื้นเมือง เงิน 100,000 บาท

การปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าผาผู้ใหญ่บ้านเป็นสมาชิก โดยตำแหน่งดังนั้นมีการประชุมรับฟังความคิดเห็นของชาวบ้านกรรมการหมู่บ้าน กรรมการกลุ่มต่าง ๆ โดยผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้กำหนดนัดประชุม ปกติการประชุมหมู่บ้านจะมีในวันที่ห้าของเดือนซึ่งเป็นวันหลังจากที่ได้รับข้อมูลข่าวสารประจำเดือนจากทางกรมมาแล้ว มีการนำปัญหาของชุมชนไปเสนอในองค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนใหญ่เป็นการแก้ปัญหาด้านสภาพพื้นฐาน ถนน ประปา การแก้ไขปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ปัญหาเรื่องอาชีพ และรายได้ ปัญหาปากท้อง และปัญหาด้านการศึกษาของชุมชนไม่ค่อยได้รับการดูแลเอาใจใส่จาก ส่วนท้องถิ่น การติดต่อประสานงานต่างๆ เป็นไปในระบบราชการเป็นส่วนใหญ่ ปัญหาการซื้อขายผลผลิตทางการเกษตรยังถูกลดขายไปตามกลไกของตลาด มีพ่อค้านายทุนเข้ามาจับจองขอรับพืชผลไป

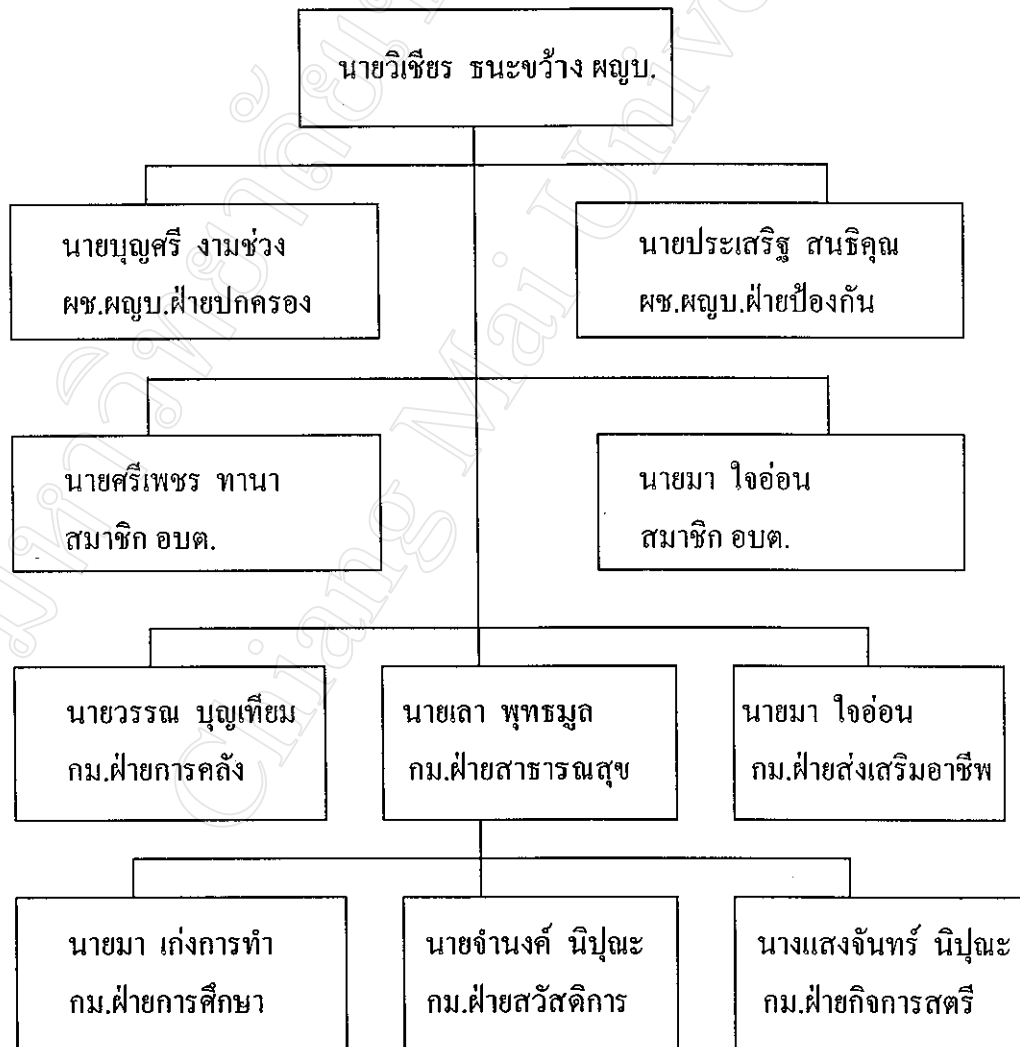
ก่อนแล้วนำเงินมาชำระให้ภายหลัง ชาวบ้านได้รับครบบ้างไม่ครบบ้างก็ยังไม่ได้รับการแก้ไข
 ยังไม่มีแนวทางและมาตรการในการดำเนินการ กรณีการซื้อขายหอมแดงของชาวบ้านเหล่านี้
 ปี 2542 มีพ่อค้าจากต่างถิ่นมาดูคุณภาพหอมและมัดจำเงินรายละ 3,000 – 4,000 บาท กำหนด
 วันให้เจ้าของสวนหอมเก็บหอมจะนำรถยนต์มาบรรทุก การซื้อขายผลผลิตการเกษตรของ
 ชาวบ้านชนบทใช้เครดิตความไว้นื้อเชื่อใจกันก็ให้พ่อค้าเก็บหอมไปก่อน มีนายมา ใจอ่อน
 นายตีบ สาครินทร์ นางพิศ ภาพัฒม์ นางจันทร์ สาครินทร์ ได้รับความเสียหายเวลาว่างเลย
 ไปร่วมสองปีพ่อค้ายังไม่นำเงินมาจ่ายค่าหอม ติดค้างกันรายละเอียดเกือบสี่หมื่นบาทรวมเป็นเงิน
 ประมาณหนึ่งแสนห้าหมื่นบาทได้พากันไปแจ้งความร้องทุกข์กับเจ้าหน้าที่ทางการและมีการ
 ดำเนินการตามกฎหมายทราบว่าได้ตกลงยินยอมผ่อนชำระชดใช้ค่าเสียหายดังกล่าว

ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นผู้ที่มีอำนาจ
 ที่ผูกพันกับตำแหน่งที่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกในชุมชนและมีการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ
 แต่เดิมการสืบทอดอำนาจของผู้นำหมู่บ้านจะเป็นเครือญาติของผู้อาวุโสของชุมชนเป็น
 กระบวนการผลิตซ้ำทำหน้าที่เป็นผู้นำของหมู่บ้าน เป็นตำแหน่งที่ผูกพันกับผลประโยชน์ มี
 หน้าที่คอยดูแลทุกข์สุขของสมาชิกในชุมชน ตั้งแต่เรื่องการแจ้งเกิด การแจ้งตาย การแจ้งย้าย
 ถิ่นที่อยู่ การกวาดขันดูแลการศึกษาของบุตรหลาน การเกณฑ์ทหาร การทำบัตรรักษา
 พยาบาลผู้เจ็บไข้ได้ป่วย เป็นผู้ยืนยันรับรองสถานภาพสมาชิกของชุมชน รับรองการซื้อขาย
 จำหน่ายจ่ายโอนที่ดินทรัพย์สิน ควบคุมดูแลรักษาบริเวณอาณาเขตความเป็นระเบียบเรียบร้อย
 ของชุมชน การพัฒนาปรับปรุงถนนหนทาง คูคลองส่งน้ำ เขื่อนฝาย แหล่งน้ำธรรมชาติ
 ทรัพยากรป่าไม้ ประสานงานทางงบประมาณพัฒนาหมู่บ้าน สนับสนุนส่งเสริมเงินทุนด้าน
 อาชีพ ฯลฯ คณะของผู้นำหมู่บ้านอย่างเป็นทางการเข้ามีส่วนเกี่ยวข้องในทุกเรื่อง บางครั้งบาง
 กรณีมีการใช้อำนาจอิทธิพลหาผลประโยชน์เข้าสู่หมู่บ้านพวกเครือญาติของตนเอง ทำให้เกิดปัญหา
 ความคับข้องใจกับชาวบ้านก่อให้เกิดความขัดแย้งให้กับสมาชิกในชุมชน แต่ถ้าผู้นำประพฤติ
 ปฏิบัติสิ่งที่ชอบธรรม ถูกต้องตามธรรมเนียมของคลองธรรม ก็ได้รับการเคารพนับถือจากสมาชิกใน
 ชุมชน ผู้นำดังกล่าวมีบทบาทเป็นทั้งผู้นำหมู่บ้าน ผู้นำกลุ่ม สมาชิกกลุ่ม เป็นผู้ร่วมปฏิบัติ เป็น
 ผู้ประสานงาน เป็นผู้สนับสนุนช่วยเหลือ เป็นผู้ส่งเสริม เป็นผู้อำนวยความสะดวก รวมทั้งเป็น
 ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจของชุมชนเกี่ยวกับทางการ

ปัจจุบันการสืบทอดตำแหน่งอยู่ที่พฤติกรรมของบุคคล ถือเป็นกระบวนการผลิตใหม่ที่
 ที่ชุมชนใช้อำนาจในการพิจารณาคัดเลือกผู้ที่ประพฤติปฏิบัติดี เป็นที่ยอมรับให้ดำรงตำแหน่ง
 ผู้นำต่อไป ถ้าผู้นำหมู่บ้านเป็นผู้ที่ดีในสายตาของชาวบ้านก็เป็นผู้เชื่อมประสานงานของกลุ่ม
 สมาชิกบุคคล รักษาผลประโยชน์ของสมาชิก สามารถป้องกันปัญหาความขัดแย้งในชุมชนได้

แต่ในทางกลับกันผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ที่คอยแสวงหาแต่ผลประโยชน์สร้างประโยชน์ให้ตนเอง บริวารญาติสนิทมิตรสหายก็เป็นการสร้างข้อครหาในทางของชาวบ้าน สร้างความแตกแยกขัดแย้งขึ้นในชุมชน เป็นภาวะปัญหาของชุมชน ที่ผู้เกี่ยวข้องและชาวบ้านต้องหาทางช่วยกันแก้ไข คลี่คลายต่อไป

แผนภูมิที่ 4 แสดงโครงสร้างสถาบันปกครองหมู่บ้านเหล่า

ผู้นำทางพิธีกรรมและความเชื่อ

ตั้งข้าว

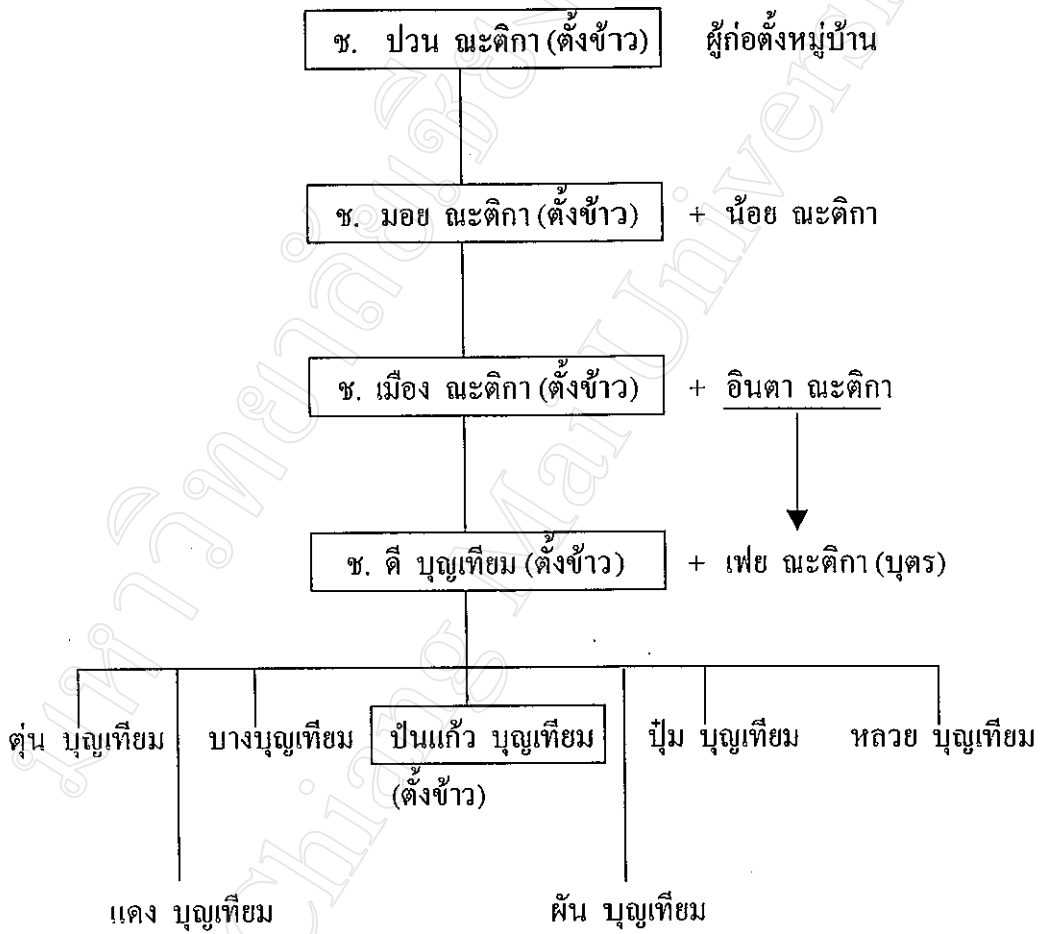
ในชุมชนหมู่บ้านชนบทภาคเหนือ ในการก่อตั้งหมู่บ้านแยกตั้งหมู่บ้านใหม่มีการ बनบานศาลกล่าวตั้งหอเจ้าบ้าน หรือหอเจ้าที่เพื่อปกป้องรักษาคุ้มครองและความเป็นสิริมงคลของหมู่บ้าน ผู้ที่ริเริ่มเป็นผู้นำในการเช่นไหว้ผีเจ้าบ้านก็เริ่มมาจากผู้ที่เริ่มบุกเบิกก่อตั้งหมู่บ้านเป็นผู้อาวุโสเพศชายทำหน้าที่พิธีกรรมตามความเชื่อจนสิ้นอายุขัย มีการสืบทอดหน้าที่ตามระบบเครือญาติผู้ตั้งบ้าน ซึ่งตั้งแต่เริ่มตั้งหมู่บ้าน ได้มีผู้ทำหน้าที่ “ตั้งข้าว” แล้ว จำนวน 4 คน เสียชีวิตไปแล้ว จำนวน 3 คน จากการสอบถามถ้านายปั่นแก้ว บุญเทียม ตั้งข้าวปัจจุบันเสียชีวิต น้องนายปั่นแก้ว บุญเทียม คือ นายปุม บุญเทียม เป็นผู้สืบทอดหน้าที่ต่อ และสืบทอดเครือญาติที่เป็นชายต่อๆ กันไป ชาวบ้านก็ยอมรับให้ทำหน้าที่โดยเชื่อกันว่า “ตั้งข้าว” เป็น “เก้าผี” คือหมายถึงเป็นเครือญาติกับผู้ก่อตั้งหมู่บ้านที่ได้เสียชีวิตไปแล้ว ก็สามารถพูดคุย ติดต่อกับวิญญาณของผู้อาวุโสก่อตั้งหมู่บ้านดังกล่าวได้ แต่ก็มีผู้อาวุโสบางคนที่ไม่ได้เป็นเครือญาติของตั้งข้าวได้บอกว่า ตั้งข้าวเป็นคนรับใช้ของหมู่บ้านไม่มีอำนาจ อิทธิพลอะไร มีหน้าที่ตามที่ชาวบ้านไปร้องขอให้ช่วยทำ ทำให้มองเห็นว่าการที่ตั้งข้าวเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากพิธีกรรมและชุมชนให้ความเคารพนับถือ ทำให้สมาชิกอาวุโสบางคนเกิดความไม่พอใจไม่ชอบใจ ซึ่งเป็นความขัดแย้งภายในของบุคคลไม่มีการแสดงออกอย่างเปิดเผย

สถานที่ที่หมู่บ้านยอมรับและยกให้เป็นที่อยู่ของผีเจ้าบ้าน โดยการตั้งศาลทำด้วยไม้ค้ำยันบ้านขนาดเล็กได้ต้น ไม้ต้นมะเดื่อขนาดใหญ่ริมลำน้ำแม่แรก ลำน้ำสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้านในการประกอบพิธีกรรมใหญ่ ทำปีละ 1 ครั้ง ประมาณช่วงเดือนกุมภาพันธ์ของปี หลังเสร็จจากการเก็บเกี่ยวข้าว ผลผลิตทางการเกษตรอื่นๆ โดยราษฎรทั้งหมู่บ้านนำดอกไม้รูปเทียน ข้าวสุก ไต้กระสวยไปร่วมกันถวาย บนบานศาลกล่าวให้ปกป้องรักษาส่วนใหญ่จะอธิษฐานขอจากผีเจ้าบ้าน “ขอชื่อฮักษาคุ้มครองลูกหลาน ที่ไร่ที่นาปลูกข้าวปลูกผักอุดมสมบูรณ์ อยู่ดีมีสุขตลอดปี” หลังจากนั้นตั้งข้าวก็กล่าวอำร้องบอกแก่ผีหอเจ้าที่อีกครั้ง มีการนิมนต์พระสงฆ์มาสวดมนต์ต่อหลังจากตั้งข้าวเริ่มพิธีกรรมแล้วเสร็จ ผู้ที่ไม่อยู่บ้านคิดธุระทำงานต่างหมู่บ้านก็มีญาติพี่น้องเอาปัจจัยสวดดอกไม้มาร่วมพิธีกรรม

ในกรณีที่หมู่บ้านมีการซื้อสัตว์ใหญ่ สัตว์สี่เท้า วัว ควายเข้าบ้าน หรือบ้านใดมีเด็กแรกเกิดการประกอบพิธีมงคลทุกอย่าง การแต่งงาน ถวายทาน เถนซ์ทหาร สอบเรียนต่อ บวชเรียน ก็ไปขอให้ตั้งข้าวไปบอกกับผีเจ้าบ้านขอให้สำเร็จตามความมุ่งหวังด้วย และมีการทำพิธีกรรมตามที่กล่าวมาแล้วถ้าไม่ทำตามความเชื่อนี้ก็มีสิ่งบอกเหตุ เช่น สุนัขเห่าหอนรับช่วง

ต่อกันไปเป็นทอดๆ ในเวลากลางคืน ไก่ในเล้าร้องเสียงดังตกใจกลางคืน แต่ถ้าได้ทำแล้วสิ่ง
ประหลาดเหล่านี้ก็จะหายไป

แผนภูมิที่ 5 แสดงโครงสร้างผู้ดำรงตำแหน่งตั้งข้าว

ผู้นำทางศาสนา

พระสงฆ์

หลวงพ่อกัณธิ์ โสภณปัญโญ ทำหน้าที่เจ้าอาวาสวัดบ้านเหล่าตั้งแต่ พ.ศ.2538 เป็นผู้นำทางศาสนาที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือศรัทธา ใช้สถาบันวัดทำหน้าที่อบรมสั่งสอน กล่อมเกลาสมาชิกในชุมชน เป็นที่พึ่งทางใจของชาวบ้านเมื่อมีเรื่องที่ไม่สบายใจ คับข้องใจ เดือดร้อนหรือใจจากเรื่องของคนรอบครัวและสมาชิกในครอบครัวมักมาปรึกษาหารือให้หลวงพ่อบอกแนะแนะนำแก้ไข โดยใช้ธรรมะอบรมสั่งสอน บางครั้งมีการสะเดาะเคราะห์รดน้ำมนต์ตามความเชื่อของแต่ละคน หลวงพ่อบอกคำแนะนำสั่งสอนแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งของผู้ใหญ่บ้าน นายวิเชียร ณะขว้าง กับเครือญาติของผู้เข้าแข่งขันในการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านลุด่วงไปด้วยดี ให้คำปรึกษาแนะนำสมาชิกของครอบครัวที่ประพฤติตัวไม่เรียบร้อยให้พ่อแม่ทำการบวชเรียน ก็สามารถปรับปรุงแก้ไขความประพฤติที่ไม่ดีงามได้ ได้ร่วมกับผู้ใหญ่บ้านกรรมการหมู่บ้าน ฝ่ายการศึกษาและผู้ปกครองเด็กเล็กจัดตั้งศูนย์เลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียนในวัดแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งระหว่างผู้ปกครองเด็กกับผู้ใหญ่บ้านกรณีที่ไม่จัดตั้งศูนย์เลี้ยงดูเด็กในหมู่บ้าน

แก้ววัด

ผู้ทำหน้าที่แก้ววัดบ้านเหล่าก็คือนายปิ่นแก้ว บุญเทียม ที่เป็นตั้งข้าวของหมู่บ้านได้รับหน้าที่มาตั้งแต่ พ.ศ.2525 เคยบอกกับกรรมการวัด ผู้อาวุโสในการประชุมต่างๆ ของวัดว่านำให้คนอื่นมาทำหน้าที่แก้ววัดแทน เพราะเดี๋ยวนี้อายุมากแล้วการทำงานติดต่อด้านงานไม่ค่อยคล่องตัว ซึ่งแต่ละคนก็จะพากันพูดว่าพ่ออยู่แก้ว เป็นแก้ววัดเหมาะสมแล้ว บอกใคร ขอร้องใคร ตั้งใครให้ไปทำงานพัฒนาวัดทุกคนก็เต็มใจ มีอาวุโส มีบารมี เป็นที่เคารพนับถือของคนทั้งหมู่บ้านแก้ววัดเป็นผู้มีหน้าที่คอยดูแลเรื่องทั่วไปของวัดบ้านเหล่า การก่อสร้างอาคารเสนาสนะ รวมทั้งคอยดูแลความประพฤติของพระภิกษุสงฆ์ในวัด และดูแลสิ่งของเครื่องใช้ของวัดร่วมกับกรรมการวัด ไวยาวัจกร และมรรคทายก ให้ความเห็นในการปรับปรุงพัฒนาวัด ในเรื่องความขัดแย้งของวัดบ้านเหล่าระหว่างเจ้าอาวาสวัด มรรคทายกวัด กับชาวบ้านเหล่า กรณีที่ชาวบ้านกล่าวหาว่าเจ้าอาวาสไม่ดูแลเอาใจใส่พัฒนาวัด ไม่ดูแลทรัพย์สินสิ่งของของวัด ปล่อยปละละเลยให้มรรคทายกเอาไปใช้ประโยชน์ส่วนตัวเป็นความขัดแย้งที่นับว่ารุนแรงในชนบทแก้ววัดเป็นผู้มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวจนถึงกับมีการเปลี่ยนเจ้าอาวาสคนใหม่และเปลี่ยนมรรคทายกวัดใหม่

ชาวบ้านลูกหลานญาติโยมมักร้องขอให้ผู้อาวุโส แก้ววัด ตั้งข้าว ไปอบรมสั่งสอนลูกหลานที่มีความประพฤติเกียจคร้านทำมาหากิน เสพสิ่งเสพติด ถ้าออกไปทำงานรับจ้างนอก

บ้านก็ไปมั่วสุมสิ่งเสพติดไม่ช่วยเหลือครอบครัว สร้างปัญหาในครอบครัว ยิ่งในระยะ 2 – 3 ปี
มานี้ปัญหาการแพร่ระบาดของสิ่งเสพติดมากขึ้น ตั้งข่าวหรือแก๊งค์ก็ถูกร้องขอให้ทำหน้าที่มาก
ขึ้น

มรรคทายก

ที่เรียกกันว่าอาจารย์หนานวัดแต่ก่อนอาจารย์หนานวัดคนเก่าชื่อว่าพ่อหนานมา เก่ง
การทำทางภาคเหนือผู้ที่เคยบวชเรียนแล้วหลังลาสิกขาบพชาชาวบ้านจะใช้คำว่า “หนาน” นำหน้า
ชื่อ ภูมิธำเนาเป็นชาวบ้านผานัง บวชเรียนที่วัดบ้านเหล่า 15 พรรษา ลาสิกขาบพและมี
ครอบครัวที่วัดบ้านเหล่า ชาวบ้านขอให้เป็นอาจารย์วัดทำหน้าที่นำสวดมนต์พิธีทางสงฆ์ต่าง ๆ
ของหมู่บ้าน ต่อมาได้มีเรื่องขัดแย้งกับชาวบ้านและวัดบ้านเหล่า ถูกหาว่าต่อไฟฟ้าของวัดไปใช้
ที่บ้านของตนเองรวมทั้งนำสิ่งของข้าวของเครื่องใช้ของวัดไปใช้ส่วนตัว และเจ้าอาวาสวัดบ้าน
เหล่าก็ถูกหาว่าปล่อยปละเลย ไม่ดูแลเอาใจใส่และพัฒนาวัดทำให้เหล่าญาติโยมไม่พอใจขอให้
แก๊งค์ช่วยแก้ไขปัญหา เห็นว่าเรื่องความขัดแย้งในชุมชนระดับนี้เป็นเรื่องที่ใหญ่โตแก้ไขไม่ถูก
เป็นการสร้างความแตกแยกเพิ่มขึ้น หมู่บ้านมีการแบ่งก๊ก แบ่งเหล่า แก๊งค์ได้ปรึกษาหารือกับ
เจ้าคณะตำบลท่าผาที่วัดป่าแดด ขอให้ช่วยแก้ไขโดยเปลี่ยนตัวเจ้าอาวาสวัดใหม่ซึ่งเจ้าคณะ
ตำบลได้ไต่สวนหาเหตุผลแล้วก็ขอให้เจ้าอาวาสวัดบ้านเหล่าออกมาจำพรรษาที่วัดป่าแดด และ
พิจารณาหลวงพ่อกัณธิ์ โสภณปัญโญ เป็นเจ้าอาวาสแทน รวมทั้งขอให้นายมา เก่งการทำ
ขอลาออกจากมรรคทายกวัด และร่วมกับชาวบ้านขอร้องให้พ่อหนานอินทร์ทอง นิปุณณะ ทำ
หน้าที่มรรคทายก ตั้งแต่ปี พ.ศ.2538

ผู้นำทางพิธีกรรมและความเชื่อ ผู้นำทางศาสนา มีอำนาจบารมีในด้านประเพณี
ความเชื่อของชุมชน จะมีหน้าที่อบรมสั่งสอนกล่อมเกล่า ว่ากล่าวตักเตือนสมาชิกในชุมชนให้
ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดี เคารพเชื่อฟังพ่อแม่ ผู้แก่เฒ่าให้มีความสมัคสามัคคีระหว่าง
กันในชุมชน มี การทำบุญถวายทานข้าวใหม่ผู้แก่เฒ่าของหมู่บ้าน เป็นการรักษาประเพณีความ
เชื่อที่ยังคงมีอำนาจในการดำรงระบบความสัมพันธ์แบบอาวุโสกับผู้ด้อยอาวุโสให้คงอยู่ รวม
ทั้งเป็นผู้ดำเนินการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อให้สมาชิกในชุมชนเป็นการป้องกันบรรเทา
และแก้ไขข้อขัดแย้งในชุมชนตั้งแต่ระดับครอบครัว เครือญาติและสมาชิกในชุมชน

วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งของชุมชนบ้านเหล่า

จากบริบทของชุมชนทำให้มองเห็นปรากฏการณ์ของความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน เป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพสิ่งแวดล้อม ระบบการผลิต เศรษฐกิจสังคม การเมืองการปกครอง การศึกษา ซึ่งเป็นสาเหตุนำไปสู่ความขัดแย้งของสมาชิกในชุมชน ดังนี้

การเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพสิ่งแวดล้อม เดิมชุมชนบ้านเหล่าเป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรป่าไม้ ของป่า สัตว์ป่า เป็นแหล่งอาหารของชาวบ้าน เป็นแหล่งค่าน้ำลำธาร การดำรงชีพของสมาชิกมีการพึ่งพิงพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันการติดต่อคมนาคมใช้วิธีเดินเท้าหรือจักรยาน การใช้ประโยชน์จากป่าใช้แรงงานคนในการตัดไม้เลื่อยไม้ ต่อมาทางการได้สร้างถนนตัดผ่านคอกยอินทนนท์มายังอำเภอแม่แจ่มการคมนาคมสะดวกขึ้น เป็นเหตุให้ความเจริญจากในเมืองขยายตัวเข้าสู่ชนบทความจำเป็นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านค่านิยมที่ต้องมีอุปกรณ์ถึงอำนวยความสะดวกที่ใช้เปรียบเทียบแสดงถึงฐานะและความมีหน้ามีตาของชาวบ้าน เช่น ตู้เย็น ทีวี เครื่องใช้ไฟฟ้า รถจักรยานยนต์ รถยนต์ และค่านิยมทางด้านการศึกษาต้องส่งลูกเข้าเรียนต่อในตัวจังหวัดทำให้ชาวบ้านต้องหารายได้เพิ่มมากขึ้นพากันบุกเบิกป่าขยายพื้นที่ทำกินและมีการตัดไม้เลื่อยไม้โดยใช้เลื่อยยนต์ทำให้สภาพป่าถูกทำลายจำนวนมาก ปัจจุบันสภาพป่าและความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรลดน้อยลงน้ำในลำห้วยแม่แรกแห้งในฤดูแล้ง ทำให้เกิดปัญหาข้อขัดแย้งเชิงทรัพยากรป่าไม้ และแย่งชิงน้ำสำหรับการเกษตร

การเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตในอดีตชุมชนชนบทมีระบบการผลิตเป็นการเพาะปลูกเพื่อยังชีพมีการปลูกข้าวและพืชอาหารอื่นๆเพื่อบริโภค เปลี่ยนไปเป็นทำการเกษตรผลิตเชิงพาณิชย์เพื่อการค้ามุ่งทำการผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิตจำนวนมากเป็นเหตุให้ต้องใช้ที่ดินสำหรับเพาะปลูกมากขึ้น มีการใช้สารเคมี ปุ๋ย ยาฆ่าแมลงจำนวนมาก และเจ้าของที่ดินใช้การจ้างแรงงานในภาคเกษตรแทนการแลกเปลี่ยนแรงงานซึ่งกันและกัน แรงงานมีการเคลื่อนย้ายออกไปทำงานภาคเกษตรนอกหมู่บ้าน นำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งการแย่งที่ทำกินระหว่างชาวบ้านกับทางการ การแย่งชิงพื้นที่เพาะปลูกของชาวบ้าน การแย่งจ้างแรงงาน และ ปัญหาราคาผลผลิตการเกษตรตกต่ำ

การเปลี่ยนแปลงด้านเงินทุนของชุมชน เดิมสมาชิกชุมชนส่วนใหญ่ยากจนเพราะไม่มีรายได้ไม่มีทุนการประกอบอาชีพ บางครอบครัวมีที่ดินที่มีเอกสารสิทธิ์ก็นำไปจำนองกับธนาคารเพื่อการเกษตรเพื่อนำมาเป็นทุนในการประกอบอาชีพ ต่อมาทางการและองค์กรเอกชนได้สนับสนุนเงินทุนให้หมู่บ้านได้กู้ยืมสำหรับการทำอาชีพ เช่น ทุนจากหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง ทุนจากองค์กรแคร์แม่แจ่ม ทุนจากกิจกรรมส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำ ทุนจากโครงการเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองและทุนจากที่สมาชิกได้จัดตั้งกลุ่มกิจกรรม

ร่วมกันลงหุ้นเพื่อแก้ไขปัญหาช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิก สมาชิกมีทุนสำหรับทำอาชีพการเกษตรเพาะปลูกเลี้ยงสัตว์และค้าขายทำให้มีรายได้ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวและชุมชนดีขึ้นในการควบคุมดูแลเม็ดเงินที่ได้รับการสนับสนุนจำนวนมาก เมื่อคณะกรรมการกลุ่มมีการบริหารจัดการเงินทุนและผลประโยชน์ของกลุ่มที่ไม่เรียบร้อย ไม่โปร่งใส มีการนำไปใช้ผิดระเบียบของกลุ่ม เป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาข้อขัดแย้งระหว่างสมาชิกกลุ่มขึ้น

การเปลี่ยนแปลงด้านการเมืองการปกครองแต่เดิมชุมชนมีผู้อาวุโสผู้นำตามธรรมชาติเป็นหัวหน้าชุมชนต่อมาทางการได้แต่งตั้งผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำหมู่บ้าน มีวาระดำรงตำแหน่งจนอายุครบ 60 ปี ต่อมาเปลี่ยนแปลงให้ผู้ใหญ่บ้านอยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี ตามพระราชบัญญัติการปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2537 ผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทอยู่ในส่วนท้องถิ่นระยะหนึ่งตามบทเฉพาะกาลและหมดหน้าที่เกี่ยวข้องเมื่อครบวาระ ปัจจุบันชุมชนมีสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลทำหน้าที่หมู่บ้านละ 2 คน การเปลี่ยนแปลงระบบการคัดเลือกผู้นำของชุมชนทำให้เกิดการแย่งชิงอำนาจในการดำรงตำแหน่งผู้นำ เป็นความขัดแย้งของบุคคลระหว่างผู้แข่งขันและเครือญาติของแต่ละฝ่าย

การเปลี่ยนแปลงการถ่ายทอดความรู้ในชุมชนเป็นเรื่องของการศึกษา ก่อนที่จะมีสถานศึกษาเข้าไปในชุมชนแหล่งความรู้แบบดั้งเดิมได้ทำหน้าที่ถ่ายทอดและกระจายความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง เริ่มจากการอบรมสั่งสอนกล่อมเกลามาโดยสถาบันครอบครัว เครือญาติ เนื้อหาที่ถ่ายทอดเป็นวิชาความรู้เป็นวิชาชีพที่มีการสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ วิธีการถ่ายทอดโดยการสังเกตการปฏิบัติหรือทำให้ดูเป็นตัวอย่างและทดลองปฏิบัติจริง ทรัพยากรและสื่อที่ใช้คือทรัพยากรท้องถิ่นที่อยู่ในชุมชนเช่น ที่ดินในการทำนา ไม้ไผ่สำหรับจักสาน การเลี้ยงสัตว์ และการถ่ายทอดความรู้ของแหล่งความรู้เดิมในชุมชนที่สำคัญพร้อมๆ กับการถ่ายทอดความรู้ในครอบครัวคือสถาบันวัด ซึ่งเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนได้ถ่ายทอดความรู้ในรูปแบบของการบวชเรียนในวัด ผู้สอนคือพระสงฆ์หรือผู้รู้ที่บวชเรียนมาก่อน ผู้เรียนเป็นกลุ่มพระภิกษุสามเณร เด็กวัด การเปลี่ยนแปลงในเรื่องของการศึกษาของชุมชนเกิดขึ้นเมื่อทางการและผู้ปกครองสนับสนุนให้เด็กได้เข้าสู่ระบบการศึกษาตั้งแต่เล็กเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับการศึกษาเล่าเรียนในระดับที่สูงขึ้นนั้น ปัจจุบันเด็กต้องเข้าสู่ระบบของการแข่งขันในการจัดการศึกษาทุกระดับ มีการแข่งขันในเรื่องผลของการเรียน การจัดกิจกรรมและ การสอบอยู่ตลอดเวลา เป็นสาเหตุนำไปสู่ความขัดแย้งในตัวเองของเด็ก ขัดแย้งเพื่อเอาชนะกันของเด็กในเรื่องการสอบ ขัดแย้งระหว่างเด็กนักเรียนกับผู้ปกครองเมื่อเด็กไม่ตั้งใจเล่าเรียนศึกษา ผลการเรียนไม่เป็นที่พอใจ เป็นความขัดแย้งไม่เปิดเผยไม่รุนแรง

ผลจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนในหลายมิติดังกล่าวเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างสมาชิกของชุมชนขึ้น สามารถให้รายละเอียดได้ ดังนี้

ปัญหาความขัดแย้งในชุมชนชนบท

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน เป็นเรื่องของความขัดแย้งระหว่างสมาชิกของสถาบันครอบครัวและเครือญาติ ความขัดแย้งของสมาชิกกลุ่มองค์กรชุมชน ความขัดแย้งเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ความขัดแย้งเกี่ยวกับการศึกษา ความขัดแย้งในการแข่งขันผลประโยชน์ของชุมชน ความขัดแย้งระหว่างสมาชิกของชุมชนกับทางการ

ความขัดแย้งระหว่างสมาชิกของครอบครัวและเครือญาติ

ความขัดแย้งระหว่างบุคคลกับบุคคลในชุมชน เป็น ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นและปรากฏเห็นชัดเจนระหว่างบุคคลในครอบครัวเครือญาติ การไม่เคารพเชื่อฟังพ่อแม่ญาติพี่น้อง ไม่ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนหาความรู้ ประพฤติปฏิบัติตนในสิ่งที่ไม่ดีงาม ดื้อมเหล้ามายา เสพสิ่งเสพติด สารเสพติด ไม่ช่วยเหลือพี่น้องในการทำเกษตรของครอบครัว ตัวอย่างเช่น กรณีของพี่ชายของแม่หลวงวิไล ฐานะขำว้าง ภูมิฐานะของครอบครัวอยู่ในหมู่บ้านเหล่าเล่าเรียนศึกษาจบชั้นมัธยมในตัวอำเภอและผู้ปกครองส่งไปเรียนต่อในตัวจังหวัดเมื่ออยู่ห่างจากผู้ปกครองไม่มีคนคอยควบคุมดูแลทำให้คบเพื่อนฝูงมั่วสุมเสพสิ่งเสพติดไม่เอาใจใส่การเรียนทำให้ไม่จบการศึกษา กลับมาอยู่กับครอบครัวก็ยังติดยาและเสพยาบ้าอีกเป็นปัญหาภาระของครอบครัว ทำให้ขัดแย้งกันกับพ่อแม่พี่น้องตลอดมาสาเหตุไม่ช่วยทำงานแต่ขอเงินของครอบครัวใช้ตลอดใครจะดูว่ากล่าวสั่งสอนก็ไม่ยอมฟังและทำตาม ซึ่งต่อมายังได้เป็นคนขายยาบ้าในหมู่บ้านอีกทำให้เกิดความขัดแย้งกับสมาชิกของชุมชน เพื่อนบ้านก็ไม่อยากให้คนในครอบครัวมาคบหาสมาคม ครอบครัวต้องขัดแย้งกับผู้นำท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ทางการที่ปล่อยให้มีการค้ายาเสพติด

ความขัดแย้งระหว่างสมาชิกของชุมชนที่ปรากฏเห็นอยู่เสมอเป็นเรื่องของการทำบุญถวายสลากภัต เป็นความขัดแย้งที่เคยเกิดและไม่รุนแรงเมื่อทั้งหมู่บ้านมีการปรึกษากันเรื่องการจัดงานทำบุญงานปอยในแต่ละปีโดยหมู่บ้านมีการประชุมกันที่วัดสอบถามกันว่าปีนี้ตกลงหมู่บ้านเราจัดให้มีงานกินข้าวสลากหรือไม่ก็แสดงเหตุผลกันก็มีทั้งผู้ที่เสนอให้จัด และผู้ที่ไม่จัด โดยเหตุผลที่ไม่จัดก็เป็นเพราะฐานะทางเศรษฐกิจของชาวบ้านไม่ดีข้าวของผลผลิตการเกษตรราคาต่ำซึ่งในการจัดเตรียมงานกินข้าวสากนั้นเป็นการสิ้นเปลืองเงินทองเป็นอย่างมากก็มีการลงมติกันถ้าส่วนใหญ่เห็นว่าจัดก็ตกลงกันทุกครัวเรือนว่าจัด ได้สอบถามผู้อาวุโสของชุมชนเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้เล่าว่าก่อนการจัดงานสมาชิกในครอบครัวมีการพูดคุย

ปรึกษาหารือกันว่า “ปีนี้บ้านเราจะขายของงานปอยปีนี้ถ้าคนมานักเขาจะต้อนรับขับสู้เป็นไหวหรือ “ทำให้เรามองเห็นถึงภาวะปัญหาค่าใช้จ่ายของแต่ละครัวเรือนที่ต้องแบกรับ เป็นปัญหาความขัดแย้งในจิตใจที่ไม่สามารถแสดงออกได้ การที่ไม่จัดดาข้าวปลาอาหารเครื่องคัมไว้รับแขกก็เสียหน้าเสียตา ถือเป็นงานบุญที่ยึดเชื้อของชาวชนบท เมื่อตอนเริ่มปอยสลากแต่ละปี สมาชิกก็เห็นว่าสนุกสนานรื่นเริงคืออยู่ แต่พอเริ่มไปหลายๆบ้านหลายๆหมู่บ้านต้องมีการไปมาหาสู่กันร่วมทำบุญกันและกัน แล้วรู้สึกสิ้นเปลืองทรัพย์สินเงินทอง และไม่ค่อยมีทุนไปร่วมทำบุญแล้วไม่ไปก็ถูกต่อว่าและเสียหายมิตรที่ติดต่อกันอีกบางครอบครัวร่วมทำบุญงานปอยมีการสมทบปัจจัยมากสมทบปัจจัยน้อยก็เป็นการสร้างความขัดแย้งระหว่างสามีภรรยาขึ้นได้โดยแต่ละบ้านจะมีการร่วมทำบุญที่ไม่เท่ากัน สำหรับที่พวกชอบเล่นการพนันพากันไปที่ขงทำบุญและเล่นแอบลักลอบการพนันด้วย ก็ทำให้เกิดปัญหาขัดแย้งกันของสมาชิกในครอบครัวในเรื่องการใช้จ่ายเงิน ขัดแย้งกันกับผู้นำหมู่บ้านรวมไปถึงเจ้าหน้าที่รักษาความสงบของทางการที่ชาวบ้านไม่ประพฤติปฏิบัติตามกฎหมาย

กรณีที่ชาวบ้านจัดให้มีการเล่นการพนันในบ้านทำบุญตามปกติผู้ที่เกี่ยวข้องโดยอ้างว่าเป็นเพื่อนกับเจ้าภาพ เพราะหลังจากสวดอธิษฐานเสร็จแล้วชาวบ้านพากันแยกย้ายกันกลับบ้านเหลืออยู่ไม่กี่คน ถ้าไม่มีการพนันแล้วชาวบ้านก็ไม่ยอมอยู่เป็นเพื่อนบ้านงาน เป็นข้ออ้างที่ใช้กันมาตลอดผู้ใหญ่บ้านเห็นว่าส่วนใหญ่ผู้ที่มาเล่นพนันเป็นคนหน้าเก่าๆที่ชอบเดินสายเล่นการพนันตามบ้านงานอย่างนี้เกือบตลอดปี ในหมู่บ้านก็ทำให้พวกเขาชวนพากันเข้าร่วมวงด้วย สำหรับสตรีแม่บ้านเมื่อเก็บข้าวของล้างถ้วยล้างจานแล้วเสร็จก็รวมกลุ่มกันเล่นน้ำเต้าปูปลาอยู่บนค้ำคั้นไม่ยอมกลับบ้านเกิดปัญหาสามีตามหาภรรยา ภรรยาตามหาสามี ถูกตามหาพ่อหาแม่ ทำให้เป็นปัญหาของสมาชิกในครอบครัวที่เกิดขึ้นและเกิดความขัดแย้งกันระหว่างเจ้าภาพบ้านงานกับผู้ใหญ่บ้านกรรมการหมู่บ้าน และกับเจ้าหน้าที่ทางการ ขัดแย้งกันระหว่างสมาชิกของครอบครัวที่เล่นพนัน เป็นความขัดแย้งที่เปิดเผยค่อนข้างรุนแรงของชุมชนเกิดขึ้นโดยทั่วไป

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นของสมาชิกในครอบครัวเป็นความขัดแย้งที่ไม่ค่อยเปิดเผยไม่รุนแรงกรณีที่ถูกๆได้รับการแบ่งสรรมรดกที่ดินทำกินของครอบครัวที่ไม่เท่าเทียมกัน โดยสมาชิกครอบครัวของนายอินตา สาครินทร์ มีลูกจำนวน 7 คน มีที่นาทำกินของครอบครัวอยู่ 4 ไร่ เมื่อทุกคนโตมีครอบครัวหมดแล้วพ่อจึงตกลงแบ่งที่ดินให้ทุกคนโดยจัดสรรเป็น 8 ส่วน ได้ที่นาเฉลี่ยคนละประมาณ 2 งาน ที่ของบางคนก็เป็นที่ลุ่มที่ราบติดกับลำเหมืองส่งน้ำ ของบางคนได้ส่วนเป็นที่ดอนอยู่ห่างน้ำอีก ทำให้เกิดการขัดแย้งกันระหว่างพี่น้องว่าพ่อรักลูกไม่เท่ากันเลือกแบ่งที่ดีๆให้พี่ชายคนโตคนที่ตนเองรักเหลือที่ไม่ดีให้พี่น้องคนอื่นและแต่ละคนก็เห็นว่า

พื้นที่เป็นที่นาปลูกข้าวก็ไม่มากไม่พอที่จะทำประโยชน์ จึงพากันตกลงขายให้ชาวบ้านทำให้บิดาไม่พึงพอใจ โกรธเคืองเป็นอย่างมากที่ถูกๆพากันขายสมบัติที่มอบให้ทั้งที่ยังไม่เสียชีวิต ทำให้นายศิลา ศาครินทร์พี่ชายคนโตต้องเป็นผู้เสียสละยินยอมขอรับซื้อจากทุกคนไว้เองแต่ต้องขอผ่อนชำระเป็นรายๆไป ทำให้คดีกลายเป็นปัญหาขัดแย้งไปได้ระดับหนึ่ง และกรณีการขัดแย้งกันในครอบครัวระหว่างแม่ตัวกับลูกสะใภ้ที่ตกลงกัน ไม่ได้ว่าให้ใครเป็นผู้ปกครองดูแลเด็กที่เป็นหลานโดยพ่อของเด็กเสียชีวิตเมื่อไปทำงานต่างประเทศ ญาติพี่น้องได้ช่วยกันเจรจาแล้วก็ไม่ยินยอมได้พากันไปหาผู้ใหญ่บ้านเพื่อขอให้ช่วยไกล่เกลี่ยตัดสินให้ ซึ่งผู้ใหญ่บ้านต้องเรียกเครือญาติของทั้งสองฝ่ายมาร่วมปรึกษาหารือและเป็นพยานในข้อตกลงโดยฝ่ายแม่ยอมให้ผู้เป็นย่าเป็นผู้ดูแลต่อไป

ความขัดแย้งของสมาชิกกลุ่มองค์กรชุมชน

กรณีของความขัดแย้งเกิดจากควบคุมดูแลเมล็ดเงินกองทุนของกลุ่มจากดำเนินงานกลุ่มอาชีพเลี้ยงหมูและกลุ่มอาชีพทอผ้าของสตรีแม่บ้าน โดยเริ่มแรกกลุ่มแม่บ้านได้รับงบประมาณสนับสนุนจากองค์การเอกชนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ องค์กรแคร์แม่แจ่ม เพื่อสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้สมาชิกในชุมชน เป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์เพื่อป้องกันการบุกรุกเขตป่า ตัดไม้ทำลายป่าเพื่อทำการเกษตรหารายได้ เป็นเงินทุนจำนวน 45,000 บาท ได้ประมุขอบรมสมาชิกกลุ่มจำนวน 25 คน คัดเลือกประธานและคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ประกอบด้วยเลขานุการ เจริญญิก ฝ่ายการตลาด ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ร่วมกันร่างระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม กำหนดให้เมื่อครบกำหนดยืมเงินกองทุนครบ 1 ปี จะต้องนำเงินมาชำระคืนที่ประธานกลุ่มหรือที่เจริญญิกกลุ่ม แต่เมื่อประธานกลุ่มครบวาระ 2 ปี มีการเลือกตั้งประธานและคณะกรรมการชุดใหม่ ประธานคนเก่าไม่ยอมนำดอกผลที่เก็บจากสมาชิกส่งเข้ากองทุนเพื่อมอบให้กับกรรมการชุดใหม่ เป็นปัญหาทะเลาะเบาะแว้งยึดเชื้อของสตรีแม่บ้านระหว่างประธานคนเก่ากับคณะกรรมการเข้าร่วมทั้งคณะกรรมการใหม่และสมาชิก เงินดอกผลของกลุ่มก็ขาดหาย เป็นปัญหาความขัดแย้งด้านการบริหารจัดการทุนของกลุ่ม การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวระหว่างตัวประธานกับสมาชิกกลุ่มใหญ่ ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ผู้ใหญ่บ้านและกรรมการหมู่บ้านใช้วิธีการออกกฎระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้านว่าถ้าผู้ใดยังมีหนี้สินติดค้างไม่ยอมชำระในกลุ่มอื่นๆของหมู่บ้านจะไม่ให้ยืมยืมเงินทุนของหมู่บ้านอีก

ปัญหาความขัดแย้งจากการไม่เข้าใจรับรู้เรื่องข้อมูลข่าวสารการ เสียประโยชน์จากการจัดสรรปันส่วนของการยืมเงินจากกองทุนชุมชน การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในปี พ.ศ.2542 บ้านเหล่า ได้รับเงินงบประมาณจากทางราชการ

เป็นเงินทุนในการสนับสนุน ส่งเสริมอาชีพครัวเรือนในหมู่บ้านไปประกอบอาชีพอะไรก็ได้ที่
 คนต้องการ เช่น การเพาะปลูกข้าวโพด ปลูกถั่ว เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ ค้าขาย แต่ต้องชำระเงินคืน
 ภายใน 1 ปี โดยไม่มีดอกเบี้ย ก่อนเริ่มโครงการต้องมีการฝึกอบรมเตรียมความพร้อมของชุมชน
 ทำความเข้าใจในเรื่องวิธีการดำเนินงาน ระเบียบปฏิบัติกติกาข้อบังคับว่าสิ่งใดทำได้สิ่งใดไม่
 สามารถทำได้ ระยะเวลา 3 วัน ต้องขอรับการสนับสนุนจากหมู่บ้านเป็นค่าอาหารกลางวัน
 สำหรับเลี้ยงสมาชิกเข้าอบรมทุกคนทุกหลังคาเรือน และเป็นค่าเครื่องเขียนแบบพิมพ์เอกสาร
 ต่างๆ ผู้ใหญ่บ้านนายวิเชียร ณะขว้าง เป็นผู้ประชุมชี้แจงทำความเข้าใจกับชาวบ้านในวัน
 ประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน สมาชิกทุกคนเข้าใจรับทราบหมู่บ้านต้องสมทบเงินดังกล่าว
 เป็นเงิน 5,000 บาท โดยอนุญาตให้ใช้เงินกองทุนกลางของหมู่บ้านไปก่อน และเรียกเก็บ
 คืนจากสมาชิกที่ได้ยืมเงินทุนอีกครั้งระหว่างการฝึกอบรมมีครัวเรือนเข้ารับการอบรมครบวัน
 ละ 84 คน แต่ผู้เข้าอบรมเป็นตัวแทนของครัวเรือนสลับสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาเข้ารับการ
 อบรมเพราะอยู่ในช่วงฤดูกาลเกษตรต้องรีบเอาหญ้า ไถพรวนที่แปลงเพาะปลูก สมาชิกได้
 ชักถามคณะวิทยากรว่าทำไมทางราชการต้องมาขอรับการสนับสนุนจากชาวบ้านราษฎรอยู่อีก
 เคยทราบว่าการลักษณะดังกล่าวนี้จะมียงบประมาณฝึกอบรมเตรียมความพร้อมของชุมชน
 เป็นเงินถึง 10,000 บาท สงสัยว่าเจ้าหน้าที่หรือผู้ใหญ่บ้านคงมีการเอาไปใช้ทางอื่นแน่ๆ
 ผู้ใหญ่บ้านได้ตอบแทนว่า โครงการดังกล่าวเป็นเงินกู้จากต่างประเทศเป็นการจัดทำโครงการ
 ลักษณะพิเศษ ชาวบ้านไม่เข้าใจและขอให้เจ้าหน้าที่ได้ชี้แจง ซึ่งทางวิทยากรได้ชี้แจงยืนยันว่า
 ไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณสำหรับการเตรียมชุมชนดังกล่าวนี้จริง และโครงการ
 กำหนดเงื่อนไขว่าต้องมีการฝึกอบรมเตรียมชุมชนก่อน ถึงมีการอนุมัติเงินจำนวน 280,000
 บาท ทุกคนรับทราบแต่คงมีความขัดแย้งในใจตนเองที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายทั้งที่เป็นการดำเนินงาน
 ของทางการ การฝึกอบรมแล้วเสร็จผู้ใหญ่บ้านได้เรียกประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ซึ่ง
 ในระเบียบกำหนดให้เป็นผู้บริหารโครงการพิจารณาอนุมัติเงินให้ครัวเรือนยืมละติดตามผลการ
 ดำเนินงานของโครงการ มีผู้เสนอโครงการพร้อมรายละเอียดขอยืมเงินทั้งสิ้น 75 คนโดยเป็น
 หัวหน้าครัวเรือน คณะกรรมการหมู่บ้านได้พิจารณาจัดลำดับครัวเรือนที่ยืมเงินโดยเรียงลำดับ
 จากผู้ที่มีรายได้เฉลี่ยต่อปีน้อยที่สุดเรียงตามลำดับใช้ข้อมูลจากการสำรวจข้อมูลความจำเป็นพื้น
 ฐาน (จปฐ.) ประจำปี เพื่อเป็นบัญชีรายชื่อครัวเรือนที่ได้รับการพิจารณาเรียงตามลำดับ ก่อน
 หลังในการพิจารณาเห็นชอบของคณะกรรมการหมู่บ้านให้ครัวเรือนยืมเงิน ได้นำหลักเกณฑ์
 ประเภทของอาชีพที่จะทำมาจัดสรรวงเงิน และความประพฤติกของครัวเรือนยืมเงิน ว่าติดสุรา
 ยาเสพติด ประพฤติปฏิบัติตามระเบียบกฎข้อบังคับของชุมชน มีการพิจารณาเป็นรายๆ ไป
 จนกระทั่งถึงครัวเรือนของผู้ใหญ่บ้านคนเก่า และประธานกลุ่มแม่บ้านคนเก่า คณะกรรมการ

หมู่บ้านได้เสนอความเห็นว่ทั้งสองคนนี้ยังติดค้างเงินทุนของหมู่บ้านจากเงินกองทุนหมู่บ้าน
 อาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง เงินประมาณ 15,000 บาท และเงินคอกผล กลุ่มอาชีพเลี้ยงหมู
 และทอผ้า ของประธานกลุ่มแม่บ้าน ประมาณ 5,000 บาท คณะกรรมการทุกท่านว่ายอมให้ทั้ง
 สองยืมเงินหรือไม่ จากการลงมติเป็นเอกฉันท์ทุกคน ไม่เห็นชอบให้ผู้ยืมทั้งสองจนกว่าได้นำ
 เงินมาชำระ คือกองทุนดังกล่าวจนหมด ซึ่งเป็นการสร้างความไม่พอใจกับผู้ยืมทั้งสองอย่างมาก
 ว่าถูกกลั่นแกล้งต่างๆ ที่ตนเองก็มีคุณสมบัติครบเป็นครัวเรือนยากจนเป้าหมายและเข้ารับการอ
 บรมครบ 3 วันการติดค้างเงินกองทุนอื่นๆ คนละประเคิ้น คนละเรื่องที่น่ามาเกี่ยวข้องกัน ได้นำ
 ข้อคัดค้านดังกล่าวมาร้องเรียนอำเภอว่าถูกผู้ใหญ่บ้านกลั่นแกล้ง ไม่ได้รับความเป็นธรรม
 เจ้าหน้าที่ชี้แจงว่าเป็นอำนาจของหมู่บ้านที่กำหนดกฎระเบียบขึ้นมาเพื่อควบคุมบริหารจัดการ
 เงินกองทุนจำนวนนี้ไม่ให้สูญหายไปโดยเอาความประพฤติของสมาชิกในชุมชนมาเป็นข้อ
 บังคับได้

จากกรณีดังกล่าวจะเห็นว่าได้เกิดความขัดแย้งขึ้นในหมู่บ้านชุมชน เป็นความขัดแย้ง
 ของชาวบ้านที่เริ่มจากการไม่เข้าใจในเรื่องข่าวสารข้อมูลของทางการ ต่อไปถึงการเสีย
 ประโยชน์ เสียค่าใช้จ่ายในการอบรม ผู้ใหญ่บ้านคนเก่า ประธานแม่บ้านคนเก่า ถูกผู้ใหญ่บ้าน
 และกรรมการหมู่บ้านชุดใหม่กีดกันออกจากการใช้ประโยชน์ของโครงการ โดยการออกกฎ
 ระเบียบของชุมชนว่า ผู้ที่มีความเสียหายทางการเงินของหมู่บ้านต้องแก้ไขความเสียหาย
 บกพร่องของตนก่อนจึงสามารถใช้ประโยชน์จากกองทุนอื่นของหมู่บ้านได้ เห็นว่าเป็นการ
 แก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งของหมู่บ้านอย่างเป็นกระบวนการของผู้นำท้องถิ่น ก็สามารถทำให้ความ
 ขัดแย้งดังกล่าว คลี่คลายไป ซึ่งวิธีการในการจัดการกับความขัดแย้งในระดับนี้ของผู้นำชุมชน
 เป็น ใช้อำนาจที่มีอยู่อย่างเป็นทางการสามารถออกกฎระเบียบ เพื่อควบคุมความขัดแย้งที่เกิด
 ขึ้นได้

ความขัดแย้งที่เคยเกิดขึ้นกรณีที่สัตว์เลี้ยงเข้าไปเหยียบย่ำทำความเสียหายแปลงนาต้น
 ข้าวโดยเฉพาะไปกัดกินต้นกล้าอ่อนในนาของชาวบ้าน เมื่อก่อนชาวบ้านเกือบทุกหลังคาเรือน
 พากันเลี้ยงวัว ควาย เพื่อใช้เป็นแรงงานในการไถนาดำนา ถ้าประมาทมีการผูกมัดไม่ดีก็หลุดไป
 ทำความเสียหายกับที่ไร่นาของชาวบ้าน ถ้าเป็นญาติพี่น้องกันพออ้อมอวล้วยกันได้แต่ต้อง
 ชดใช้ค่าเสียหายเป็นข้าวเปลือกจำนวนที่เหมาะสม ชาวบ้านถือกันมากเพราะการยังชีพการ
 บริโภคตลอดทั้งปีก็อาศัยข้าวที่ปลูก เมื่อตกลงกันไม่ได้ก็พากันไปหาผู้ใหญ่บ้าน โกล่เกลี่ย
 ประนีประนอมเรียกค่าเสียหายต่อรองกันจนยินยอมพร้อมใจแล้วจดบันทึกไว้ ถ้าเจ้าของสัตว์
 เลี้ยงไม่มีเงินจ่ายก็ขอเป็นแรงงานช่วยในการปลูกข้าวदानาแทนก็มี หรือขอชดใช้เมื่อมีการเก็บ
 เกี่ยวข้าวแล้วเสร็จก่อนก็สามารถตกลงกันได้

กรณีความขัดแย้งที่เคยเกิดขึ้นอย่างรุนแรงในหมู่บ้านเหล่า ระหว่างชาวบ้านกับ มรรคทายกและกับพระสงฆ์เจ้าอาวาสวัดบ้านเหล่าเมื่อสิบกว่าปีที่ผ่านมา โดยชาวบ้านกล่าวหา ว่ามรรคทายกขอหาประโยชน์ส่วนตัวเอง มีการนำทรัพย์สินสิ่งของเครื่องใช้ของวัดไปใช้ส่วนตัวที่บ้านและยังต่อไฟฟ้าของวัด ไปใช้ในสวนหลังบ้านของตนเองอีกด้วย และพากันกล่าวหา เจ้าอาวาสไม่ดูแลเอาใจใส่พัฒนาวัดและหาว่าสูบฝิ่นอีกด้วย ช่วงนี้ทำให้ชาวบ้านไม่ค่อยเข้าวัด เป็นกรณีขัดแย้งกันอย่างชัดเจนเป็นเรื่องที่รุนแรงในชนบทถ้าไม่มีการแก้ไขก็ทำให้เกิดการแตก แยกแบ่งก๊กแบ่งเหล่า ลูกหลานบานปลายขัดแย้งกันมากไปอีก ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน แก้ววัด ได้ปรึกษาหารือกันถึงปัญหาข้อขัดแย้งดังกล่าวและได้มอบหมายให้ แก้ววัดไปแจ้งกับ หลวงพ่อเจ้าคณะตำบลท่าผาซึ่งได้แก้ปัญหาโดยการเปลี่ยนเจ้าอาวาส ได้พิจารณาหลวงพ่ อักขิณเป็นเจ้าอาวาสวัดบ้านเหล่าแทน และหมู่บ้านขอให้พ่อหนานอินทร์ทอง นิปุณะ ทำ หน้าที่มรรคทายกแทน ความขัดแย้งจึงคลี่คลายไปได้

ความขัดแย้งเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง

ความขัดแย้งระหว่างบุคคลกับกลุ่มบุคคล เห็นได้จากกรณีการแย่งชิงอำนาจกันเพื่อ เข้าสู่ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน ในชนบทถือว่าผู้ใหญ่บ้านเป็นเจ้าหน้าที่ระดับล่างของรัฐมีอำนาจ เหนือชาวบ้านและคนอื่นๆในหมู่บ้านเป็นที่เคารพยำเกรงของสมาชิกในชุมชนแต่เดิมผู้ทำหน้าที่ ผู้ใหญ่บ้านเป็นเครือญาติตระกูลใหญ่ของหมู่บ้าน นายอินทร์ทอง เจริญโรจน์ ทำงานร่วม 30 ปี จนเกษียณในตำแหน่งครบ 60 ปี ต่อมามีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านอีก 5 คน แต่ละคนสามารถ ทำหน้าที่ได้คนละ 2-3 ปี เท่านั้นต้องขอลาออกหรือถูกชาวบ้านบังคับให้ลาออกจากตำแหน่ง บางคนถูกลอบยิงเสียชีวิต ส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากการแย่งชิงผลประโยชน์ในชุมชนและการ ใช้อำนาจจากตำแหน่งหน้าที่หาประโยชน์ให้กับตนเองหมู่บ้านพวกเครือญาติ ครอบงำมาถึงยุค สมัยของ นายวิเชียร ณะขว้าง ผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบันซึ่งเป็นคนต่างถิ่นมาปกครองหมู่บ้าน เหล่า การเข้าสู่ตำแหน่งจากการเลือกตั้งมีผู้สมัครเข้าแข่งขันเกิดการแพ้ชนะเพียงเล็กน้อย ทำให้ สมัยพรรคพวกเครือญาติของผู้แข่งขันไม่ค่อยพึงพอใจ พยายามสร้างปัญหาในการบริหาร ปกครองหมู่บ้านอย่างต่อเนื่องสืบมา โดยการไม่ให้ความร่วมมือในการประชุม การพัฒนาและ การเสียดสต่างๆ แต่ นายวิเชียร ณะขว้าง ก็ใช้วิธีปรึกษาหารือกับผู้อาวุโสของชุมชนและ พระสงฆ์ หาสาเหตุของปัญหาความขัดแย้งได้ทำการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งให้คลี่คลายไป จนสามารถเป็นผู้ใหญ่บ้านปกครองหมู่บ้านเหล่าตลอดมาจนถึงปัจจุบัน

กรณีความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับผู้ใหญ่บ้านคนเก่าเมื่อทางการมีการก่อสร้างฝาย คอนกรีตลำน้ำแม่แรก และให้ผู้ใหญ่บ้านจัดหาแรงงานชาวบ้านในการก่อสร้าง ปรากฏว่า

ผู้ใหญ่บ้านคัดเลือกเอาแต่พวกห้องเครื่องญาติไปทำงาน ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ได้จ้างแรงงานทำให้เกิดความไม่พอใจมาก พวกกันไปหากำนันเพื่อขอความเป็นธรรมช่วยเหลือ ซึ่งกำนันได้ปรึกษากับนายช่างผู้ควบคุมงานก่อสร้างและได้แจ้งให้ผู้ใหญ่บ้านกับนายช่างจัดคนเข้าทำงานใหม่โดยให้จ้างแรงงานเฉลี่ยกันไปทุกหลังคาเรือนในหมู่บ้านเหล่า ความขัดแย้งจึงคลี่คลายไปได้

ความขัดแย้งเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของชุมชน

ความขัดแย้งระหว่างพ่อแม่ผู้ปกครองเด็กเล็ก ในชุมชนกับผู้นำชุมชน กรณีที่ผู้ปกครองต้องการให้ลูกหลานอายุ 3 - 5 ขวบ ได้รับการศึกษาอบรมดูแลเลี้ยงดูเหมือนเด็กในชุมชนอื่นกลัวว่าเด็กมีการพัฒนาเรียนรู้ไม่ทันเด็กรุ่นเดียวกันที่ได้เข้าโรงเรียนหรือศูนย์เด็กเล็ก การที่เอาไปเรียนที่โรงเรียนบ้านนาเรือนที่อยู่ห่างจากหมู่บ้านมาก พ่อแม่ต้องออกไปทำงานในสวนไร่นาเป็นประจำไม่มีคนรับส่ง คนเฒ่าคนแก่ไปรับส่งก็ไม่ไหว ผู้ใหญ่บ้านได้ประชุมปรึกษาหารือกับกรรมการหมู่บ้าน พระสงฆ์ ผู้ปกครองเด็กและไปขอรับการสนับสนุนให้หน่วยงานของทางการดำเนินการช่วยเหลือจัดตั้งศูนย์เด็กเล็กก็ไม่มียงบประมาณค่าจ้างครูสอนค่าอาหารกลางวันและนมสนับสนุน จนกระทั่งหลวงพ่อบ้านเจ้าอาวาสวัดบ้านเหล่าได้ร่วมกับชาวบ้านจัดตั้งศูนย์อบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนเกณฑ์ขึ้นในวัดสามารถไขปัญหาคลี่คลายปัญหาข้อขัดแย้งดังกล่าวไปได้

กรณีความขัดแย้งที่ไม่ค่อยเปิดเผยของสมาชิกในครอบครัวจากการที่ได้รับการศึกษาไม่เท่าเทียมกันของสมาชิกในครัวเรือนเดียวกันจากการพูดคุยสัมภาษณ์ครัวเรือนหนึ่ง สภาพบ้านมีขนาดเล็กหลังคามุงคา มี 2 ห้องนอน ห้องน้ำแยกจากตัวบ้านพื้นเป็นไม้ไผ่ขัดและมีโทรทัศน์ขนาด 14 นิ้ว 1 เครื่อง ไม่มีวิทยุ ห้องครัวแยกจากตัวบ้าน มีหม้อน้ำดื่มสำหรับรับแขก 2 ใบ ตรงบันไดบ้าน ไม่มีประตูบ้านและอุปกรณ์อำนวยความสะดวกอื่น สังเกตดูฐานะค่อนข้างยากจน สมาชิกในครัวเรือน มี 6 คน พ่อ แม่ ลูกชาย 1 คน ลูกสาว 1 คน ลูกเขย 1 คน หลานชาย 1 คน อายุ 5 ขวบ พ่อ แม่ ลูกชายที่อยู่บ้านมีอาชีพรับจ้างทำนา ทำสวน ทำไร่ ไม่มีที่ดินทำกิน เป็นของครอบครัวต้องใช้วิธีขอเช่าที่ดินจากคนในหมู่บ้านและคนนอกหมู่บ้านปลูกข้าวประมาณ 6 ไร่ แบ่งข้าวเปลือกคนละครึ่งกับเจ้าของที่นาเหลือเก็บเข้ายุ้งฉางประมาณ 200 ถังต่อปี และจะมีการปลูกพืชไร่เช่น ถั่ว ข้าวโพด แครอท สลับกันไป ถ้าปีไหนผลผลิตดีราคาดี ก็พออยู่ได้แต่ถ้าปีไหนฝนฟ้าแห้งแล้ง มีศัตรูพืชระบาดแสดงว่าคงต้องลำบากตลอดปี ต้องออกไปรับจ้างในไร่นาใช้แรงงานหาเงินมาเลี้ยงครอบครัวลูกชายคนโตเรียนจบชั้นประถมปีที่ 6 ก็ออกมาช่วยพ่อแม่ทำมาหาเลี้ยงน้อง ปัจจุบัน อายุ 37 ปี ยังไม่มีภรรยา ประกอบอาชีพทำนา ทำ

สวน ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ต้องเช่าที่ดินทำกินเหมือนกับครอบครัว พักอาศัยอยู่กับบิดา มารดา ต้องหาเลี้ยงครอบครัวมาตลอดนี้ชายคนถัดมาเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนมัธยมประจำอำเภอ พ่อแม่ขอให้บวชเรียนเพราะไม่มีเงินจะส่งเสีย ได้บวชเณรที่วัดป่าแดด และไปศึกษาเล่าเรียนที่วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่จนจบการศึกษาระดับปริญญาตรี เข้าทำงานราชการเป็นอาจารย์สอนอยู่ต่างจังหวัด แต่งงานมีครอบครัวแล้วมีลูกชาย 2 คน และศึกษาต่อเองจนจบระดับปริญญาโทจากสถานศึกษาในกรุงเทพมหานคร มักกลับมาเยี่ยมบ้านช่วงปิดเทอม ได้ช่วยเหลือครอบครัวโดยนำน้องสาวคนสุดท้ายไปอยู่ด้วยหลังจบการศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 6 จากอำเภอ ลูกสาวคนที่สามเป็นหญิงเรียนจบ ประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านนาเรือนแล้วไม่ยอมเรียนต่อ อยู่บ้านช่วยพ่อแม่ทำนา ทำไร่ จนอายุ 17 ปี แต่งงานกับชาวบ้านในหมู่บ้าน ทำการเกษตรรับจ้างทำนา เช่าที่นาเหมือนครอบครัว พักอาศัยอยู่กับพ่อแม่ รวมสมาชิกครัวเรือนปัจจุบัน จำนวน 6 คน ได้สอบถามพี่ชายคนโตว่ามีความรู้สึกอย่างไรที่ไม่ได้เล่าเรียนศึกษาทั้งที่เป็นลูกคนโต ต้องทนทำงานหาเงินเลี้ยงพ่อแม่ เลี้ยงครอบครัว ส่งเสียให้น้องได้ศึกษาเล่าเรียนจนจบทำงานระดับสูง และสภาพครอบครัวยังคงยากจนย่ำแย่อยู่อย่างนี้ ได้รับคำตอบว่ามีความน้อยใจและเสียใจเหมือนกันแต่เป็นเพราะฐานะไม่ดีก็เลยไม่มีโอกาสเคยสมัครเรียนการศึกษาผู้ใหญ่เหมือนกันแต่ก็เรียนไม่จบเพราะภาระรับผิดชอบในครอบครัวมีมากแต่ถ้าไม่ทำอย่างนี้จะไม่รอด ครอบครัวล่มสลายแน่ เป็นหนี้สินเพิ่มพูนมากขึ้นเมื่อตนเองได้เสียสละมาทำงานหาเงินช่วยครอบครัวก็พออยู่รอดและได้เล่าต่อว่า เมื่อก่อนพ่อเป็นคนที่ดีดี ผีฝันและเล่นการพนันเป็นประจำ ในสมัยก่อนชาวบ้านพากันไปปลุกผีอยู่หลังเขาบนดอย ทั้งปลุก ทั้งเสพ กระทั่งทางการได้ปราบปรามจึงได้หยุดเลิกกันและยังเล่นการพนันทุกรูปแบบเงินทองหาได้หมดไปกับสิ่งเสพติด การพนันทั้งครอบครัว ต้องขอร้องให้เลิก เหล้า สิ่งเสพติดและการพนันและเมื่อบวชเรียนน้องชาย พ่อก็เลิกอบายมุขทั้งหมดและเลิกมาถึงปัจจุบัน ถ้าพูดถึงน้องชายรู้สึกมีความภาคภูมิใจว่าในชุมชนหมู่บ้านเหล่านี้มีเพียงไม่กี่ครัวเรือนที่มีการส่งเสียสนับสนุนให้ลูกหลานได้ศึกษาเล่าเรียนจนจบชั้นสูงและได้ทำงานราชการแต่สังเกตเห็นว่าคงมีความน้อยใจที่ตนเองเป็นอยู่แค่นี้ ครอบครัวก็ยังมีฐานะอยู่แค่นี้ ผิดหวังในชีวิตของตนเองแต่ก็บอกว่าถ้าทำการเกษตรปลูกมันฝรั่ง ปีนี้ได้ผลผลิตดี มีราคาสูงก็สามารถเก็บเงินปลูกสร้างบ้านพักอาศัยใหม่ได้และคิดว่าจะเอาหลักฐานที่บ้านไปจำนองกับธนาคารมาช่วยสมทบอีกทางหนึ่ง

ความขัดแย้งการแย่งชิงทรัพยากรผลประโยชน์ของชุมชน

ความขัดแย้งในเรื่องแย่งชิงที่ดินทำกินของชาวบ้านเป็นความขัดแย้งที่รุนแรงและเปิดเผยที่ปรากฏขึ้นเสมอในชุมชนในกรณีที่ชาวบ้านไปแผ้วถางที่ดินทำกินที่นาที่สวนของครอบครัวบริเวณป่าเชิงเขา ซึ่งที่ดินของแต่ละครอบครัวไม่มีอาณาเขตหลักเขตที่แน่นอนชัดเจน มักมีการบุกรุกทำกินลูก้าเข้าไปยังที่ข้างเคียงเสมอ เมื่อเจ้าของที่มาเจอก็จะทะเลาะกันขัดแย้งกันอยู่ตลอดมีการกล่าวหาว่าตั้งใจเข้าครอบครองทำประโยชน์เพื่อยึดเอาที่ดินของตนเองไป กรณีความขัดแย้งนี้มักขอให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ไกล่เกลี่ยประนีประนอมให้คลี่คลายเป็นราย ๆ ไป

อีกกรณีหนึ่งเป็นความขัดแย้งเรื่องการแย่งชิงน้ำเพื่อการเกษตร เป็นความขัดแย้งที่รุนแรงและเปิดเผย เกิดขึ้นประจำในชุมชนในวิถีดำเนินชีวิตของราษฎรในหมู่บ้าน เช่นการแย่งชิงน้ำจากฝายแม่แรก ในช่วงฤดูการเพาะปลูกเกษตรกรที่มีพื้นที่การเกษตรรับน้ำจากคลองเหมืองฝายก็พยายามเร่งแบ่งน้ำเข้าพื้นที่ดินของตนเอง รวมทั้งการเอาน้ำเลี้ยงแปลงเกษตรเพาะปลูก มักเกิดขึ้นเมื่อเริ่มต้นฤดูการเพาะปลูกต้นฤดูฝนและในปีที่เกิดความแห้งแล้ง ซึ่งน้ำบริเวณหน้าฝายมีน้อยพอมีการกั้นน้ำให้ไหลตามคลองส่งน้ำเข้าแปลงที่นาสำหรับที่นาใกล้ๆ คลองประตูส่งน้ำได้รับน้ำก่อน แต่พื้นดินที่แห้งแล้งต้องใช้ปริมาณน้ำจำนวนมาก ทำให้ผู้ที่มีแปลงเกษตรอยู่ด้านท้ายเหมืองต้องรอและเสียเวลาในการรอน้ำนานและได้รับน้ำน้อยยกเว้นว่าทำการเกษตรไม่ทันก็ขอให้แก่เหมือง แก่ฝายช่วยจ่ายน้ำให้ไหลไปท้ายเหมืองบ้างทำให้เกิดการไม่ยอมกันและกันมีการลอบทำความเสียหายกับเขื่อนกั้นน้ำเสมอ หัวหน้าเหมืองฝายต้องใช้วิธีเรียกประชุมสมาชิกชี้แจงหาข้อสรุปตกลงทำความเข้าใจแก้ไขกติกาเดิมที่วาระค้ำน้ำต้องสูงในระดับสามารถเพาะปลูกได้ปิดกั้นน้ำยอมให้น้ำไหลเข้าท้ายเหมืองได้ ทุกคนรับทราบยินยอมถือปฏิบัติตามข้อตกลงก็สามารถแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งให้คลี่คลายไปได้

ความขัดแย้งเรื่องการแย่งชิงแรงงานเพื่อใช้ในการเพาะปลูกเป็นความขัดแย้งที่ไม่ค่อยรุนแรงแต่เปิดเผยเห็นได้ชัดเจน เกิดขึ้นกรณีสำหรับผู้ที่มีฐานะบางคนในหมู่บ้านมีพื้นที่แปลงเพาะปลูกที่บ้านโหล่งป่ง ตำบลกองแขก ซึ่งถือว่าเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์เหมาะสำหรับเพาะปลูกพืชไร่ โดยเฉพาะหอมแดง พื้นที่รวมทั้งสิ้นประมาณ 5,000 ไร่ ปริมาณหอมแดงที่ได้ไร่ละ 2,000 กิโลกรัม ขายต้นฤดูกิโลกรัมละ 8 - 12 บาท มีเมล็ดเงินหมุนเวียนในตลาดหอมประมาณ 100 ล้านบาทในแต่ละปี ซึ่งเงินจำนวนนี้กระจายเป็นค่าจ้างแรงงานไถพรวน แรงงานค้ายหญ้า ค่าแรงปลูกหอม เก็บหอม ค่าพันธุ์หอม ค่าปุ๋ย ค่ายาฆ่าแมลง ฯลฯ ระยะเวลาที่เริ่มปลูกเริ่มปลูกช่วงต้นฤดูฝนราวเดือนพฤษภาคม มิถุนายน ใช้น้ำฝนสำหรับการเพาะปลูก ใช้เวลาปลูกไม่เกิน 50 วัน สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ เจ้าของแปลงเกษตรทั้งอำเภอต้องว่าจ้างแรงงานราษฎร เข้า

เตรียมการเพาะปลูก เก็บเกี่ยว พร้อมๆ กันเป็นจำนวนมาก อัตราค่าจ้างแรงงานชาวบ้านเดิมคนละ 80 บาทต่อวัน ก็มีการแย่งกันขึ้นค่าจ้าง เป็น 90-120 บาทต่อคนต่อวันก็ยังคงหารับจ้างได้ยากชาวบ้านบางครัวเรือนที่มีญาติพี่น้องมากก็ไม่ค่อยมีปัญหามากนัก แต่ถ้าไม่มีแรงงานในครอบครัวแล้วต้องจ้างแรงงานตลอดปีความขัดแย้งเริ่มเกิดขึ้นในการจ้างแรงงานส่วนใหญ่เป็นการจ้างแรงงานตัดหญ้าซึ่งกันและกัน ตัดราคากัน มีการนัดหมายคนรับจ้างไว้ล่วงหน้าแล้วว่าตอนเช้านัดหมายเอารถยนต์มารับแต่คนอีกกลุ่มหนึ่งก็มารับไปก่อนและให้ค่าจ้างสูงเพิ่มขึ้นอีก เห็นว่าการแย่งชิงแรงงานการเพาะปลูกการเก็บเกี่ยวเป็นความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์ของตนเอง เป็นความขัดแย้งระหว่างบุคคลกับบุคคลในชุมชน จากการวิเคราะห์เห็นว่าผู้ได้รับประโยชน์ คือแรงงานราษฎรมุ่งงานทำ มีรายได้ผู้นำท้องถิ่นใช้วิธีการวางเฉยปล่อยให้ไป ตามธรรมชาติตามกลไกของตลาดแรงงานถ้าความขัดแย้งไม่รุนแรงบานปลายมากขึ้น เพราะค่าจ้างแรงงานที่ได้รับเป็นประโยชน์ของชาวบ้านถือเป็นประโยชน์ของหมู่บ้านด้วยเช่นกัน

สำหรับความขัดแย้งที่เคยเกิดระหว่างกลุ่มบุคคลกับกลุ่มบุคคลในหมู่บ้าน สามารถชี้ให้เห็นได้จากการแย่งชิงประโยชน์จากเงินทุนส่งเสริมกิจกรรมต่อเนื่องการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำของกลุ่มผู้ใช้น้ำ ซึ่งเดิมกลุ่มมีเงินทุนจำนวน 60,000บาท เป็นของบ้านเหล่านาเรือน หมู่ที่ 3 ตำบลท่าผาเป็นผู้ควบคุมดูแลใช้ประโยชน์ ต่อเมื่อมีการแยกหมู่บ้านเป็นบ้านเหล่า หมู่ที่ 3 และบ้านนาเรือน หมู่ที่ 9 ทั้งสองหมู่บ้านก็ต่างถกเถียงกันว่ากองทุนต้องอยู่หมู่บ้านของตน แต่ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านได้ตกลงกัน โดยให้กองทุนอยู่กับหมู่บ้านเดิม คือ หมู่ที่ 3 บ้านเหล่า ที่ใช้ประโยชน์อยู่ก่อนแล้ว และในเรื่องนี้ ทางหมู่บ้านเหล่าเริ่มชักไม่ค่อยพอใจหาว่าบ้านนาเรือนมาเบียดบังใช้ประโยชน์ต่างๆ ที่ไม่มีสิทธิแล้ว การประนีประนอมแก้ไขปัญหาดังกล่าวผู้นำท้องถิ่นใช้วิธีการแก้ไขปัญหาและแจ้งให้สมาชิกทราบถือปฏิบัติร่วมกัน รวมทั้งลงมติเห็นชอบในที่ประชุมใหญ่เป็นข้อปฏิบัติว่าถ้าสมาชิกใช้ประโยชน์จากเหมืองฝายลุ่มน้ำแม่แรกก็มีสิทธิใช้กองทุนผู้ใช้น้ำเหมือนกัน แต่ข้อยุตินี้เป็นการแก้ไขปัญหามาได้ระดับหนึ่งโดยทางบ้านเหล่าบอกว่าต่อไปไม่ยอมให้บ้านนาเรือนมาใช้ประโยชน์จากกองทุนจำนวนนี้อีกอ้างว่าเมื่อมีการแบ่งหมู่บ้านไม่ว่าที่ไหนกิจกรรมกองทุนต่างๆต้องมอบให้กับหมู่บ้านเก่าเป็นผู้ควบคุมดูแลเป็นอย่างนี้มานานแล้ว กรณีดังกล่าวเป็นปัญหาความขัดแย้งที่ติดขัดผู้นำท้องถิ่นต้องหาข้อสรุปและวิธีการในการแก้ปัญหาหันต่อไป

ความขัดแย้งระหว่างสมาชิกของชุมชนกับทางการ

ความขัดแย้งที่เคยเกิดและรุนแรง ระหว่างกลุ่มเป็นกรณีความขัดแย้งเรื่องการแข่งขันที่ดินทำกินระหว่างชาวบ้านกับทางการในประเด็นเกี่ยวกับการทำการเกษตรที่ดินบ้านโหลงปง

เดิมชาวบ้านเข้าไปจับจองที่ดินปลูกพืชผัก ระยะเวลาปีพ.ศ.2515 ราษฎรประมาณ 350 ครอบครัว ทำกินใช้ประโยชน์ ครัวเรือนละ 10 – 20 ไร่ ตามแต่พอที่สามารถใช้กำลังแรงงานในครอบครัวดูแลทำประโยชน์ได้ ต่อมาช่วงปี พ.ศ. 2518 ทางกรมโยธาธิการและผังเมืองได้เตรียมการปลูกป่าในเขตพื้นที่ป่าสงวนป่าเสื่อมโทรมต้องการเวนคืนที่ดินดังกล่าวทั้งหมด ทำให้ชาวบ้านไม่พอใจ ไม่ยินยอม จนกระทั่งมีนักการเมืองท้องถิ่นสมาชิกสภาจังหวัด และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นแกนนำชาวบ้านไปร้องทุกข์บริเวณหน้าศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่ ชาวบ้านประมาณ 550 คน เรียกร้องขอใช้ประโยชน์ในที่ดินทำกินดังกล่าว ได้รับการไต่ถามจากเจ้าหน้าที่ระดับสูงของจังหวัดและตัวแทนกรมป่าไม้ยินยอมให้ชาวบ้านใช้ประโยชน์ต่อไปแต่มีเงื่อนไขให้สำรวจข้อมูลผู้ที่เข้าทำประโยชน์อย่างถูกต้องเป็นปัจจุบันและไม่ให้บุกรุกถือครองที่ดินเพิ่มขึ้นอีก ชาวบ้านกลุ่มดังกล่าวและเจ้าหน้าที่ได้ทำการสำรวจแบ่งปันพื้นที่ทำกินคนละ 15 ไร่ ทำประโยชน์ต่อมาจนถึงปัจจุบัน สำหรับผู้ที่ทำกินอยู่ก่อนแล้วแต่ไม่ยอมไปร้องขอจากทางกรมป่าไม้ให้กลุ่มชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ตัดสินใจในการใช้ประโยชน์ของที่ดิน ซึ่งผู้ใหญ่บ้านเหล่านายอินทร์ทอง เจริญโรจน์ ก็เสียที่ดินทำกินจากเหตุการณ์ครั้งนั้น ปัจจุบันราษฎรหมู่บ้านเหล่านี้มีที่ดินทำกินบ้านโหล่งปง จำนวน 14 ครัวเรือน ฤๅละ 10 – 20 ไร่ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นความขัดแย้งในการแย่งชิงผลประโยชน์ทรัพยากรที่ดินของราษฎรกับทางการ แต่ก็มีกรมประมงประยอมให้ชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์ แก่ใจ คลี่คลายความขัดแย้งที่เกิดขึ้นไปด้วยดี

ระดับความขัดแย้งที่เป็นผลกระทบกับราษฎรทั้งหมดเกิดขึ้นเมื่ออุทยานแห่งชาติคอยอินทนนท์ได้ออกประกาศว่าเก็บค่าธรรมเนียมบุคคลและยานพาหนะที่ผ่านอุทยานฯ เข้าพื้นที่อำเภอแม่แจ่ม เส้นทางอำเภอจอมทอง – อุทยานฯ – อำเภอแม่แจ่ม ในอัตราดังนี้

1. รถยนต์ราชการ ไม่เสียค่าธรรมเนียม
2. รถยนต์ของเจ้าหน้าที่ ชาวบ้าน รถยนต์ส่วนตัวเสียค่าธรรมเนียมประจำปี คันละ 50 บาท
3. รถยนต์โดยสารประจำทาง รถยนต์สองแถวเสียค่าธรรมเนียมประจำปี คันละ 10 บาท ผู้โดยสาร ไม่เสียค่าธรรมเนียม
4. รถยนต์นักท่องเที่ยว ค่าธรรมเนียม คันละ 20 บาทต่อเที่ยว และผู้โดยสารคนละ 20 บาท

เมื่อเกิดเหตุการณ์เช่นนี้ผู้ที่ถูกกระทบก็คือผู้ที่อาศัยอยู่ในอำเภอแม่แจ่มทั้งหมด รวมถึงบุตรหลานที่ศึกษาเล่าเรียนในตัวเมืองเชียงใหม่ คนเจ็บป่วยไข้ต้องส่งโรงพยาบาลตัวจังหวัด

ต้องเสียค่าธรรมเนียมทั้งหมดถ้าไม่มีบัตรอนุญาตผ่านทาง โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจความเป็นอยู่ของชาวบ้านในอำเภอส่วนใหญ่ที่พึ่งพาอาศัยนักท่องเที่ยวที่ผ่านมาเที่ยวชมธรรมชาติจับจ่ายซื้อของค้าทอมือ ผ้าทอพื้นเมือง เป็นรายได้เสริมที่ดีของชาวบ้านจำนวนหนึ่ง กรณีดังกล่าวทำให้ความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านทั้งอำเภอกับอุทยานอินทนนท์ ทำให้มีการรวมตัวของกลุ่มแกนนำในระดับอำเภอประกอบด้วยชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มอัครเมืองแจ่ม สมาชิกส่วนท้องถิ่นสมาชิกสภาจังหวัด สมาชิกสภาเทศบาลและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล สภาวัฒนธรรมอำเภอ กลุ่มสตรีแม่บ้านและเครือข่าย ปรีกษาหารหรือสรุปประเด็นความคิดเห็นที่ได้รับผลกระทบเพื่อทำการเจรจาต่อรองและ ขอให้อำเภอประสานกับอุทยานฯ หาแนวทางแก้ไขชี้แจงให้ทุกคนรับทราบและได้ดำเนินการ

1. ทำหนังสือแจ้งผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ หัวหน้าอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ ป่าไม้เขตเชียงใหม่ ให้พิจารณายกเลิกประกาศของอุทยานฯ ดังกล่าว

2. ขอความร่วมมือประสานแจ้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพื้นที่ ผ่านไปยังรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สั่งการให้อธิบดีกรมป่าไม้สั่งยกเลิกประกาศอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์

3. ขอเชิญตัวแทนอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ มาร่วมประชุมปรึกษารือกับแกนนำกลุ่มของประชาชนอำเภอและชี้แจงข้อเท็จจริงให้กับประชาชนชาวอำเภอแม่แจ่ม

ต่อมาหัวหน้าอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ ได้มาร่วมประชุมชี้แจงกับชาวบ้าน บริเวณหน้าที่ว่าการอำเภอ มีราษฎรเข้าร่วมประมาณ 1,500 คน สรุปได้ว่าอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ยกเลิกประกาศการเก็บค่าธรรมเนียมบุคคลและยานพาหนะดังกล่าว ให้พี่น้องชาวแม่แจ่มเดินทางผ่านอุทยานได้ตามปกติ รวมทั้งยกเลิกการเก็บค่าธรรมเนียมรถยนต์ชาวบ้านที่ขนส่งพืชผลการเกษตร เช่น กะหล่ำ ผักกาดขาว แครอท หอมแดง ข้าวโพด ฯลฯ ที่เคยเสียคันละ 20 บาทต่อครั้งอีกด้วย

การวิเคราะห์การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งกรณีดังกล่าวเป็นปัญหาความขัดแย้งในระดับกลุ่มบุคคลคือประชาชนทั้งอำเภอ กับทางการอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ ซึ่งผู้นำท้องถิ่นของหมู่บ้านเหล่า ผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่ในตำแหน่งเลขานุการชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้าน ได้มีส่วนช่วยในการทำหนังสือแจ้งสมาชิกกลุ่มและผู้เกี่ยวข้องมาร่วมปรึกษารือถึงปัญหาและหาแนวทางแก้ไขปัญหามีการเจรจาต่อรองเพื่อคลี่คลายปัญหาผลกระทบดังกล่าวอย่างเป็นระบบ หลังจากนั้นอุทยาน โดยกรมป่าไม้ได้ประกาศจัดเก็บค่าธรรมเนียมนักท่องเที่ยวต่างชาติที่ผ่านอุทยานจากเดิมอัตราคนละ 20 บาท เป็นคนละ 200 บาท ได้สอบถามความเห็นของผู้นำท้องถิ่นและผู้เกี่ยวข้องก็ไม่เห็นมีปัญหาข้อขัดแย้งเกิดขึ้น มีเพียงแต่ในส่วนของการชมรม

นักท่องเที่ยวยุคใหม่ที่ว่าค่าใช้จ่ายเพิ่มสูงมากขึ้นมีผลกระทบกับการบริการของทัวร์บ้าง ชาวบ้านเห็นว่าเป็นเรื่องไกลตัว ไม่ให้ความสนใจ ไม่มีปฏิกิริยาในเรื่องนี้แต่อย่างใด

ความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับทางการ ในเรื่องราคาพืชผลทางการเกษตรตกต่ำที่ผ่านมาไม่นานชาวบ้านกลุ่มปลูกหอมแดงทั้งอำเภอได้พากันรวมตัวมาขอให้ทางการช่วยเหลือประกันรับซื้อหอมแดงที่ออกในฤดูนี้เพราะราคาในหมู่บ้านต่ำมากเหลืออีกโลกรัมละเจ็ดแปดบาท แต่เดิมเคยขายได้ไม่ต่ำกว่าสิบบาททำให้ขาดทุนไม่มีเงินค่าปุ๋ย ค่าจ้างคนเก็บหอมและใช้คืนหนี้สินกับสหกรณ์การเกษตร เกิดความคับข้องใจขัดแย้งไม่พึงพอใจเป็นอย่างมากที่ไม่ได้รับการดูแลจากทางการจึงรวมตัวพากันมาเจรจาต่อรองบริเวณหน้าศาลากลางจังหวัดและพากันไปเรียกร้องที่หน้าสำนักงานพรรคการเมืองร่วมรัฐบาลในตัวเมืองขอให้ช่วยเหลือ ทางการได้ส่งตัวแทนมาเจรจาทันทีขอตกลงร่วมกันว่าจะประกันรับซื้อในราคาไม่ต่ำกว่าสิบสามบาท กลุ่มชาวบ้านมีความพึงพอใจจึงพากันเดินทางกลับ กรณีความขัดแย้งในประเด็นนี้ชาวบ้านเห็นว่าตนเองเสียประโยชน์การรวมกลุ่มรวมหมู่เพื่อเจรจาทันทีจึงเกิดขึ้น

ผู้นำท้องถิ่นกับการจัดการความขัดแย้ง

ผู้นำท้องถิ่นในชุมชนชนบท เป็นผู้ที่มีอำนาจและบารมีทำให้เข้ามามีบทบาทสามารถจัดการกับปรากฏการณ์เรื่องราวของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชนบท โดยมีการพบปะพูดคุยปรึกษาหารือ มีการรับรู้ เรียนรู้หาเหตุผลและข้อสรุปเป็นแนวทางให้สมาชิกชุมชนถือปฏิบัติสืบต่อกันมา โดยการป้องกันไม่ให้เกิดความขัดแย้ง การควบคุมความขัดแย้งและระงับการแก้ไขคลี่คลายกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้น สามารถจัดประเภทของผู้นำท้องถิ่นได้ 4 กลุ่ม คือ

1. ผู้อาวุโสของครอบครัว
2. ผู้นำทางพิธีกรรมความเชื่อ หมายถึง ตั้งข้าว
3. ผู้นำทางศาสนา หมายถึง พระสงฆ์ แก้ววัด มรรคทายก
4. ผู้นำอย่างเป็นทางการ หมายถึง ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน

กลไกและวิธีการที่ผู้นำท้องถิ่นใช้จัดการความขัดแย้ง

กลไกที่ผู้นำท้องถิ่นใช้ในการจัดการกับความขัดแย้ง ประกอบไปด้วยสถาบันทางสังคมของชุมชน ได้แก่ สถาบันครอบครัวครอบครัวและเครือญาติ สถาบันกลุ่มองค์กรชุมชน สถาบันวัด สถาบันการเมืองการปกครอง รวมถึงประเพณีความเชื่อ กฎเกณฑ์ทางสังคมระเบียบข้อบังคับชุมชน สามารถอธิบายได้ดังนี้

สถาบันครอบครัวและเครือญาติ

ผู้อาวุโสของครอบครัวและผู้อาวุโสเครือญาติของผู้ก่อตั้งชุมชน มีอำนาจบารมีเกิดจากการสร้างคุณงามความดีสั่งสมและสืบทอดต่อกันมาในระบบเครือญาติ เป็นแบบอย่างเป็นตัวอย่างที่ดีของชุมชน เป็นผู้ที่มีอำนาจชักนำให้สมาชิกชุมชนบ้านเหล่า ร่วมกันยึดถือประเพณีความเชื่อเป็นจารีตปฏิบัติของชุมชน ใช้เป็นกลไกในการป้องกันความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในชุมชนมาแต่อดีต ใช้การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของชุมชนและช่วยกันดูแลรักษาสถาบันครอบครัวของชุมชน โดยการทำบุญข้าวใหม่คนแก่เฒ่าเมื่อชาวบ้านเก็บเกี่ยวข้าวแล้วเสร็จและเก็บข้าวขึ้นยุ้งฉางเรียบร้อยในเดือนสามเป็งราวเดือนมกราคมขึ้นสิบห้าค่ำของทุกปี หมู่บ้านเหล่ามีพิธีถวายทานทำบุญข้าวใหม่คนแก่คนเฒ่าของหมู่บ้าน โดยในเวลาเช้าทุกหลังคาเรือนจัดอาหาร ดอกไม้รูปเทียน ขนมข้าวต้มไปทำบุญถวายวัดพร้อมกับนำข้าวเปลือกข้าวสารที่ได้ตกลงกันก่อนแล้วซึ่งประมาณครัวเรือนละ 3-5 ถัง เอาไปใส่ถังรวมกันบริเวณหน้าพระประธานในโบสถ์ มีการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ทุกคนที่ได้ร่วมทำบุญวัดความสบายใจผ่อนคลายความขัดแย้งของตนเองได้

หลังจากนั้นเมื่อกลับมาถึงบ้านพ่อแม่ก็จัดเตรียมกระสวยดอกไม้ด้ายสายสิญจ์ข้าวห่อใบตอง ขนม เมี่ยง บุหรี่ และอาหารซึ่งเป็นอาหารประเภทปลาเท่านั้น เป็นปลาทอด ปลาแห้ง ปลาป่น ไม่มีอาหารจากหมู เนื้อ ไก่ หรืออื่นๆเลยเพราะชาวบ้านมีความเชื่อว่าปลาไม่กินข้าวสัตว์อื่นกินข้าวถ้าทำบุญคนแก่เฒ่าด้วยปลาแล้วทำให้ข้าวในยุ้งในฉางมืออยู่ตลอดไปและการทำนาในปีต่อไปจะทำให้ได้ข้าวมากไม่ถูกเบียดเบียนจากสิ่งอื่นๆ พวกเขานชวนลูกชวณหลานในบ้านไปถวายทานทำบุญข้าวใหม่คนแก่คนเฒ่าในชุมชน อ้ายเปียง สาครรินทร์ เล่าว่าเมื่อลูกหลานพากันมาถวายทานข้าวใหม่แล้วอ้ายมีความรู้สึกดีใจที่ลูกหลานยังไม่ละทิ้งทอดทิ้ง คอยดูแลเอาใจใส่เมื่อได้ของใหม่ได้ข้าวใหม่ได้ของกินก็ยังคงมาหาผู้ใหญ่ของกินมาเคารพสักการะ อ้ายจะมีการให้พรว่า “ลูกหลานมาทานข้าวใหม่ขอให้เป็นข้าวทิพย์น้ำทิพย์ขอให้อภัยง่ายง่ายรักษาไว้ได้ตลอดไปขอสู้อภัยขุมันขวัญยืนอยู่ดีมีสุขเนื้อ “ และมีการผูกมือมัดมือผู้มาร่วมทำบุญทุกคนเป็นความผูกพันกันในชุมชนในระบบเครือญาติเป็นความเคารพผู้อาวุโสของสมาชิกทั้งชุมชน ทุกคนมีความสบายใจและเต็มใจที่ได้ร่วมพิธีกรรมดังกล่าว เด็ก ๆ ก็จะนำมือที่ได้รับการผูกค้ายมาอวดกันอวดพ่อแม่ของใครมีมากกว่ากันถือเป็นความภาคภูมิใจของเด็กๆอีกด้วย ได้สอบถามลุงสุชา ทานา และแม่หลวงวิไล ว่าถ้าคนแก่เฒ่าที่ไม่มีลูกหลานในหมู่บ้านมีคนไปถวายข้าวใหม่หรือไม่ ได้รับคำตอบว่าแม่อยู่ดีที่อยู่เหนือบ้านลูกหลานพากันไปอยู่ถิ่นอื่นหมดเฝ้าบ้านอยู่คนเดียวยังได้ข้าวของที่คนมาทำบุญถวายจนจะแบก จะเก็บก็ไม่ไหวได้มากกว่าเฒ่าคนอื่นใน

หมู่บ้านเสียดีก เป็นการแสดงออกซึ่งความเคารพนับถือของชุมชนต่อผู้แก่เฒ่าที่มีมาอย่างยาวนานและยั่งยืน

ผู้อาวุโสผู้แก่เฒ่าของชุมชนให้ความสำคัญกับการเจ็บป่วยไข้ไม่สบายของสมาชิกในชุมชนซึ่งเป็นลูกหลานญาติพี่น้องกัน และผู้อยู่อาศัยบ้านใกล้เรือนเคียงก็พากันแวะไปหาดูแลเยี่ยมเยียนบ้างก็หอบเชื้อหอบหมอนไปนอนเป็นเพื่อนให้กำลังใจกันตลอดมา มีการเป่ามดต์เสกคาถา แต่ถ้ามีผู้ที่ไม่ค่อยประพฤติกฎปฏิบัติตามชอบทำแต่อาชีพส่วนตัวเรื่องของตัวเองก็ถูกผู้อาวุโสผู้แก่เฒ่ากล่าวตักเตือน “ คอยดูแลตัวเองถ้าเป็นตัวเองเจ็บเป็นแล้วไม่มีใครมากอยมาผอ์ก็แล้วกัน” ผู้ได้ฟังก็รู้จักคิดปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ปฏิบัติทำตามที่คนส่วนใหญ่ในชุมชนเขาถือปฏิบัติกัน วิเคราะห์ว่าผู้แก่เฒ่าเป็นผู้ใช้อำนาจจากควมมีอาวุโสและคุณธรรมกำหนดกฎเกณฑ์ในการที่คนอยู่รวมกัน ต้องมีความห่วงใยเอื้ออาทรต่อกันคอยดูแลกันมาใช้ให้สมาชิกในชุมชนถือปฏิบัติเป็นการป้องกันความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในชุมชนได้

ผู้อาวุโสของครอบครัวและเครือญาติใช้อำนาจบารมีด้านคุณธรรมความดีความงามชักนำให้สมาชิกในครอบครัวเครือญาติในชุมชนปฏิบัติตามพิธีกรรมตามประเพณีความเชื่อของชุมชนที่กำหนดให้สมาชิกในชุมชนปฏิบัติสืบต่อกันมา ในลักษณะเป็นการรวมกลุ่มรวมหมู่ร่วมกันที่แสดงออกถึงความสมัครสมานสามัคคีร่วมมือร่วมใจกันและแสดงออกถึงระบบความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชน เป็นการให้สถาบันครอบครัวและเครือญาติ และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้อาวุโสกับผู้ด้อยอาวุโสให้ดำรงคงอยู่เป็นการป้องกันความแตกแยกขัดแย้งของสมาชิกในชุมชน

สถาบันวัด

ผู้นำทางศาสนาพระสงฆ์ หลวงพ่อทักษิณ โสภณปัญญา ใช้สถาบันวัดบ้านเหล่าประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ใช้วัดเป็นสถานที่อบรมสั่งสอนกต่อมเกลาสมาชิกในชุมชนที่เข้าวัดร่วมทำบุญ มีการเทศนาอบรมสั่งสอนในการทำบุญวันสำคัญทางศาสนาตลอดปี มีกิจกรรมร่วมกับชาวบ้านและกรรมการวัด โดยจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์เลี้ยงดูอบรมเด็กลูกหลานในหมู่บ้านตัวเล็กๆ ให้การสนับสนุนอาหารกลางวันและนมสำหรับเด็กเป็นการเตรียมความพร้อมของเด็กในการเข้าสู่ระบบการศึกษาต่อไปและเพื่อให้ผู้ปกครองเด็กจำนวนกว่า 20 คน ที่มีรายได้น้อยได้ไปทำงานรับจ้างทำไร่นาหารายได้มาเลี้ยงดูครอบครัว และสนับสนุนการบวชเรียนเยาวชนในหมู่บ้าน โดยชาวบ้านที่ยากจนไม่สามารถส่งลูกเข้าเรียนศึกษาได้ก็นำลูกหลานมาบวชเรียนที่วัดในแต่ละปีมี 2 - 3 รูปและมีผู้รับเป็นพ่อบวชแม่บวชซึ่งในชุมชนมีผู้ใหญ่บ้านและผู้ที่มีฐานะรับเป็นพ่อบวชแม่บวชให้ เป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายสมทบให้บางส่วน

ในพิธีการบวชนั้นมีการทำพิธีบวชรวมกันที่วัดคู่วัดเจ้าคณะอำเภอรวมประมาณ 30 รูป ในแต่ละปี และศึกษาเล่าเรียนทางโลกและทางธรรมที่วัดป่าแดด วัดเจ้าคณะตำบล โดยพากันจำวัดอยู่ที่วัดบ้านเหล่าพระเนรพากันเดินมาเรียนหนังสือทุกวันประมาณ 3 กิโลเมตร และโรงเรียนหยุดทุกวันโกนและวันพระ เคยมีผู้ปกครองมาปรึกษากับหลวงพ่่ว่าลูกหลานเกียจคร้านซ้ายังคบเพื่อนกินเหล้ามาขายขอให้ช่วย ตักเตือนสั่งสอน หลวงพ่อได้แนะนำให้อามาบวชเรียนในวัดดีกว่า มีผู้ทำตามบวช 7 วันบ้าง 15 วันบ้าง และบางคนก็บวชเรียนยังไม่ยอมลาสิกขาก็มี เห็นว่ากิจกรรมทางศาสนาดังกล่าวสามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งในครอบครัวและชุมชนได้ระดับหนึ่ง วิเคราะห์ว่าผู้นำทางศาสนาให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาและสนับสนุนให้มีการศึกษาของสมาชิกในชุมชน โดยการจัดตั้งศูนย์เลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียนและส่งเสริมให้ลูกหลานเข้ารับการบวชเรียนเห็นว่าเป็นการใช้กลไกกฎเกณฑ์ทางสังคมอบรมกล่อมเกลาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ของสมาชิกในชุมชนเพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนและสังคมต่อไป

พระสงฆ์ แก้ววัด คณะกรรมการวัด ได้ขอให้หมู่บ้านกำหนดเขตป่าชุมชนบริเวณด้านเหนือวัด เพื่อฟื้นฟูสภาพป่าไม่ให้ตัดต้นไม้และล่าสัตว์ และกำหนดเป็นเขตอภัยทานลดการเบียดเบียนผู้อื่น โดยแจ้งให้ชาวบ้านทราบถือปฏิบัติ ตลอดจนหลวงพ่อก็ได้นำเอาธรรมะคติสอนใจเขียนติดไว้ตามบริเวณวัด ถือเป็นสื่อการเรียนการสอนอย่างเป็นธรรมชาติของชุมชนที่ให้สมาชิกในชุมชนได้ศึกษาเรียนรู้ โดยสมาชิกของชุมชนมีหน้าที่ช่วยกันทำนุบำรุงดูแลรักษาและพัฒนาวัด ซึ่งเป็นสถาบันทางศาสนาเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของสมาชิกในชุมชน เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนมีการร่วมทำบุญต่าง ๆ เป็นการสร้างความมั่นคงทางจิตใจเป็นความเชื่อว่าการทำบุญเป็นการส่งเสริมให้ได้รับแต่สิ่งที่ดี และเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียดผ่อนคลายความขัดแย้ง ของจิตใจสมาชิกในชุมชน

สถาบันกลุ่มองค์กรชุมชน

ผู้นำหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านสนับสนุนให้สมาชิกในชุมชนรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มทางเศรษฐกิจและสังคมในหมู่บ้านจำนวนมากหลายกลุ่ม ถือเป็นกลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มประกอบไปด้วยประธานกลุ่ม กรรมการกลุ่มและสมาชิกกลุ่ม มีหน้าที่คอยดูแลรักษาผลประโยชน์ของตนเองสมาชิกกลุ่มและชุมชนตนเอง เป็นการสร้างความมั่นคงและปลอดภัย ต้องการสร้างอำนาจต่อรองและสร้างความพึงพอใจร่วมกัน บางกลุ่มเกิดจากการรวมตัวของชาวบ้านเอง บางกลุ่มเจ้าหน้าที่ทางการเข้าไปส่งเสริมให้จัดตั้ง บางกลุ่มองค์กรเอกชนเป็นผู้สนับสนุน จากรายละเอียดของกลุ่มที่ได้กล่าวมาเห็นว่าผู้นำหมู่บ้าน ได้ใช้กลุ่มเป็นกลไกในการควบคุมแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งในหมู่บ้าน เช่น กลุ่มสตรีแม่บ้านได้แก้ปัญหาข้อขัดแย้งใน

เรื่องการตัดสินใจทางหมิ่นประมาทใส่ร้ายกัน มีการรวมกลุ่มเป็นหมู่พวกเดียวกันคอยช่วยเหลือกัน ในกิจกรรมส่วนรวมซึ่งกันและกัน กลุ่มเหมือนฝ่ายหรือกลุ่มผู้ใช้น้ำคอยควบคุมดูแลการใช้ประโยชน์จากลำน้ำแม่แรกของสมาชิกไม่ให้ขัดแย้งแย้งซึ่งน้ำกัน กลุ่มอนุรักษ์ป่ามีหน้าที่ดูแลรักษาป่าซึ่งเป็นของหน้าหมู่บ้านของชุมชนและควบคุมสมาชิกของชุมชนไม่ให้บุกรุกเข้าทำประโยชน์โดยพลการ กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์สามารถช่วยเหลือแก้ไขปัญหาด้านการเงินในการจัดงานทำบุญแก่ผู้ล่วงลับ กลุ่มส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดได้ถูกจัดตั้งขึ้นช่วงที่ นายวิเชียร ชนะขว้าง ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านสามารถวิเคราะห์ได้ว่าผู้นำหมู่บ้านสนับสนุนส่งเสริมให้หมู่บ้านจัดตั้งกลุ่มกิจกรรมต่างๆเพื่อให้เกิดการรวมตัวช่วยเหลือกันและกัน เป็นการใช้สถาบันกลุ่มเป็นกลไกในการป้องกันและควบคุมความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน

สถาบันการเมืองการปกครอง

ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้มีอำนาจในการออกกฎระเบียบข้อบังคับ ข้อห้ามของหมู่บ้าน เพื่อใช้สมาชิกทั้งชุมชนร่วมกันถือปฏิบัติ เช่นการดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้ คณะกรรมการหมู่บ้านได้ร่วมกันจัดทำแนวเขตสำหรับป่าอนุรักษ์และเขตป่าชุมชนป่าอภัยทานของวัด และมีข้อห้ามไม่ให้ผู้ใดตัดไม้ทำลายป่าในพื้นที่ดังกล่าว ถ้าตัดมาทำกิจการงานส่วนรวมของชุมชนเช่น ประเพณีแห่ไม้ค้ำ ก่อสร้างอาคารศูนย์เด็ก ซ่อมแซมวัด สร้างที่อ่านหนังสือ ที่เก็บของเครื่องครัวแม่บ้าน หรือใช้ส่วนตัวของครัวเรือนเช่นการปรับปรุงซ่อมแซมบ้าน การปลูกสร้างบ้าน ต้องได้รับคำยินยอมเห็นชอบจากกรรมการหมู่บ้านก่อนทุกครั้ง ผู้ใดฝ่าฝืนถูกปรับในอัตราตันละ 500 บาท ถ้าไม่ปฏิบัติตามคณะกรรมการหมู่บ้านแจ้งความส่งตัวดำเนินคดีตามกฎหมาย

การดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้านผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านได้กำหนดข้อบังคับว่า ถ้ามีผู้ยิงปืนในหมู่บ้านโดยไม่มีเหตุอันควรผู้ใหญ่บ้านเรียกมาว่ากล่าวตักเตือนก่อน หากฝ่าฝืนเป็นครั้งที่สองต้องถูกปรับหนึ่งพันบาทเข้ากองกลางหมู่บ้าน ในเรื่องการลักขโมยถ้าจับได้คณะกรรมการหมู่บ้านเรียกมาชดใช้ค่าเสียหายพร้อมกับทำบันทึกไว้ ถ้าหากไม่ยินยอมก็ส่งตัวกับทางเจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไปมีการประชุมแต่งตั้งมอบหมายให้ราษฎรบ้านเหล่าทุกคนเป็นสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ป่ามีหน้าที่ควบคุมดูแลรักษาป่าด้วยกัน พ่ออยู่ป้อม เล่าว่าเมื่อไม่นานมานี้ได้มีนายดวงคำ บุญเทียม ราษฎรบ้านเหล่าได้ฝ่าฝืนฝ่ากฎระเบียบดังกล่าว บุกรุกตัดต้นไม้ถางป่าในเขตป่าอนุรักษ์ใครห้ามก็ไม่เชื่อฟังคณะกรรมการหมู่บ้านได้แจ้งให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้จับตัวดำเนินคดีถูกจำคุกอยู่ที่จังหวัด สำหรับผู้ที่มิ

ฐานะนิยมใช้ไม้ทั้งต้นทำเป็นเสาเรือน เมื่อมาขอต้นไม้กับกลุ่มอนุรักษ์จะไม่ได้รับอนุญาตถ้าฝ่าฝืนก็ถูกแจ้งดำเนินคดีความตามกฎหมาย

ผู้ใหญ่บ้านเล่าถึงวิธีการป้องกันความขัดแย้งในชุมชนอีกวิธีหนึ่ง โดยใช้วิธีการพบปะพูดคุยปรึกษาหารือสอบถามความคิดเห็นอย่างไม่เป็นทางการกับกลุ่มแกนผู้นำชุมชน และมีการปรึกษาหารืออย่างเป็นทางการโดยการใช้เวทีการประชุม มีการกำหนดนัดหมายเชิญประชุมถ้าสมาชิกไม่มากนักใช้สถานที่บ้านของผู้ใหญ่บ้าน ถ้าคับแคบไม่สะดวกใช้สถานที่ธนาคารข้าวเป็นศาลากลางบ้านประชุม ถ้าบอกกล่าวเชิญชวนคนทั้งหมู่บ้านใช้สถานที่วัดบ้านเหล่า แล้วแต่กิจการงานที่ต้องการปรึกษาหารือ หาข้อตกลงร่วมกันตัดสินใจและร่วมกันปฏิบัติ รวมถึงการประชุมใหญ่ประชุม ประจำเดือนของหมู่บ้านเป็นการแจ้งข้อมูลข่าวสารของทางการให้ชาวบ้านได้รับทราบ สำหรับการประชุมประจำเดือนสมาชิกทั้งชุมชนใช้สถานที่ศาลาอเนกประสงค์กลางบ้านทุกวันทั้งห้าของเดือนหลังจากที่ผู้ใหญ่บ้านได้รับข้อมูลข่าวสารของทางการมาจากอำเภอ ผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่เป็นประธานในการประชุมแจ้งเรื่องต่าง ๆ ให้ชาวบ้านรับทราบ ใครมีปัญหาสงสัยก็มีการซักถาม ตอบข้อชี้แจง ทำความเข้าใจกันในที่ประชุมในเวทีชาวบ้าน การป้องกันความขัดแย้งในวิธีนี้ผู้นำหมู่บ้านมีการใช้บ่อยมากที่สุดและเป็นวิธีที่สามารถใช้ป้องกัน ใช้ระงับและคลี่คลายกับความขัดแย้งได้อย่างดีอีกวิธีหนึ่ง ในการตัดสินใจเรื่องสำคัญ ๆ ของหมู่บ้านเช่นการรับสมัครสมาชิก อบรมแทนผู้ที่ครบวาระก็มีการพูดคุยหาข้อตกลงกันว่าหมู่บ้านส่งใครสมัครบ้างเอาคนเก่าหรือคัดเลือกคนใหม่ไปทำหน้าที่ถ้าครบตามจำนวนสองคนก็ไม่ต้องเสียเวลาในการเลือกตั้ง แต่ถ้าผู้ใดสนใจมีความต้องการที่สมัครก็ให้ไปสมัครได้ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลท่าผา เห็นว่าการปรึกษาหารือ การพูดคุยแลกเปลี่ยนใช้เป็นวิธีการในการจัดการกับความขัดแย้งได้ดีอีกวิธีหนึ่ง

ประเพณีความเชื่อ

พิธีกรรมของชุมชนที่สำคัญอีกพิธีกรรมหนึ่ง เป็นพิธีกรรมบูชาผีเจ้าบ้านช่วงเดือนสี่เป็ง ผู้แก่ ผู้เฒ่า ผู้อาวุโส ผู้ใหญ่บ้านตกลงนัดหมายกันให้แต่ละครัวเรือนนำปัจจัยมาสมทบครัวเรือนละ 15 บาท เป็นค่าจัดซื้อสิ่งของเตรียมการทำพิธีกรรมโดยมีของถวาย เช่น ไข่ต้มจำนวนหลายตัว ขนม ดอกไม้รูปเทียน ตั้งข้าวจะเป็นผู้จัดดาจัดเตรียมสิ่งของและสถานที่ประกอบพิธีกรรมบริเวณหอเจ้าบ้านริมน้ำแม่แรก และมีการนำเอาทรายใส่ขัน ค้ายสายสิญจ์เข้าร่วมพิธีด้วย เมื่อเสร็จพิธีแล้วแต่ละบ้านก็เอาทรายมาสาธตต์ในบริเวณบ้านของตนเองเชื่อว่าเป็นการขับไล่ผีอื่นที่ไม่ดีมาอาศัยสิงสู่อยู่ในบ้านให้ออกไป และใช้ค้ายสายสิญจ์มัดขึงตรงประตูทางเข้าบ้านเป็นการป้องกันไม่ให้ความชั่วร้ายความไม่ดีไม่งามไม่เป็นมงคลเข้ามาอีก การประกอบ

พิธีกรรมนี้คนทั้งชุมชนร่วมกันทำพิธีแสดงออกถึงการเคารพบูชาผู้อาวุโสผู้ล่วงลับไปแล้วถือเป็นผีเจ้าบ้าน มีการบูชาร้องขอให้ช่วยปกป้องรักษาคุ้มครองป้องกันเหตุเภทภัยต่าง ๆ ไม่ให้เข้ามาอย่างกรายและขอให้ครัวเรือนอยู่ดีมีสุข

ในวันปากปีหมายถึงวันที่ 16 เมษายนของปีชาวบ้านพากันเอาเสื้อผ้าของทุก ๆ คนในบ้านใส่ในถ้วยใส่ตะกร้าเอาไปวางไว้ในอุโบสถหน้าพระประธานมีการทำพิธีกรรมพิธีทางศาสนาจนแล้วเสร็จก็เอาแข่งคว่ำลงกองผ้าไว้กับพื้น แล้วก็เก็บผ้าแต่ละชิ้นขึ้นมาสะบัด ๆ เพื่อให้สิ่งไม่ดีหลุดออกไปเชื่อว่าต่อไปครอบครัวและสมาชิกในครอบครัวก็เกิดสิ่งที่ดีและเป็นมงคล และการทำบุญรดน้ำคำหัวผู้สูงอายุผู้อาวุโสของชุมชนแต่ละบ้านแต่ละครอบครัวก็จัดดาของข้าวต้มขนมพร้อมด้วยน้ำมันส้มป่อยใส่ขันสรง มีผ้าขาวม้าเสื้อผ้าหรือผ้าชิ้นผ้าถุงพากันไปรดน้ำขอพรจากผู้แก่เฒ่าและมีการผูกไม้ผูกมือให้สืบทอดให้พรลูกหลานเครือญาติที่มาร่วมทุกคน

ตอนเย็นก็มีพิธีแห่ไม้ค้ำ ชาวบ้านจัดเตรียมจำนวน 3 ต้น หมายถึงถวายพระพุทธ 1 ต้น ถวายพระธรรม 1 ต้น ถวายพระสงฆ์ 1 ต้น พากันแห่เข้าไปถวายวัดลุงสุดจาแล้วถ้าปีไหนชาวบ้านมีรายได้ดีขายหอมได้ราคาดีก็มีคนร่วมกันบริจาคเงินเพื่อเช่าเครื่องเสียงขนาดใหญ่เปิดเพลงพากันร้องรำทำเพลงนำหน้าขบวน ในปีนี้ก็พากันเดินตีกลองรำฟ้อนกันไปไม่มีเครื่องเสียงดนตรี พอถึงวัดรับศีลรับพรจากพระเป็นอันเสร็จพิธี วิเคราะห์ว่าเป็นการใช้อำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์บังคับให้สมาชิกร่วมกันปฏิบัติอยู่ในกรอบระเบียบของชุมชนได้

กฎเกณฑ์ทางสังคม

ชุมชนถือว่าความสมัครสมานสามัคคีการไม่แตกแยกทะเลาะเบาะแว้งแก่งแย่งกันของสมาชิกในชุมชนเป็นสิ่งที่ดีเป็นสิ่งที่ต้องการ บทเรียนที่สมาชิกในชุมชนพบและเรียนรู้ว่ามูลเหตุของความขัดแย้งกันในหมู่บ้านเป็นเรื่องของการดูแลเงินทองผลประโยชน์ของหมู่บ้านของกลุ่มเป็นไปโดยไม่โปร่งใสชัดเจนมีการเอาไปใช้ในประโยชน์ส่วนตัวมากมายเรื่องหลายๆคนถ้าปล่อยปละละเลยก็จะสร้างความแตกแยกขัดแย้งแบ่งเป็นก๊กเป็นเหล่าเป็นปัญหาขัดแย้งของชุมชน ผู้นำหมู่บ้านผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบันนายวิเชียร หนะขว้างได้ประชุมปรึกษาหารือตกลงเป็นข้อกำหนดกฎเกณฑ์ของชุมชนว่า สมาชิกในหมู่บ้านผู้ใดมีปัญหาในเรื่องการยืมเงินทุนของกลุ่มใดแล้วไม่ดำเนินการชำระคืนทำให้ยืมบร่อยไม่ยินยอมให้ยืมยืมใช้ประโยชน์ของเงินทุนในกลุ่มอื่นอีกต่อไป กฎเกณฑ์ดังกล่าวได้ใช้ปฏิบัติมานานหลายปีแล้วอีกทั้งผู้นำหมู่บ้านประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 2 คน สมาชิก อบต. 2 คน ได้มีข้อตกลงร่วมกันว่าทั้งหมดไม่เป็นผู้ยึดถือเก็บรักษาเงินทุนต่างๆของกลุ่มของหมู่บ้านอย่างเด็ดขาดเพื่อป้องกันปัญหาและข้อครหาหนีนาของชาวบ้านซึ่งถ้าเกิดปัญหาขึ้นมาแล้วทำให้เกิดความแตกแยก

ขัดแย้งกับชาวบ้าน เกิดความไม่เชื่อหวาดระแวงทำให้ไม่สามารถปกครองเป็นผู้นำหมู่บ้านที่ดีต่อไปได้อีก วิเคราะห์ว่าผู้ใหญ่บ้านผู้น่าอย่างเป็นทางการเป็นผู้มีอำนาจสามารถสร้างกฎระเบียบเป็นกลไกใช้บังคับกับสมาชิกทั้งชุมชนเพื่อประโยชน์ของชุมชน

ในชุมชนไม่นิยมคบหาคบค้าสมาคมกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดสิ่งเสพติด แม่หลวง วิไล เล่าว่า พี่ชายของเธอเองได้ออกไปเล่าเรียนในเมืองเมื่อกลับมาที่ติดยาบ้าเสพยาบ้า ทำให้เกิดปัญหาขัดแย้งกับสมาชิกในครอบครัวมีพฤติกรรมเกี้ยวกร้านการทำงานคอยแต่ขอเงินไปซื้อยาเสพติดต่อมาได้เปลี่ยนจากผู้ที่เสพยาเป็นผู้ขายยาในหมู่บ้าน คนในหมู่บ้านเขาก็รู้กันทั้งนั้นว่าทำอะไรที่ไม่ดีไม่งามไม่ถูกต้องผิดกฎหมาย จึงเกิดการต่อต้านโดยการไม่ยอมรับให้เข้าร่วมหมู่บ้านรวมกลุ่มกิจกรรมงานของชุมชน เมื่อมีกิจการงานของหมู่บ้านก็ไม่มีใครเขาชวนไปจะไปทางไหนคนเขาก็จะบู้ปากพยักหน้าต่อ ๆ กันพูดว่าขายยา ๆ จนถูกตำรวจจับและเป็นโรคประสาทถูกส่งไปรักษาที่โรงพยาบาลสวนปรุง เมื่อกลับมาอยู่บ้านก็ยังทำอย่างเดิมอยู่อีกชาวบ้านก็ไม่คบหาจนกลายเป็นโรคประสาทเสียชีวิตไปหลายปีแล้ว วิเคราะห์ว่าชุมชนและผู้นำชุมชนเกิดการเรียนรู้ไม่ยินยอมให้สิ่งที่ไม่ดีไม่งามเข้ามาสู่ชุมชนเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายขึ้นจึงเกิดการต่อต้านโดยกระบวนการทางสังคมของชุมชนโดยการไม่ยอมรับเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

ระเบียบข้อบังคับของชุมชน

ในการควบคุมดูแลรักษาลำน้ำแม่แรกซึ่งเป็นแหล่งน้ำสำหรับการเกษตรทุกฤดูกาลตลอดทั้งปี มีกลุ่มผู้ใช้น้ำ แก่เหมืองแก่ฝายคอยควบคุมดูแล ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้าน ได้ออกกฎระเบียบข้อห้ามของหมู่บ้านโดยห้ามนำสิ่งปฏิกูลเศษขยะมูลฝอยมูลสัตว์สัตว์ตายทิ้งลงในลำน้ำอย่างเด็ดขาด ห้ามนำขวดยาที่บรรจุสารเคมีล้างในแม่น้ำและทิ้งขวดเปล่าลงในแม่น้ำ ห้ามเมื่อปลาและใช้ไฟฟ้าจับปลา ผู้ฝ่าฝืนหากพบถูกปรับ 500 บาท นำเงินเข้ากองกลางของหมู่บ้าน ในกรณีผู้ใดฝ่าฝืนไม่ยอมให้ปรับชาวบ้านมีมติไม่ให้เข้าร่วมกิจกรรมของหมู่บ้านทุกกลุ่ม

สำหรับการดูแลวัดทำนุบำรุงศาสนา คณะกรรมการหมู่บ้านได้แต่งตั้งกรรมการวัดชุดหนึ่งเพื่อคอยดูแลพัฒนาวัดโดยเฉพาะมีจำนวน 10 คน มีแก้ววัดเป็นประธานมีการปรึกษาหารือในเรื่องราวต่าง ๆ ของวัดเป็นประจำ การเลี้ยงดูพระเณรแบ่งพื้นที่หมู่บ้านออกเป็น ห้า หมวด มีคนควบคุมเป็นหัวหน้าหมวด หนึ่ง คน มีหน้าที่นำเรื่องที่กรรมการวัดได้ประชุมตกลงกันไปแจ้งข่าวกระจายให้ลูกหมวดทราบอีกครั้งและมีการขอความร่วมมือทำงานต่าง ๆ กันอยู่ตลอด หากผู้ใดไม่ให้ความร่วมมือกับทางวัด กรรมการวัดและชาวบ้านก็ไม่ไปร่วมงานของบุคคลนั้น

การดูแลที่ไร่นาที่สวนพื้นที่เพาะปลูก ถ้ามีการปล่อยให้สัตว์เลื้อยเข้าไปเหยียบย่ำทำลาย ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านได้ออกข้อบังคับหมู่บ้านโดยให้เรียกผู้กระทำความผิดประณินประนามตกลงค่าเสียหายกันถ้าหากตกลงกันได้ก็ทำบันทึกไว้ต่อหน้ากรรมการเป็นหลักฐาน แต่ถ้าเป็นความเสียหายมากไม่สามารถยินยอมตกลงกันได้ไปแจ้งความฟ้องร้องตนเอง

ในการร่วมมือพัฒนากิจกรรมการงานต่างๆของหมู่บ้าน เช่น การก่อสร้างรั้วธนาคารข้าว การปรับปรุงซ่อมแซมวัด การซ่อมท่อประปาที่แตกชำรุด การล้างทำความสะอาดถังเก็บน้ำประปาหมู่บ้าน ฯลฯ ซึ่งเป็นงานที่ต้องใช้แรงงานจำนวนมากและใช้เวลาหลายวันได้มีระเบียบข้อตกลงของสมาชิกทั้งชุมชนที่กำหนดให้ทุกครัวเรือนต้องส่งตัวแทนเป็นแรงงานในการทำงานครัวเรือนละหนึ่งคนในแต่ละวันจนกว่างานแล้วเสร็จ คณะกรรมการหมู่บ้านร่วมกับกรรมการกลุ่มขึ้นเส้นบัญชีรายชื่อสมาชิกที่มาร่วมทำงานในแต่ละวันถ้าใครไม่มาร่วมออกแรงงานถูกปรับวันละ 100 บาท แต่ถ้าบ้านใดแรงงานเป็นหญิงเป็นเด็กหรือคนแก่เฒ่าขอออกสมทบเป็นค่าเมียงบุหรืหรือลูกอมสมทบแทนก็ได้รับคำยินยอมด้วยดี

วิเคราะห์ว่าการออกกฎระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นการใช้อำนาจบังคับของผู้นำหมู่บ้าน โดยการปรึกษาหารือกันกับชาวบ้านและกำหนดระเบียบขึ้นแล้วแจ้งลูกบ้านสมาชิกในชุมชนทราบถือปฏิบัติและเป็นผู้กำกับ ควบคุมการใช้อำนาจตามกฎหมายระเบียบนี้อย่างยุติธรรมเสมอภาคกัน แต่ทุกเรื่องทุกราวที่มีปัญหาเกิดขึ้นในชุมชนลำดับแรกได้รับการว่ากล่าว ตักเตือน จากผู้นำหมู่บ้านก่อนแล้วถึงมีการบังคับทำตามกฎกติกาต่อไป ถ้าเป็นเรื่องใหญ่ร้ายแรงมีการดำเนินคดีตามกฎหมาย กฎระเบียบของหมู่บ้านดังกล่าวมีการบังคับและลงโทษค่อนข้างรุนแรง แต่สมาชิกในชุมมีการเรียนรู้เข้าใจและตระหนักถึงการฝ่าฝืนถูกลงโทษและถูกสังคมชุมชนมองว่าเป็นผู้ไม่มีระเบียบวินัย เป็นบุคคลที่ไม่พึงปรารถนาของชุมชนอีก เห็นว่าผู้นำหมู่บ้านใช้กฎระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้านเป็นกลไกในการควบคุมสมาชิกไม่ให้เกิดความขัดแย้ง และใช้แก้ไขจัดการกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นให้คลี่คลายไป

วิธีการที่ผู้นำท้องถิ่นใช้จัดการกับความขัดแย้ง

ผู้นำท้องถิ่นในชุมชนชนบท เข้ามามีบทบาทในการจัดการกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนโดยอาศัยกลไกของชุมชน ใช้ระบบภูมิปัญญาของชุมชนในการจัดการกับความขัดแย้ง สำหรับวิธีการที่ใช้ในการจัดการคือ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน การอบรมสั่งสอน ใช้การประชุม การปรึกษาหารือ ฝึกอบรมให้ความรู้ จัดประชาคม ทำประชาพิจารณ์ ใกล้เคียง ประณีประนอม และการเจรจาต่อรอง

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน

ผู้นำท้องถิ่นชุมชนบ้านเหล่า ใช้วิธีจัดการในการป้องกันการเกิดความขัดแย้งในชุมชน โดยวิธีการผูกข้อมือสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้อาวุโสหรือญาติกับสมาชิกในชุมชน จำนวนหลายครั้งในรอบปี ตั้งแต่การทำบุญข้าวใหม่คนแก่เฒ่าหลังฤดูเก็บเกี่ยว และประเพณีการรดน้ำดำหัวขอพรผู้สูงอายุในเทศกาลสงกรานต์ อีกวิธีหนึ่งที่ผู้อาวุโสผู้เฒ่าของชุมชนใช้ในการป้องกันความขัดแย้งโดยอาศัยกลไกสมาชิกในชุมชนกล่าวคือ มีประเพณีผูกข้อมือรับขวัญยอมรับเอาเพื่อนฝูงของลูกหลาน เป็นเครือญาติของตนเอง เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชนอันก่อให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีรักใคร่ปรองดองกัน การผูกข้อมือนำมาใช้สร้างความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ระบบเครือญาติ และนอกระบบเครือญาติภายในหมู่บ้าน เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีที่แนบแน่นและยั่งยืน การผูกข้อมือถูกนำมาใช้เป็นการป้องกันความขัดแย้งโดยการสร้างเครือข่ายกับสมาชิกนอกชุมชน ต่างชุมชน เช่น เมื่อคนในชุมชนหรือลูกหลานไปทำงาน ศึกษาเล่าเรียนในต่างถิ่น เมื่อมีการไปมาหาสู่ เยี่ยมเยียนกันระหว่างเพื่อนฝูง มิตรสหาย มีการปกป้องคุ้มครองคอยให้ความช่วยเหลือ โดยอาศัยบารมีของผู้อาวุโส ผู้ปกครอง ป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ เป็นการสร้างความสัมพันธ์นอกระบบเครือญาติระหว่างสมาชิกในชุมชนและต่างชุมชน บางครั้งเด็กเยาวชนอาจเกิดเรื่องที่ไม่ลงรอยกันมีเรื่องมีราวอะไรกันเกิดขึ้นเล็กน้อย ผู้ปกครองผู้อาวุโสก็ไม่ให้ความสนใจทำวางเฉย บางครั้งก็พูดว่า “เป็นเรื่องของเด็กทะเลาะกัน” มีการใช้ความสัมพันธ์คลี่คลายปัญหาข้อขัดแย้งให้หมดหรือลดน้อยลงได้ มองเห็นว่าสมาชิกในชุมชนเกิดการเรียนรู้ถึงประโยชน์ของประเพณีผูกข้อมือเป็นการสร้างระบบความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นผู้ได้รับประโยชน์เป็นสมาชิกของชุมชน มีการสร้างเครือข่ายระหว่างเพื่อนสมาชิกและการปรับตัวของสมาชิกในสังคม วิเคราะห์ว่าผู้อาวุโสใช้วิธีการผูกข้อมือเป็นการสร้างความสัมพันธ์ถือเป็นกระบวนการเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในสังคมสามารถใช้ป้องกันความแตกแยกขัดแย้งในชุมชนได้

การอบรมสั่งสอน

กรณีเกิดความขัดแย้งระหว่างบุคคลกับบุคคลขึ้นในชุมชน เช่น สมาชิกในครอบครัวเยาวชนเพื่อนบ้านมีปัญหาทะเลาะเบาะแว้งกันจากกรณีดื่มสุราเสพสิ่งเสพติด ผู้ใหญ่บ้านเล่าว่าในช่วงเทศกาลสงกรานต์ญาติพี่น้องสมาชิกในชุมชนพากันกลับมาเยี่ยมบ้าน รดน้ำดำหัวพ่อแม่ ผู้สูงอายุ มีการดื่มเหล้าเมาทะเลาะวิวาทเป็นปัญหาข้อขัดแย้งกันของหมู่บ้านมาก ๆ หลายรายเป็นประจำทุกปี ได้มาขอให้ผู้ใหญ่บ้านไกล่เกลี่ยซึ่งการพุดจาไต่สวนหาเหตุผลแต่ละคนแต่ละกรณีแต่ละครั้งเป็นไปโดยยากเพราะเหตุยังเมาเหล้ากันอยู่รวมทั้งมีสมัครพรรคพวกคอย

มาหนุนอยู่ บอกว่าใช้วิธีให้คูกรณีกลับไปที่บ้านก่อนเอาไว้หายนมาแล้วพรงนี้มาเจรจากันอีกที่จะช่วยดำเนินการให้ มองเห็นว่าเป็นเรื่องของเด็กทะเลาะกันไม่ได้ร้ายแรงถึงเลือดตกยางออก ส่วนใหญ่ก็เชื่อฟังพากันกลับบ้าน อีกวันก็ไม่มาตามที่ได้นัดหมายกันไว้จึงพยายามไปเลย สอบถามได้ความว่าเมื่อกลับบ้านพักก่อนหายนมาแล้วก็ถูกผู้อาวุโสแก่เฒ่าของครอบครัวพ่อแม่เรียกมาคุยว่ากล่าว สั่งสอน คำเหน็ดเดียน ทำให้เกิดความสำนึก มีความละอาย พรรคพวกเพื่อนบ้านและปล่อยให้ความขัดแย้งคลี่คลายไปเอง และคู่ขัดแย้งเหล่านี้ผู้ใหญ่บ้านสังเกตว่าเมื่อมีงานทำบุญงานศพของคนในหมู่บ้าน ซึ่งทุกคนต้องไปช่วยงานอยู่แล้วก็มี การช่วยกันทำงานเห็นมีการพูดคุยกัน ร่วมมือช่วยเหลือกันทำงานเหมือนปกติไม่แสดงว่ามีความโกรธเคืองกันอยู่อีก ทำให้เห็นว่าปัญหาข้อขัดแย้งของครอบครัวส่วนใหญ่สามารถระงับคลี่คลายลงได้โดยสมาชิกอาวุโสหรือญาติผู้แก่เฒ่าหรือพ่อแม่ กรณีความขัดแย้งของสมาชิกในครอบครัวที่ได้รับ การแบ่งมรดกไม่เท่าเทียมกัน บางครอบครัวมีสมาชิกในครอบครัวได้รับโอกาสในการศึกษาไม่เท่ากัน หรือปัญหาทะเลาะเบาะแว้งของครอบครัวที่มีหนี้สินเพิ่มขึ้นหลังจากการจัดงาน พิธีกรรม งานก๋วยสลาก งานทำบุญบ้าน งานบวช งานบวช งานบวช งานทำบุญผู้ล่วงลับ ฯลฯ ความขัดแย้งดังกล่าว ผู้อาวุโสของครอบครัวมีหน้าที่ในการพูดจาอบรมสั่งสอน เช่น ใช้คำพูดว่า “เป็นที่นี้เป็นน้องกันทั้งนั้นทะเลาะกันไปทำไมอายุชาวบ้านเขาเปล่าๆ ใช้วิธีวางเฉย วิเคราะห์ ว่าเป็นการใช้อำนาจที่เหนือกว่าของบุคคลที่ต้องสัมพันธ์ด้วยหมายถึง อำนาจของผู้อาวุโส เช่น พ่อแม่กับลูก ๆ ก็สามารทำให้ความขัดแย้งคลี่คลายไป

การประชุม

สำหรับปัญหาทั่วไปของหมู่บ้าน ปัญหาจากการไม่รู้ไม่ทราบไม่เข้าใจในเรื่องหนึ่ง ประการใดของสมาชิกในชุมชนก็คิดว่าไม่มีการพูดคุยแจ้งให้ชาวบ้านรับรู้รับทราบก็เป็นสาเหตุให้เกิดความขัดแย้งตามมาได้ ผู้ใหญ่บ้านบอกว่าใช้วิธีการพบปะพูดคุยประชุมกันอย่างไม่เป็นทางการกันก่อนกับคณะกรรมการหมู่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นประจำเมื่อมีเรื่องที่เป็นเรื่องเร่งด่วนต้องปรึกษาหารือ หาข้อสรุป ข้อตกลงในการทำงานของหมู่บ้านในเรื่องต่าง ๆ ก่อนที่แจ้งให้ชาวบ้านได้ทราบ สำหรับการแจ้งข้อมูลข่าวสารของทางการให้ชาวบ้านมีการประชุมกับชาวบ้านทุกวันที่ห้าของเดือนแต่ละครัวเรือนมีตัวแทนเข้าร่วมเป็นประจำใช้สถานที่ศาลาอเนกประสงค์หมู่บ้านก็มีการซักถามปัญหาต่างๆ กลุ่มกิจกรรมมีการประชุมโดยประธานกลุ่มเป็นผู้นัดหมาย กลุ่มธนาคารข้าวสมาชิกมาพบกันเมื่อถึงกำหนดตั้งคืนข้าวพร้อมดอกเบี้ยข้าว กลุ่มสตรีแม่บ้านปรึกษาหารือเมื่อหมู่บ้านมีกิจการงานของชุมชน ประธานกลุ่มเป็นผู้นัดหมายมอบหมายแบ่งงานกันทำระหว่างสมาชิก กลุ่มเลี้ยงโค กลุ่มปุย กลุ่มผู้ใช้น้ำ

กลุ่มประปาหมู่บ้าน มีการประชุมกันระหว่างกรรมการและสมาชิกกลุ่มที่บ้านประธานเป็นประจำ กลุ่มอนุรักษ์ป่าผู้ใหญ่มักมีการสรุปการดำเนินงานให้สมาชิกทุกคนรับทราบหาแนวทางการแก้ไขปัญหาไฟป่า การลักลอบตัดไม้ และให้สมาชิกร่วมกันปฏิบัติตามข้อกำหนดของหมู่บ้านและให้สมาชิกเข้าร่วมดับไฟป่าที่หมู่บ้านข้างเคียงร้องขอความช่วยเหลือ เห็นว่าผู้ใหญ่มัก ผู้นำชุมชนใช้วิธีการนัดหมายประชุมกัน กับสมาชิกของชุมชนเพื่อชี้แจงแจ้งข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับชาวบ้านและเพื่อหาข้อตกลงแนวทางปฏิบัติในการทำกิจการงานต่างๆ เป็นวิธีการป้องกันความขัดแย้งที่เกิดขึ้นที่ดีอีกวิธีหนึ่ง

การปรึกษาหารือ

กรณีความขัดแย้งระหว่างบุคคลกับกลุ่มบุคคล ชาวบ้านมีปัญหาข้อขัดแย้งกับมรรคทายกในเรื่องการหาประโยชน์ใช้ประโยชน์จาก สิ่งของวัดเกี่ยวเนื่อง ไปถึงเจ้าอาวาสว่าไม่ดูแลเอาใจใส่พัฒนาวัดและเสฟผืนอีก ชาวบ้านชูปชิตบพุดคุยกันร่วมกันรับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนเกี่ยวพันถึงวัดเกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ ซึ่งเป็นที่เคารพบูชากราบไหว้ของสมาชิกในชุมชน ผู้ที่สร้างปัญหาคือผู้ที่เกี่ยวข้องกับวัด เห็นว่าเป็นปัญหาอย่างใหญ่หลวงของชุมชน พวกเขาปรึกษารื้อกับผู้อาวุโสของชุมชนแก่วัดและผู้ใหญ่มักพากันมอบหน้าที่ให้แก่วัดเป็นผู้จัดการกับความขัดแย้ง โดยประสานงานกับทางเจ้าคณะตำบลผู้มีอำนาจเหนืออีกชั้นหนึ่ง เปลี่ยนเจ้าอาวาสวัดคนใหม่และขอให้มรรคทายกคนเก่าลาออก ร่วมกับชาวบ้านขอให้มรรคทายกคนปัจจุบันทำหน้าที่มาจนถึงปัจจุบัน เห็นว่าทั้งแก่วัด ผู้ใหญ่มัก และชาวบ้านได้ช่วยกันแก้ไขปัญหามาของชุมชน ทุกฝ่ายความพึงพอใจในการแก้ไขข้อขัดแย้งดังกล่าว

ความขัดแย้งเนื่องจากตัวแทนกลุ่มแม่บ้าน คนเก่าได้ใช้ประโยชน์โดยเอาเงินทุนของกลุ่ม ไปใช้ประโยชน์ส่วนตัว ไม่ยอมคืนให้กับสมาชิกกลุ่ม และผู้ใหญ่มักคนเก่าเอาเงินกองทุนหมู่บ้าน ไปใช้ไม่ยอมชดใช้คืนเมื่อพ้นจากตำแหน่ง เป็นปัญหาขัดแย้งยึดถือคาราคาซังของหมู่บ้าน นายวิเชียร ธนะขว้าง ผู้ใหญ่มักคนปัจจุบันร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้านได้ปรึกษารื้อกันถึงวิธีการที่จะควบคุมสมาชิกที่ไม่ชอบทำตามกฎระเบียบของกลุ่ม ชอบสร้างปัญหาในเรื่องการเงินให้กับกลุ่มและหมู่บ้านอยู่ตลอดจึงร่วมกันออกกฎระเบียบของหมู่บ้านว่า ถ้าสมาชิกผู้ใดคิดค้างเงินทุนของกลุ่มอื่นๆ ในหมู่บ้านแล้ว ไม่ยอมใช้คืน ก็ไม่สามารถหยิบยืมขอใช้ประโยชน์เงินกองทุนอื่น ๆ ได้อีก เมื่อทั้งผู้ใหญ่มักคนเก่าและประธานแม่บ้านได้มาเสนอโครงการขอยืมเงินกองทุนเศรษฐกิจหมู่บ้าน กรรมการกองทุนได้นำระเบียบดังกล่าวมาใช้โดยขอให้มีการลงมติด้วย ซึ่งคณะกรรมการกองทุนทุกคนไม่ยินยอมให้ทั้งคู่ได้ยืมเงินดังกล่าวจนกว่าจะมีการใช้คืนหนี้เก่าให้แล้วเสร็จก่อนกรรมการถึงมีการพิจารณาอีกครั้ง การใช้กฎระเบียบ

ของหมู่บ้านแก้ไขข้อขัดแย้งครั้งนี้ ถึงแม้ว่าเป็นการสร้างข้อขัดแย้งใหม่ให้กับคู่กรณีคนเก่าแต่สมาชิกของชุมชนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจยอมรับว่ากรรมกรมีความยุติธรรม ถือว่าทุกคนในชุมชนมีความเท่าเทียมกันและได้รับการคุ้มครองในกฎระเบียบดังกล่าวสามารถใช้ได้ตลอดไป วิเคราะห์ว่าเป็นการใช้อำนาจบังคับอำนาจโดยชอบธรรมตามตำแหน่งหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้านที่สร้างกฎระเบียบมาบังคับใช้เพื่อความสงบสุขของชุมชน

กรณีความขัดแย้งการแย่งชิงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านระหว่าง นายวิเชียร ณะขว้าง กับ ผู้แข่งขัน ผู้ใหญ่บ้านเก่าว่า เมื่อได้รับการแต่งตั้งจากทางใหม่ ๆ ก็ไม่คิดว่ามีปัญหาอะไรเกิดขึ้น แต่เมื่อได้ทำหน้าที่ไประยะหนึ่งรู้สึกว่ามีไม่ค่อยได้รับความร่วมมือจากหมู่พวกของผู้ใหญ่บ้านคนเก่า และเครือข่ายของผู้แข่งขันกับตน นัดประชุมชาวบ้านคนก็น้อยกว่าปกติ เวลาที่มีกิจกรรมบุญของตนเองก็มีแต่ญาติของภรรยามาร่วม การพัฒนาต่าง ๆ ก็ไม่ได้รับความสะดวก ได้สอบถามชาวบ้านที่ใกล้ชิดทราบว่าชาวบ้านเห็นผู้ใหญ่บ้านเป็นคนที่มาจากภายนอก ชุมชนไม่ได้เป็นเครือข่ายส่วนใหญ่ของสมาชิกในชุมชน และไม่ได้เป็นลูกหลานมีภูมิลำเนาอยู่ในหมู่บ้านมาแต่เริ่มก่อตั้งหมู่บ้าน ไม่มีพรรคพวกญาติสนิทมิตรสหาย ที่มีก็เป็นญาติพี่น้องข้างฝ่ายภรรยาการเป็นผู้นำหมู่บ้าน การควบคุมชุมชนนำกระทำการให้เป็นไปในทิศทางที่ตนเองต้องการย่อมไม่สามารถทำได้โดยง่ายตายนัก และจากการแข่งขันกันเข้าสู่ตำแหน่งผู้นำหมู่บ้าน ผลปรากฏที่มองเห็นคือคนที่ได้ตำแหน่งพวกพ้องเครือข่ายยอมดีใจ แต่คนที่ไม่ได้โดยธรรมชาติแล้วย่อมเกิดความเสียใจและเกิดความคับข้องใจอันเป็นมูลเหตุของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ในชุมชน ผู้ใหญ่บ้านได้ปรึกษากับผู้อาวุโสแก่วัดและเจ้าอาวาสได้เสนอความเห็นว่าจะให้ความสำคัญกับผู้แข่งขันผู้ที่ขัดแย้งกับเราและเอามาเป็นหมู่พวกมอบหมายงานที่สำคัญให้ทำ จนกระทั่งมีการเลือกตั้งสมาชิก อบต. ผู้ใหญ่บ้านก็มีส่วนช่วยเหลือให้ นายศรีเพชร ทานา และนายมา ใจอ่อน ได้ทำหน้าที่สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งเป็นตำแหน่งที่สำคัญในชุมชนทัดเทียมกัน เป็นการใช้อำนาจโดยให้ผลตอบแทนหรือให้รางวัล ซึ่งเป็นวิธีการช่วยป้องกันปัญหา และแก้ไขคลี่คลายปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ ผู้ได้ทำหน้าที่ก็เต็มใจพึงพอใจเครือข่ายก็มีความพอใจที่ชุมชนให้ความยอมรับเคารพยกย่องอยู่ วิเคราะห์ว่าผู้ใหญ่บ้านมองเห็นถึงปัญหาข้อขัดแย้งเกิดขึ้นในชุมชนจากกรณีดังกล่าว จึงได้หาแนวทางการแก้ไขปัญหาโดยมีการปรึกษาหารือกับผู้อาวุโสและพระสงฆ์ ซึ่งได้แนะนำให้ดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้สามารถคลี่คลายไปได้

หลังจากนั้นผู้ใหญ่บ้านได้เล่าถึงวิธีแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งโดยการลดความขัดแย้งและควบคุมความขัดแย้งอันเกิดขึ้นในชุมชนเริ่มแรกใช้วิธีมองที่ตัวเองก่อนว่าสิ่งใดที่เคยทำไปแล้วชาวบ้านว่าดีให้การตอบรับสนับสนุน และสิ่งใดที่ไม่ค่อยได้รับการสนับสนุนหาสาเหตุ

ของปัญหา รู้ว่าคงอยู่ที่ตัวของเราเองจากนั้นก็หาวิธีการแก้ไขและไปปรึกษากับเจ้าอาวาสวัดบ้านเหล่า ท่านได้สั่งสอนให้ลดทิฐิต้นหาของตนเองอัน ได้แก่ความโกรธ ความโลภ ความหลง ความพยาบาทจองเวร และใช้หลักธรรมคำสอนของศาสนาмаกล่อมเกลาคจิตใจของตนเอง ใช้หลักธรรมของผู้เป็นใหญ่ คือพรหมวิหาร 4 ประกอบด้วยความมีเมตตา มีความกรุณา มีความมุทิตาอ่อนโยนและถืออุเบกขาคือการวางเฉยในสิ่งที่ควรวางเฉยมาถือปฏิบัติ พยายามเชิญชวนชักชวนผู้ที่ไม่ค่อยชอบตนพยายามแข่งขันกับตน มาช่วยกันทำงานพยายามมอบหมายงานที่มีเกียรติเพื่อให้ได้รับการยกย่องเคารพนับถือของสมาชิกชุมชน ก็สามารถช่วยลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นให้คลี่คลายไปได้ และในการจัดงานบุญประเพณีของชุมชน เช่น การทำบุญถวายข้าวใหม่ พิธีแห่ไม้ค้ำ งานปอยฉลองอาคารศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ งานพิธีกรรมทางศาสนา ฯลฯ ก็ได้ขอให้หลวงพ่เจ้าอาวาสวัดบ้านเหล่าเทศนาอบรมสั่งสอนเรื่องความสามัคคีสามตามัคคี การไม่ทะเลาะเบาะแว้งเบียดเบียนกัน เป็นกุศโลบายในการควบคุมปกครองคนเป็นการป้องกันการเกิดความขัดแย้งอีกวิธี หนึ่ง

การฝึกอบรมให้ความรู้

ความขัดแย้งจากการใช้ทรัพยากรป่าไม้และการบุกรุกแผ้วถางป่าเพื่อเป็นที่ดินทำกินของสมาชิกราษฎรหมู่บ้านเหล่า ในอดีตความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรป่าไม้ของป่าสัตว์ป่ามีจำนวนมากจึงไม่เกิดความขัดแย้งขึ้นในชุมชน ต่อมาชาวบ้านมีการใช้ทรัพยากรป่าไม้อย่างไม่จำกัดมีการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมค่านิยม มีการตัดต้นไม้ใหญ่เพื่อปลูกสร้างบ้านและถักถอบขายให้กับพ่อค้าไม้สภาพป่าเริ่มลดน้อยลง เกิดผลกระทบต่อความแห้งแล้งฝนไม่ตกตามฤดูกาล น้ำในลำห้วยแม่แรกมีน้อยลง ของป่าหายาก และชาวบ้านพากันขยายเขตที่ดินทำกินบุกรุกเข้าเขตป่าเพื่อเพิ่มพื้นที่การเกษตรเพิ่มผลผลิตหมายถึงรายได้ที่เพิ่มขึ้น หมู่บ้านชาวบ้านเริ่มมองเห็นและเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นผู้ใหญ่บ้าน ได้ประสานงานกับองค์กรเอกชนองค์กรแคร์แม่แจ่มและเจ้าหน้าที่ทางอำเภอได้มาอบรมเพิ่มความรู้ในการอนุรักษ์ดูแลทรัพยากรป่าไม้ประโยชน์ของป่าไม้ และโทษของการตัดไม้ทำลายป่า ทำให้ชาวบ้านเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหาการตัดต้นไม้มีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และได้ร่วมมือตกลงกันเพื่อดูแลรักษาป่าของหมู่บ้านให้เป็นป่าต้นน้ำลำธาร ร่วมกันกำหนดแนวเขตป่าที่ไม่ยอมให้ชาวบ้านขยายพื้นที่ทำกินบุกรุกเข้าไปอีก ร่วมกันออกข้อกำหนดคกฏข้อห้ามและการลงโทษถ้ามีการฝ่าฝืน ร่วมกันจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ป่าซึ่งประกอบไปด้วยสมาชิกทั้งชุมชนคอยช่วยเหลือควบคุมดูแล มีการอนุญาตให้สมาชิกในชุมชนใช้ต้นไม้ได้ตามความจำเป็นห้ามทำเพื่อการจำหน่ายซื้อขายหารายได้ ได้รับการตอบรับจากสมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่ มีผู้ฝ่าฝืนบางรายก็

ถูกดำเนินการตามข้อบังคับของหมู่บ้านแต่รายที่ไม่เชื่อฟังก็ถูกดำเนินคดีตามกฎหมายบ้านเมือง เห็นว่าสาเหตุของความขัดแย้งในเรื่องทรัพยากรป่าไม้ที่เป็นปัญหาใหญ่ของหมู่บ้านได้รับการจัดการให้คลี่คลายไปโดยผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้านและชาวบ้าน

การจัดประชาคม

กรณีปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชน เป็นสาเหตุของความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในครอบครัว และความขัดแย้งกับชุมชนของผู้ที่เสพยาขายยา ผู้ใหญ่บ้านเล่าว่าเป็นปัญหาข้อขัดแย้งอย่างรุนแรงของหมู่บ้าน ได้ปรึกษารื้อกับคณะกรรมการหมู่บ้านและมีการจัดประชาคมหมู่บ้านเพื่อหาสาเหตุแนวทางการแก้ไขร่วมกันของชุมชน โดยมีสมาชิกสตรีแม่บ้าน เยาวชนอาสาสมัครของหน่วยงาน เช่น อาสาพัฒนาชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุข อาสาปศุสัตว์ อาสาป่าไม้ องค์กรเครื่อ ฯลฯ ในเวทีประชาคมได้ร่วมกันสรุปถึงปัญหาสำคัญเร่งด่วนของหมู่บ้านพร้อมแนวทางการแก้ไขมอบให้คณะผู้นำท้องถิ่นประสานงานดำเนินการส่วนที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องของสิ่งเสพติดได้หมู่บ้านได้ร่วมกันจัดตั้งคณะอาสาสมัครดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดประกอบด้วยตัวแทนเยาวชน สตรีแม่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน มีหน้าที่ช่วยกันรณรงค์ไม่ให้มีการแพร่ระบาดของยาเสพติดมากขึ้นและชักชวนให้ผู้ที่ติดยาเข้าบำบัดรักษาโดยทางการถือว่าเป็นผู้ป่วยไม่มีความผิด ทำการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ติดโปสเตอร์ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน และคอยดูแลสอดส่องไม่ให้มีการซื้อขายจำหน่ายยาเสพติดในหมู่บ้าน สนับสนุนให้เยาวชนได้ร่วมกันเล่นกีฬาขอให้ทางสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลทำผาจัดหาอุปกรณ์กีฬาประเภทฟุตบอล วอลเลย์บอลและตะกร้อในสมาชิกได้ออกกำลังร่วมกันที่สนามหน้าศูนย์เลี้ยงดูเด็ก และมีการจัดการแข่งขันกีฬาระหว่างชุมชนทุกปี ได้รับความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชนด้วยดี เพราะเห็นว่าเป็นปัญหาใกล้ตัวที่เป็นพิษภัยของครอบครัวเป็นปัญหาร่วมกันของชุมชนต้องช่วยกันป้องกันและแก้ไข ไม่ต้องการให้สมาชิกเครือญาติต้องกลายเป็นผู้เสพยา ทำให้ปัญหายาเสพติดคลี่คลายไประดับหนึ่งไม่มีการจำหน่ายซื้อขายในหมู่บ้าน และสมาชิกเยาวชนเล่าให้ฟังว่า พรรคพวกที่เคยเสพยาประเภทชอปลองก็พากันหยุดเลิกกันหมดแล้ว ที่เหลือก็เป็นพวกที่เคยเสพมานานคงต้องหาวิธีการอื่นในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

การประชาพิจารณ์

กรณีความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในครอบครัว เครือญาติ และระหว่างสมาชิกในชุมชนที่เกิดขึ้นจากผลกระทบการจัดงานประเพณีถวายทานถวายสลาก พระสงฆ์ คณะสงฆ์และสถาบันวัดและผู้นำท้องถิ่น มีบทบาทในการป้องกันและควบคุมและระงับความขัดแย้งดังกล่าว แต่เดิมการจัดงานประเพณีदानถวายสลาก มีการประชุมสงฆ์นัดหมายกันแต่ละวัดในชนบทจัดไม่ตรงกัน การจัดก่อนหลังขึ้นอยู่กับมติข้อตกลง บางวัดก็จัดทุกปี บางวัดจัดเว้นปีโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหาปัจจัยไทยทานหาทุนเข้าพัฒนาวัด เป็นงานรื่นเริงประจำปีของชุมชนใช้ระยะเวลาที่จะเวียนครบทุกวัดใช้เวลานาน ในการจัดงานแต่ละบ้านจัดทำต้นสลากและถวายสลากนำไปถวายวัด และมีการจัดเตรียมอาหารเหล้ายาปลาปิ้งเครื่องดื่มของมีนเมาไว้ต้อนรับเลี้ยงแขกญาติพี่น้องที่นำปัจจัยมาสมทบ เมื่อมีการดื่มของมีนเมาทำให้มีการกระทบกระทั่งของวัยรุ่น ทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทของพวกเยาวชน และเป็นงานที่สร้างความสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายของชุมชนจ่ายของชาวบ้านจำนวนมาก โดยส่วนใหญ่ยังยากจนหลังเสร็จงานสร้างภาระปัญหาในแต่ละครัวเรือน เกิดความขัดแย้งในครัวเรือนขึ้นก็มาก รวมทั้งยังมีการมั่วสุมเล่นการพนันเสพสิ่งเสพติดอีกด้วย เป็นปัญหาที่ยืดเยื้อและเรื้อรังของแต่ละชุมชน ในการแก้ไขปัญหาละหวาดวิธีป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาซ้ำซาก คณะสงฆ์ของอำเภอแม่แจ่มได้เรียกประชุมหมู่สงฆ์พร้อมกับผู้นำท้องถิ่นประกอบด้วยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มรรคทายกวัดและผู้เกี่ยวข้องประกอบด้วยตัวแทนเจ้าหน้าที่จากอำเภอ ตัวแทนสตรีแม่บ้าน ตัวแทนเยาวชนหนุ่มสาว ในปี พ.ศ.2507 ถือเป็นการทำประชาพิจารณ์สอบถามความเห็นของผู้เกี่ยวข้องที่วัดคู่ของเจ้าคณะอำเภอแม่แจ่ม และวัดบุปผาราม วัดเจ้าคณะตำบลข้างเค็ง วัดป่าแดด วัดเจ้าคณะตำบลท่าผา จำนวนหลายครั้งทำการปรึกษาหารือกันเพื่อหาแนวทางในการป้องกันระงับเหตุของการทะเลาะวิวาท การสิ้นเปลืองทรัพย์สินเงินทองที่ประชุมได้สรุปเป็นมติข้อตกลงกำหนดให้มีการจัดงานถวายทานถวายสลากพร้อมกันในวันเดียวทุกวัด ทุกหมู่บ้าน ทุกตำบลทั้งอำเภอ ระยะเวลา คณะสงฆ์และผู้นำท้องถิ่นถูกต่อต้านจากสมาชิกในแต่ละชุมชนของตนเองว่า เป็นการปิดกั้นไม่สร้างความสามัคคีไปมาหาสู่กันของญาติพี่น้อง เพื่อนสนิท มิตรสหายและทำลาย ขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ปฏิบัติกันมานาน ที่ประชุมได้มีการตกลงให้ทดลองปฏิบัติกันดูก่อนสักปี สองปีหากไม่ดีแล้วค่อยสรุปปรึกษาหารือหาทางแก้ไขต่อไป จากวิธีการดังกล่าวถือว่าเป็นกระบวนการจัดการกับความขัดแย้งของชุมชน โดยคณะสงฆ์และผู้นำชุมชนอย่างเป็นระบบอย่างเป็นทางการ ทุกหมู่บ้าน ทุกหัววัดของอำเภอแม่แจ่มได้ยึดถือปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบัน ได้สอบถามกับสมาชิกในหลายชุมชนว่าถ้าให้กลับไปจัดแบบเก่าได้เรียงกันตามแต่ละวัดเอาหรือไม่ ทุกคนตอบเหมือนกันว่าจัดอย่างนี้ดีที่สุดที่สุเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจของชุมชนชนบทดี

แล้ว ได้สอบถามในเรื่องนี้กับต่างอำเภอ ต่างจังหวัด ทุกแห่งมีการจัดงานก๋วยสลากแบบเก่าคือ หมุนเวียนกันไปซึ่งแต่ละชุมชนก็มีเหตุและผลที่แตกต่างกันไป

วิเคราะห์ว่าชาวบ้านสมาชิกทุกชุมชนเกิดความตระหนัก สามารถเชื่อมโยงปัญหา ข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการจัดงานจำนวนมากมีทั้งเรื่องการดื่มสุรา การทะเลาะเบาะแว้งการพนัน สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในครอบครัว ฯลฯ ทำให้เกิดการรับรู้และมีการเรียนรู้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว และใช้วิธีการทำประชาพิจารณ์ ปรึกษาหารืออย่างเป็นทางการ มีการสอบถามความเห็นผู้เกี่ยวข้องจำนวนหลายครั้ง จึงสามารถสรุปหาวิธีในการแก้ไขปัญหาโดยความร่วมมือกันหลายฝ่าย โดยเฉพาะองค์กรสงฆ์ร่วมกับผู้นำท้องถิ่นได้หาข้อยุติโดยกำหนดมีการจัดงานอย่างพร้อมเพียงในวันเดียวกันทุกชุมชน ทุกหมู่บ้าน เป็นการใช้อำนาจของธรรมเนียมประเพณีมาถือปฏิบัติในการป้องกันระงับกับความขัดแย้งของชุมชน มีการแจ้งให้ผู้นำท้องถิ่นและสมาชิกประชาชนคนทั่วไปได้รับทราบถือปฏิบัติร่วมกัน เป็นการเปลี่ยนแปลง กำหนดการจัดงานพิธีกรรมที่เคยปฏิบัติสืบเนื่องติดต่อกันมาโดยไม่มีข้อขัดแย้งอย่างรุนแรง ซึ่งสามารถคลี่คลายปัญหาความขัดแย้งของชุมชน ได้เห็นว่าชาวบ้านทุกชุมชนมีความพึงพอใจ ที่คณะสงฆ์และผู้นำท้องถิ่นได้มีวิธีการจัดการกับความขัดแย้งดังกล่าวโดยทั่วกัน

การไกล่เกลี่ยประนีประนอม

กรณีความขัดแย้งของชาวบ้านกับผู้ใหญ่บ้านคนเก่า ในเรื่องไม่จัดให้ชาวบ้านได้รับจ้างเป็นแรงงานในการก่อสร้างฝายแม่แรก โดยทั่วถึงกัน ชาวบ้านได้พากันไปขอให้แก่เหมืองแก่ฝายไปเจรจาต่อรองขอให้ชาวบ้านได้ทำงานทุกคน แต่ไม่ได้รับการยินยอมจากผู้ใหญ่บ้านจึงพากันไปร้องขอให้กำนันตำบลท่าผา มาช่วยเจรจาผลปรากฏผู้ใหญ่บ้านยินยอมให้ทุกครัวเรือนได้ทำงานและได้จัดทำบัญชีแรงงานใหม่ได้รับประโยชน์ทุกหลังคาเรือน ผลของการจัดการ ชาวบ้านได้รับประโยชน์ขึ้นแต่ก็เกิดความขัดแย้งไม่พึงพอใจกับการปฏิบัติของผู้ใหญ่บ้านเพิ่มมากขึ้น

การไกล่เกลี่ยประนีประนอมกรณีสัตว์เลี้ยงเข้าเหยียบย่ำทำความเสียหายแปลงเกษตร กรณีชาวบ้านเตรียมพื้นที่เพาะปลูกกล้าที่ใกล้เคียง เรื่องการแย่งกันไม่ยินยอมกันในการเป็นผู้ปกครองของลูกหลานตนเองระหว่างแม่ผัวกับลูกสะใภ้ คู่กรณีพากันมาหาผู้ใหญ่บ้านให้เป็นคนกลางไกล่เกลี่ยชดใช้ความเสียหาย หรือห้ามตักเตือน และช่วยตัดสินใจต่อหน้าพยานและมีการจดบันทึกเป็นหลักฐาน

การเจรจาต่อรอง

ในกรณีของความขัดแย้งระหว่างกลุ่มบุคคลกับกลุ่มบุคคลที่สมาชิกของชุมชน หมู่บ้านเหล่าเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น กรณีที่ทางการกำหนดเวนคืนที่ดินทำการเกษตรของ ชาวบ้านบ้านโหลงปงเพื่อเอาไปปลูกป่าชุมชน กรณีข้อขัดแย้งระหว่างชาวบ้านทุกชุมชนกับ อุทยานแห่งชาติคอยอินทนนท์ ที่อกระเบียบเก็บค่าธรรมเนียมค่าผ่านทางบุคคลและยานพาหนะ ผู้ที่ใช้เส้นทางสัญจรผ่านอุทยานฯ และกรณีชาวบ้านกลุ่มปลูกหอมแดงเรียกร้องขอให้ทาง การประกันราคาหอมแดงในฤดูกาล ในแต่ละกรณีเป็นเรื่องของชาวบ้านที่เกิดปัญหาข้อขัดแย้ง กับทางการได้สอบถามผู้ใหญ่บ้านคนเก่าแก่นายอินทร์ทอง เจริญโรจน์ กรณีชาวบ้านต้องเสีย ที่ดินทำกินบ้านโหลงปง โดยองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ดำเนินการปลูกป่าในเขตพื้นที่ป่า เสื่อมโทรมที่ชาวบ้านใช้เป็นพื้นที่ทำการเกษตรปลูกหอมแดง ชาวบ้านได้ขอให้ทางป่าไม้ ยกเลิกโครงการดังกล่าว เพราะทำให้ชาวบ้านไม่มีที่ดินทำกินโดยพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าเขาไม่ สามารถเข้าไปทำกินได้ผิกระเบียบของทางการแต่ไม่ได้รับการยอม ชาวบ้านเห็นว่าต้องเสียที่ ดินทำกินแน่จึงได้พากันมาร้องขอให้ทางอำเภอช่วยเหลือ โดยมีสมาชิกสภาจังหวัดเป็นผู้ให้การ สนับสนุนและรวมกลุ่มพากันไปเสนอข้อต่อรอง และขอร้องให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็น ผู้ประสานงานโดยมีการเจรจาต่อรองกันที่ตัวจังหวัด ได้มีเจ้าหน้าที่ระดับสูงของจังหวัดออกมา ใกล้เคียงคลี่คลายให้ชาวบ้านสามารถใช้ประโยชน์จากที่ดินดังกล่าวได้แต่ต้องมีการสำรวจ รังวัดแนวเขตกันที่แน่นอน ผลการจัดการกับข้อขัดแย้งชาวบ้านได้รับประโยชน์มีความพึงพอใจ และสามารถใช้ประโยชน์ที่ดินดังกล่าวมาจนถึงปัจจุบัน

กรณีการเก็บค่าผ่านทางของอุทยานอินทนนท์ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น กลุ่มชาวบ้าน ทั้งอำเภอได้มาชุมนุมกันบริเวณหน้าที่ว่าการอำเภอ มีการตั้งตัวแทนเสนอข้อเรียกร้องให้ยกเลิก ประการดังกล่าวและเจรจากับหัวหน้าอุทยานฯ ถ้าไม่เป็นผลก็ตกลงพากันไปชุมนุมที่บริเวณ หน้าที่ทำการอุทยาน ผลการเจรจาทางอุทยานฯยินยอมแจ้งกรมป่าไม้ยกเลิกประกาศดังกล่าว และสำหรับกรณีหอมแดงราคาต่ำ สมาชิกกลุ่มปลูกหอมแดงได้พากันชุมนุมบริเวณหน้าศาลา กลางจังหวัดเชียงใหม่ ตั้งตัวแทนเจรจากับเจ้าหน้าที่ระดับสูงของจังหวัดและตัวแทนพรรคการเมืองร่วมรัฐบาล ซึ่งใช้เวลาในการชุมนุมและเจรจาค่าต่อรองประมาณหนึ่งสัปดาห์จึงได้รับการ ประกันราคาตามที่ได้ร้องขอ

กระบวนการจัดการกับความขัดแย้ง

การจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ผู้นำท้องถิ่นได้เข้ามามีบทบาทในการป้องกันปัญหา ข้อขัดแย้ง การควบคุมกับความขัดแย้ง และการระงับแก้ไขคลี่คลายความขัดแย้งอย่างเป็น

กระบวนการ ซึ่งรายละเอียดของกระบวนการจัดการได้นำเสนอในหัวข้อกลไกและวิธีการจัดการที่ได้กล่าวมาแล้ว สามารถสรุปได้ ดังนี้

การค้นหาปัญหาข้อขัดแย้ง

ผู้นำท้องถิ่น มีการพบปะพูดคุยปรึกษาหารือกันเป็นประจำอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ บางครั้งใช้สถานที่บ้านของผู้ใหญ่บ้าน บางครั้งใช้การพบปะพูดคุยในงานวันสำคัญที่วัดบ้านเหล่า บางครั้งตามงานบุญต่างๆของสมาชิกในชุมชนและมีการนัดหมายประชุมชาวบ้านเป็นประจำโดยใช้สถานที่ศาลาอเนกประสงค์ของหมู่บ้านหรือวัดบ้านเหล่า เมื่อชุมชนประสบกับปัญหาหรือข้อขัดแย้งในเรื่องใด ก็มีการนำมาพูดคุยปรึกษาหารือกัน เช่น ปัญหาความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับพระสงฆ์และมรรคทายกวัด ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกในครอบครัว ที่เกิดจากผลกระทบจากการจัดงานถวายทานกินข้าวสลากประจำปี ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชน ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า ปัญหาฝนแล้งน้ำแห้งขาดแคลนน้ำในการเกษตร ปัญหาสมาชิกติดหนี้และไม่ยอมชดใช้คืนทุนของกลุ่มในหมู่บ้าน ปัญหาทางการยึดที่ดินทำการเกษตรบ้านโหลงปงเพื่อเอาไปปลูกป่า ปัญหาอุทยานฯ เก็บค่าผ่านทาง ปัญหาไม่มีสถานที่รับดูแลเด็กเล็กในหมู่บ้าน เมื่อได้มีการนำปัญหามาพูดคุยปรึกษาหารือกันดังกล่าว ก็สามารถทำให้สมาชิกของชุมชนเกิดการรับรู้ปัญหาข้อขัดแย้งที่เป็นผลกระทบกับชุมชนสมาชิกของชุมชนร่วมกัน

วิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา

เมื่อชุมชนรับรู้ปัญหาข้อขัดแย้งร่วมกันแล้ว ก็มีการวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาบางเรื่องเช่นปัญหาข้อขัดแย้งสมาชิกในครอบครัวเครือญาติก็มีการพูดคุยกันเฉพาะญาติพี่น้องมักไม่เปิดเผยให้บุคคลอื่นได้รับทราบ ในเรื่องของผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับการปกครองหมู่บ้านผู้ใหญ่บ้านใช้วิธีปรึกษาหารือกับผู้อาวุโส พระสงฆ์ ถ้าเป็นเรื่องที่มีผลกระทบกับสมาชิกทั้งชุมชนจะใช้เวทีการประชุมชาวบ้านในการปรึกษาค้นหาสาเหตุของปัญหาเช่นกรณีการตัดไม้เถื่อนไม้ กรณีฝนแล้งน้ำแห้งขาดแคลนน้ำสำหรับเพาะปลูก กรณีองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้เวนคืนพื้นที่ทำการเกษตรบ้านโหลงปงเพื่อเอาไปปลูกป่า และกรณีอุทยานฯ เก็บค่าผ่านทางในกรณีปัญหาข้อขัดแย้งที่ไม่ค่อยเปิดเผยเช่นปัญหาการแพร่ระบาดของยาบ้ายาเสพติดผู้นำท้องถิ่น ใช้การจัดประชาคมหมู่บ้านเป็นการระดมความเห็นและค้นหาปัญหาอย่างเป็นทางการใช้การประชุมพิจารณาในเวทีสาธารณะของตำบลสอบถามความเห็นของผู้นำสงฆ์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านหาสาเหตุและวิธีแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งของสมาชิกในครอบครัวชุมชนจากการจัดงานกิน

ข้าวสลากรณีนี เมื่อไม่สามารถสรุปถึงสาเหตุของปัญหาได้อย่างชัดเจนก็มีการนัดพบปรึกษาหารือสอบถามความเห็นทำประชาพิจารณ์เปลี่ยนแปลงสถานที่ไปยังที่ต่าง ๆ ในแต่ละชุมชนจนสามารถสรุปสาเหตุของปัญหาได้ เมื่อผ่านกระบวนการวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาดังกล่าวแล้วทำให้ผู้นำท้องถิ่นและสมาชิกชุมชนที่เกี่ยวข้องรับทราบถึงสาเหตุของปัญหา มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์โดยการพูดคุยบอกเล่าปากต่อปากของสมาชิกในชุมชนและสมาชิกในแต่ละครอบครัวและผู้ใหญ่บ้านประกาศเสียงตามสายแจ้งให้สมาชิกรับทราบทำให้สมาชิกของชุมชนเกิดความตระหนักสามารถเชื่อมโยงปัญหาดังกล่าวเข้าหาตนเอง ครอบครัวและชุมชนได้

กำหนดวิธีการแก้ไขปัญหา

ปัญหาข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้น ผู้นำท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทจัดการกับความขัดแย้ง โดยใช้กลไกและวิธีการหลาย ๆ วิธีการแตกต่างกันไปตามสภาพปัญหาและสาเหตุของปัญหา เช่น แก้ววัด ใช้กลไกของสถาบันวัดขอให้ผู้มีอำนาจเหนือกว่า คือ หลวงพ่อเจ้าคณะตำบลแก้ไข ปัญหาข้อขัดแย้งของเจ้าอาวาสวัดบ้านเหล่ากับชาวบ้าน และสมาชิกชุมชนขอเปลี่ยนตัวมรรคทายกคนใหม่ทำการแจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ การแย่งชิงทรัพยากรป่าไม้ใช้กลไกสถาบันกลุ่มองค์กร ใช้การจัดตั้งองค์กรชาวบ้าน และฝึกอบรมให้ความรู้ชาวบ้านเพื่อการอนุรักษ์ป่าเป็นการป้องกันและแก้ไขปัญหาคือข้อขัดแย้ง เกี่ยวกับการแย่งชิงทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรธรรมชาติขอรับการสนับสนุนงบประมาณเพื่อให้ชาวบ้านได้กู้ยืมเป็นทุน ในการทำอาชีพป้องกันไม่ให้หารายได้จากการตัดไม้ขาย ใช้สถาบันการเมืองการปกครองร่วมกัน กำหนดเขตป่าชุมชนของหมู่บ้านห้ามบุกรุกทำลายและกำหนดกฎระเบียบของหมู่บ้านดำเนินการกับผู้ละเมิด การแก้ไขปัญหายาเสพติดใช้กลไกสถาบันครอบครัวหรือญาติผู้อาวุโสของครอบครัวพูดคุยกระตุ้นให้แต่ละครอบครัวมีความรักความอบอุ่นเอื้ออาทรมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันครอบครัว ใช้กลไกของการศึกษามีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้โทษพิษภัยของยาเสพติดทางหอกระจายข่าว ที่อ่านหนังสือ และใช้กลไกสถาบันวัดขอให้พระสงฆ์เทศนาอบรมสั่งสอนในโอกาสต่าง ๆ แจ้งและชักชวนให้ผู้ที่เสพยาเข้ารับการรักษา ใช้กลไกการปกครองมีการตัดตั้งเวรยามดูแลหมู่บ้านสถานที่สาธารณะในเวลากลางคืน คอยสอดส่องดูแลพฤติกรรมของสมาชิกที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดรายงานให้ทางการทราบ รวมทั้งส่งเสริมให้เยาวชนรวมกลุ่มมีกิจกรรมร่วมกัน และสนับสนุนให้เล่นกีฬาออกกำลังจัดการแข่งขันกีฬาเยาวชนเป็นต้น ใช้วิธีตกลงกันของผู้นำชุมชนทั้งพระสงฆ์และฆราวาสในการจัดงานถวายทานกินข้าวสลากรพร้อมกันทุกหมู่บ้านทุกตำบลเป็นการใช้กลไกสถาบัน วัด และประเพณีความเชื่อในการไขปัญหาข้อขัดแย้งดังกล่าว

ใช้วิธีการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทเมื่อเกิดกรณีความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในชุมชน เป็นการใช้กลไกการเมืองการปกครองของชุมชน กฎเกณฑ์ทางสังคมของชุมชนและระเบียบข้อบังคับของชุมชนในการดำเนินการดังกล่าว ใช้วิธีร่วมตัวชุมชนกันเพื่อเจรจายื่นข้อต่อรอง เมื่อเกิดปัญหาข้อขัดแย้งกับทางการเป็นการใช้กลไกของกลุ่มองค์กรและการเมืองการปกครอง แก้ไขข้อขัดแย้ง

ดำเนินการและประเมินผล

เมื่อผู้นำท้องถิ่นและสมาชิกของชุมชนตัดสินใจกำหนดกลไกและวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวเป็นขั้นตอนก่อนหลังได้แล้วก็มีการตกลงดำเนินการตามวิธีการดังกล่าว เป็นกระบวนการในการแก้ไขปัญหาคือข้อขัดแย้งในชุมชนร่วมกัน ปัญหาข้อขัดแย้งบางปัญหาก็สามารถแก้ไขคลี่คลายไปได้ บางปัญหาก็แก้ไขได้เป็นบางส่วน ในกรณีความขัดแย้งที่ยังคงอยู่หรือเกิดความขัดแย้งใหม่ ผู้นำท้องถิ่นก็ใช้กระบวนการค้นหาปัญหา วิเคราะห์หาสาเหตุและ แนวทางวิธีการแก้ไขปัญหาคือ ตัดสินใจลงมือดำเนินการและมีการประเมินผลอย่างเป็นธรรมชาติสืบเนื่องกันไป ในชุมชนผลจากการจัดการกับความขัดแย้งดังกล่าวทำให้สมาชิกของชุมชนเกิดการรับรู้ การเรียนรู้ และถ่ายทอดองค์ความรู้กันไปในชุมชน ผู้ถ่ายทอด คือ ผู้อาวุโสของครอบครัว พระสงฆ์ ผู้นำทางพิธีกรรมความเชื่อ ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้รับการถ่ายทอดคือ สมาชิกในครอบครัวและสมาชิกของชุมชน